

**Lappeenranta
Keskustaajaman
osayleiskaava-alueen
historiallisen ajan
muinaisjäännösten
inventointi
2014**

Antti Bilund

Tilaaaja: Lappeenrannan kaupunki

Sisältö

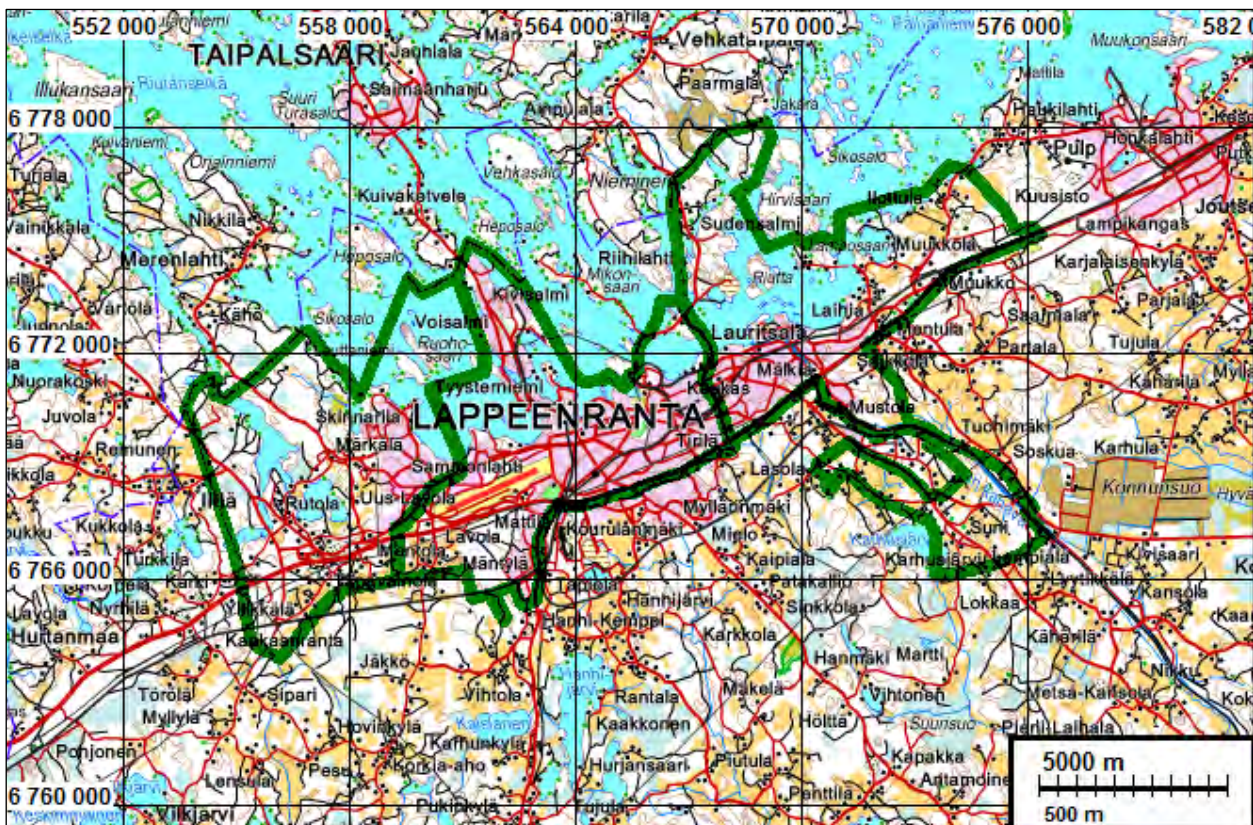
Perustiedot	2
Yleiskartta	3
Lähtötiedot	5
Inventointi	5
Havainnot	7
Elinkeinohistorialliset jäännökset	7
Kylätontit ja talonpaikat.....	8
Läntisen osa-alueen asutus.....	10
Keskusta-alueen asutus	28
Itäisen osa-alueen asutus.....	40
Tulos	64
Lähteet	64
Muinaisjäännökset	65
LAPPEENRANTA 1 KIMPISEN LINNAKE	65
LAPPEENRANTA 2 KARHUSJÄRVI TASKUPELTO	68

Kansikuva: Muukkola Turkia, kuvattuna luoteeseen.

Perustiedot

- Alue:* Lappeenrannan keskustaajaman osayleiskaavan alue.
- Tarkoitus:* Suorittaa täydentävä muinaisjäännösinventointi historiallisen ajan muinaisjäännösten osalta Lappeenrannan keskustaajaman osayleiskaava-alueella, erityisesti paikantaa tarkemmin ja tarkastaa maastossa vuoden 2012 inventointiraportissa mainitut vanhat talonpaikat.
- Työaika:* 6.6. – 11.6.2014 ja 30.6. – 2.7.2014
- Kustantaja:* Lappeenrannan kaupunki.
- Tekijät:* Mikroliitti Oy: pääosin Antti Bilund ja pieneltä osin myös Ville Laakso.
- Tulokset:* Inventoinnissa osayleiskaava-alueella havaittiin yhdellä vanhalla talonpaikalla (isojakokarttaan merkityllä tontilla) pellossa löytöjä, joiden perusteella paikka voidaan pitää kiinteänä muinaisjäännöksenä; Karhusjärvi Taskupelto (2). Inventoinnin yhteydessä havaittiin myös, että osaa Lappeenrannan keskustassa sijaitsevista 1700-luvun lopulla rakennetuista linnoituksista ei ole merkitty kiinteinä muinaisjäännösinä muinaisjäännösrekisteriin, Kimpisen linnoitus (1).

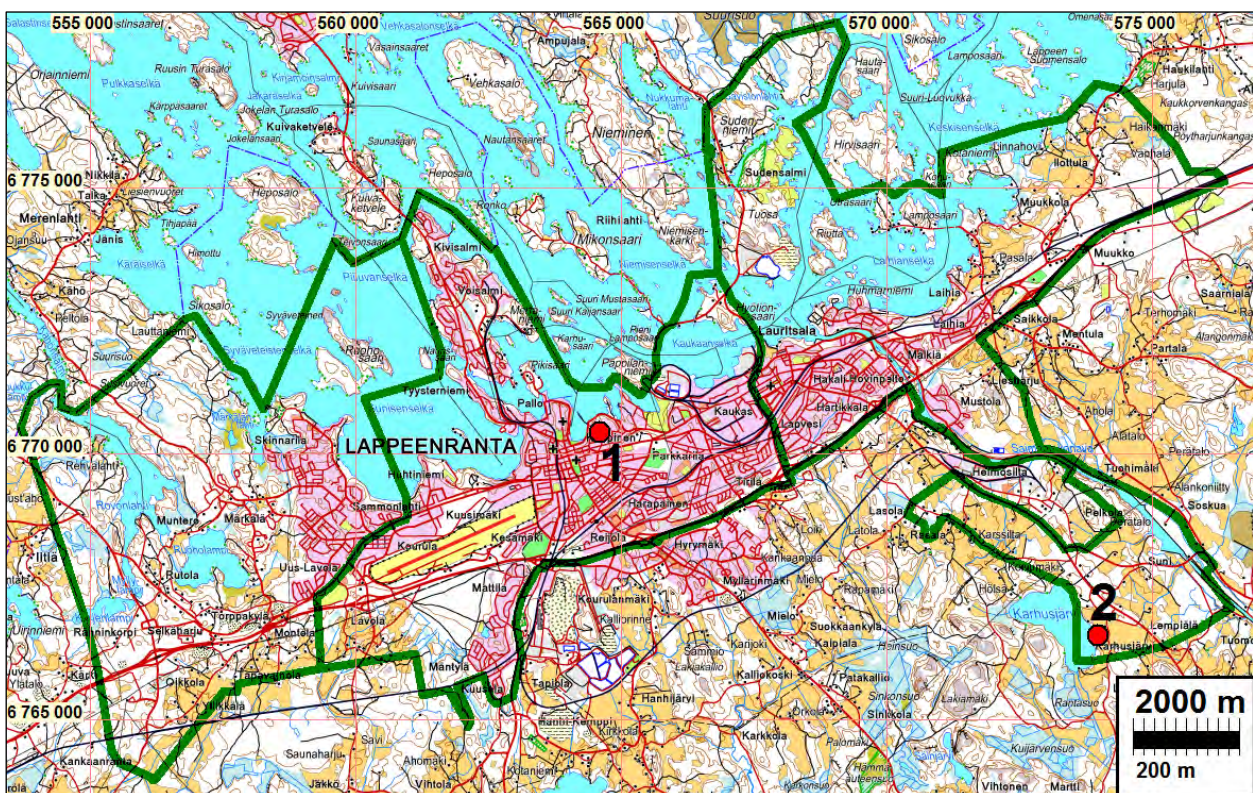
Selityksiä: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa. Kartta ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta keväällä 2014, ellei toisin mainittu. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon, eikä niillä ole mitään kokoelmatunnusta. Valokuvat digitaalisia ja ne ovat tallessa Mikroliitti Oy:n serverillä. Kuvaajat: Antti Bilund ja Ville Laakso.

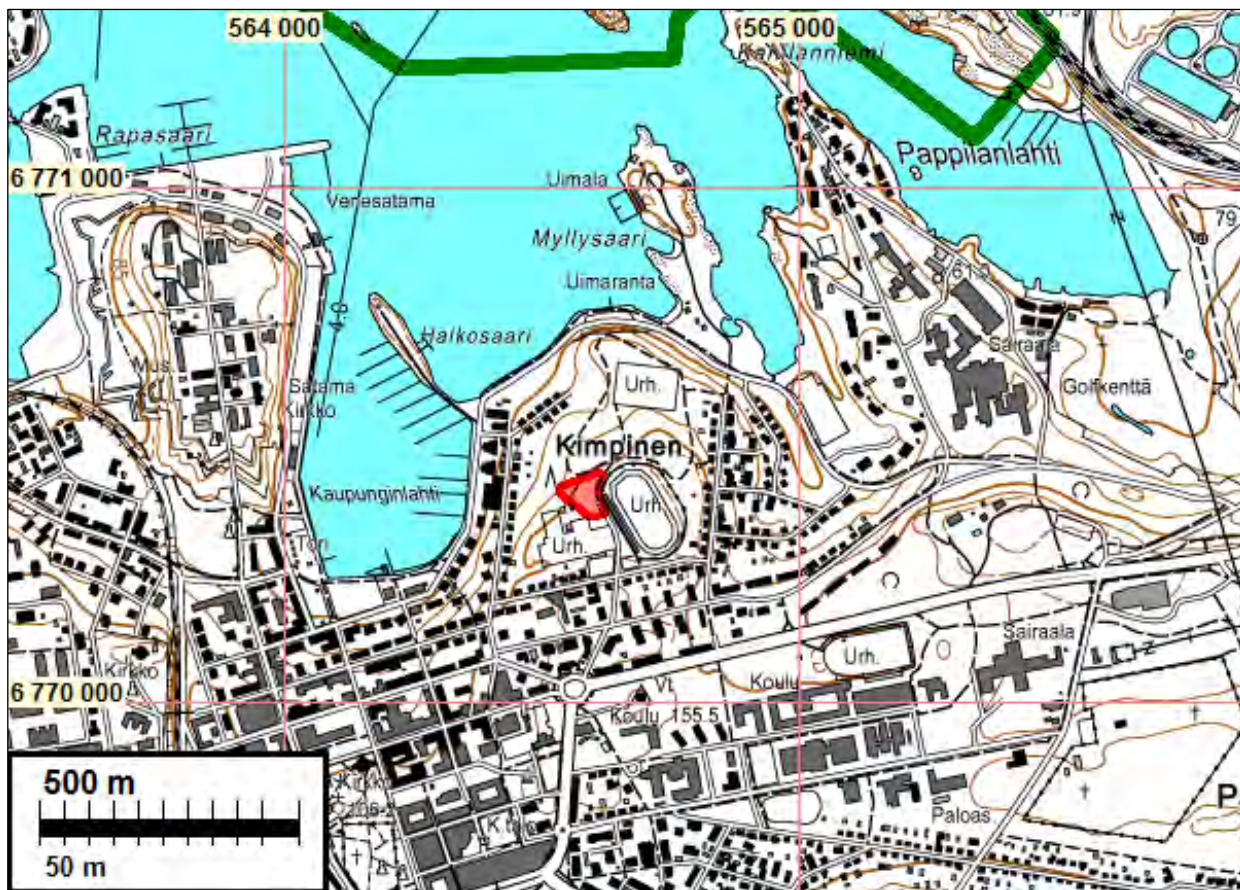

Tutkimusalueen rajaus on merkitty vihreällä.

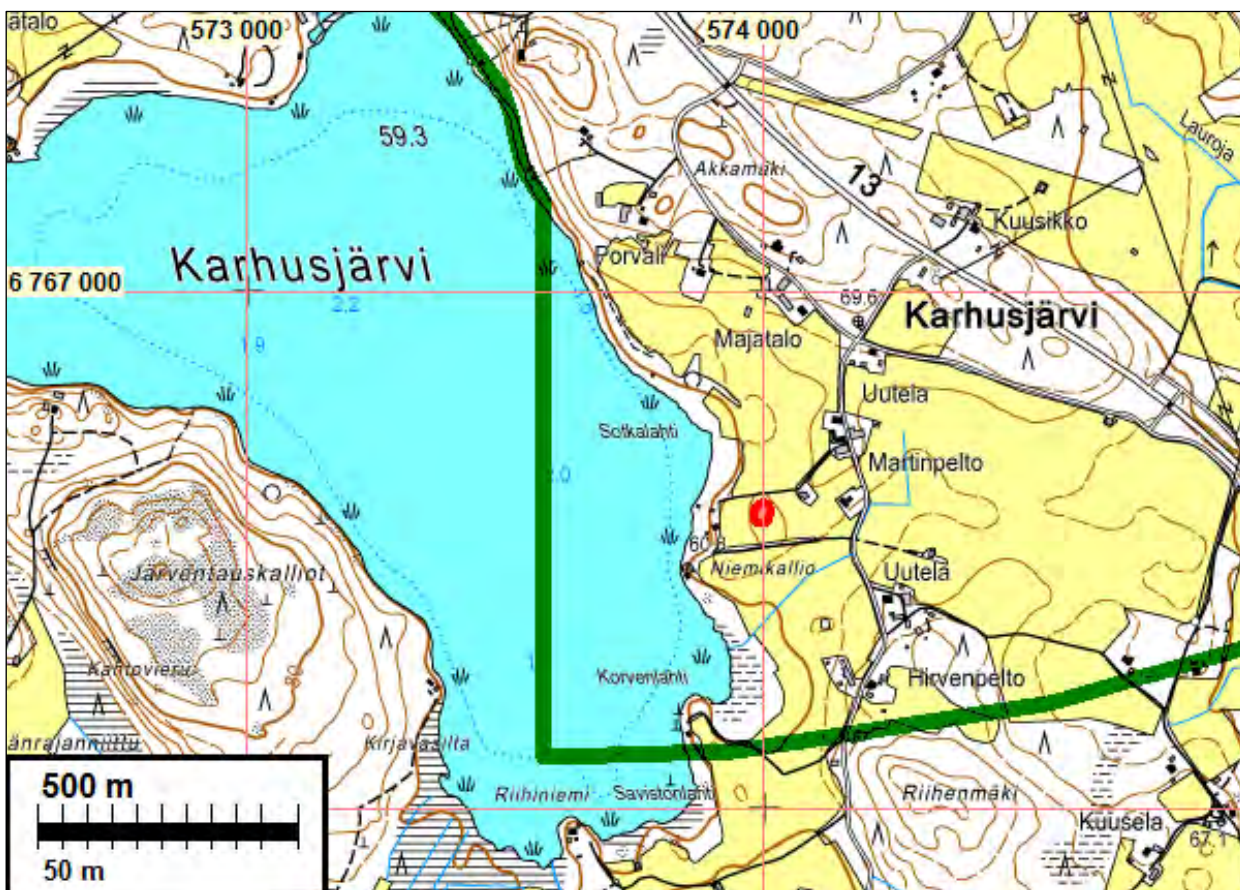
Yleiskartta

Kartoilla: Tutkimusalueen rajaus on merkitty vihreällä, tässä raportissa kuvatut muinaisjäännökset punaisilla palloilla, sekä raportin kohdenumeroin.

Kimpisen linnoitus (1).

Karhusjärvi Taskupelto (2) historiallisen ajan asuinpaikka.

Lähtötiedot

Lappeenrannan keskustaajaman osayleiskaava-alueella suoritettiin vuonna 2012 arkeologinen inventointi, joka oli luonteeltaan täydennysinventointi, Lappeenrannan kaupungin toimeksiantosta (Mikroliitti Oy: Jussila, Laakso & Sepänmaa 2012, [Lappeenranta, Keskustaajaman osayleiskaava-alueen muinaisjäännösten täydennysinventointi 2012](#)). Muinaisjäännösinventoinnin raportista antamassaan lausunnossa museovirasto katsoi, että inventointi ei ollut historiallisen ajan muinaisjäännösten osalta riittävä, vaan sitä tulisi täydentää. Lausunnon mukaan historiallisten kyläpaikkojen ja torppien alueet on rajattava tarkemmin. Lisäksi on selvítettävä, onko alueella muitakin historiallisen ajan kohteita (esim. elinkeinohistoriallisia) kuin vuoden 2012 raportissa esitetyt. Antti Bilund teki muinaisjäännösinventoinnin maastotyöt 6.–11.6.2014 ja 30.6. – 2.7.2014 tutkimuksen kannalta hyvien olosuhteiden vallitessa. Osa Karhusjärven kylästä tarkastettiin kuitenkin jo huhtikuussa Lappeenrannan eteläisten alueiden osayleiskaavan ensimmäisen osa-alueen ja Nuijamaantien osayleiskaava-alueen inventoinnin yhteydessä. Tällöin maastotöissä oli mukana myös Ville Laakso.

Alueen aiemmin tunnetut esihistorialliset ja historiallisen ajan muinaisjäännökset on kuvattu em. v. 2012 raportissa. Tämä raportti keskittyy alueen historiallisen ajan asutushistorian – pääosin 1700-l talotonttien – selvittämiseen ja tarkasteluun. V. 2012 raportissa on esitetty yleiskartalla tässä käsitellyn asutushistorian talotontit karkeammin.

Inventointi

Tutkimusalueen muodostaa Lappeenrannan keskustaajaman osayleiskaava-alue. Se ulottuu noin 22 km pituisena Yliikkälästä lännessä Iloittulaan idässä. Koko matkalta inventointialueeseen kuuluu yleensä yhdestä kolmeen kilometriä leveä Salpausselän harjanne. Alueen länsipäässä siihen kuuluu Salpausselän pohjoispuolella noin viisi kilometriä pitkä ja leveä alue maastoltaan vaihtelevaa sisämaata, jota rikkovat Saimaan lahdet ja pienet sisäjärvet. Idempänä Saimaa ulottuu Salpausselän rinteiden juurelle. Inventointialueeseen kuuluu täällä muutamia kilometrejä Salpausselän pohjoispuolista Saimaata saarineen. Salpausselän eteläpuolella inventointialueeseen kuuluu harjanteen hiekkaisen liepeiden ulkopuolista savikkoa, moreenimaastoa tai suota vain vähän, paitsi inventointialueen itäosan ulokkeessa, joka erkaneekin kaakkoon Saimaan kanavan suunnassa ja kääntyy lopulta Karhusjärven itärannan kautta luoteeseen.

Alueen topografia ja maaperän vaihtelu ovat selvästi vaikuttaneet vanhan asutuksen sijoittumiseen. Isojaon aikaan ja todennäköisesti jo historiallisen ajan alussa talot ovat sijainneet joko Salpausselän pohjoispuolella tai sen eteläpuolella, mutta itse karu ja kuiva harjanne on ollut asumaton. Pohjoispuolella inventointialueen keski- ja itäosassa harjanteen ja Saimaan välissä on ollut niukasti tilaa, joten talot ovat sijainneet jonossa pitkin rantaa. Voisi olettaa, että tämä on myös vaikuttanut rajoittavasti asutuksen sijainnin muutoksiin. Inventointialueella olevissa pienhköissä ja maastoltaan yleensä kallioisissa saarissa ei näytä olleen vanhaa maanviljelysasu- tusta. Inventointialueen länsiosassa Salpausselän pohjoispuolella on enemmän tilaa, ja asutuksen sijoittuminen maastoon näyttää olleen vaihtelevampaa esimerkiksi Rutolan suunnalla. Salpausselän eteläpuolella lähinnä harjannetta sijaitseva vanha asutus on säännönmukaisesti sijainnut harjanteen etelärinteiden loivalla, hiekkaisella rinteellä. Asutuksen sijoittumiseen näyttävät vaikuttaneen tälle maastotyypille ominaiset puronotkelmat. Ne alkavat usein ylempänä rinteessä olevista lähteiköistä, joten niistä on saatu vettä muuten vähävetisellä alueella. Tämä ei kuitenkaan ole kovin voimakkaasti asutuksen sijoittumista rajoittava tekijä, sillä lähteitä ja notkelmia on paljon, ja hieman alempana rinteellä, hiekkamaan alareunan tasalla, vettä on joka tapauk-

nessa ollut saatavissa. Tällä Salpauselän liepeen alueella onkin ehkä ollut kaikkein vähiten asutuksen sijoittumista ja siirtymistä rajoittavia luontaisia tekijöitä.

Inventointialueen myöhempi asutuskehitys on vaikuttanut voimakkaasti vanhan asutuksen jäänteiden ja muiden muinaisjäännösten säilymisedellytyksiin. Silmämääräisesti arvioiden lähes puolet inventointialueen maapinta-alasta on nykyisin Lappeenrannan tiheään rakennettua taajama-alueita. Muusta alueesta suuri osa on taas aluetta, jolla ei historiallisten lähteiden perusteella ole ollut vanhaa asutusta (saaria, Salpauselän lakialuetta). Vanhan asutuksen jäänteiden säilyminen on todennäköisintä inventointialueen niissä osissa, joissa rakentaminen on ollut vähäistä, ja ympäristö on vielä säilynyt maaseutumaisena. Nämä alueet sijaitsevat inventointialueen länsi- ja itäpäässä sekä itäosan kaakkoisessa ulokkeessa.

Tutkimusalueella tehty muinaisjäännösinventointi kattoi alueen historiallisen ajan kohteet. Niiden osalta kiinnitettiin erityistä huomiota asuinpaikkoihin, joita tiedettiin alueella olleen ainakin uudella ajalla runsaasti. Peruslähteenä käytettiin Lappeen pitäjän vuoden 1767 revisiokarttaa (Geographisk Charta öfwer Lappwäsi Sokn 1767, VKKA, V 24a:1 la.* 228/- -) ja sen täydennyksenä ilmeisen samanaikaista karttakonseptia (Geographisk Charta öfver Lapwesi sokn, sine.anno, VKKA, V 24 :1 la.* 227/- -). Lisätäydennyksenä käytettiin niin sanottua Steinheilin karttaa (Aflidne Excellencen grefve Steinheils Karta öfver Wiborgs län 1805) ja isojaon jälkeisten asutusmuutosten osalta Senaatin kartastoa 1800-luvun lopulta ja 1900-luvun peruskarttoja.

Koska edellä mainittujen isojakoa edeltävien karttojen mittakaava on pienehkö, perustettiin tulkinta mainittuihin karttoihin merkittyjen talojen tarkasta sijainnista isojakokartoille, jotka ovat tutkimusalueella pääasiassa 1800-luvun alkupuolelta. Näin pyrittiin päättämään mitkä isojakokartoille merkityistä tonteista, joita usein on enemmän kuin vuoden 1767 kartassa taloja, ovat vanhoja talonpaikkoja. Tontit asemoitiin nykykartoille, joihin vertaamalla pääteltiin, ovatko ne nykyisellä tai 1900-luvun rakennetulla alueella. Inventoinnissa todettiin, että talonpaikkojen jatkuvuus 1700-luvulta (oletettavasti jo varhemmaltakin ajalta) nykyaikaan on ollut erittäin yleistä.

Maastossa tarkastettiin kaikki kartta-analyysin perusteella paikannetut kohteet, joissa 1900-luvun karttojen perusteella on voinut ainakin periaatteessa säilyä isojakoa vanhempia asutusjäännöksiä, joita voidaan pitää kiinteinä muinaisjäännöksiä (yli 60 kohdetta). Tämä sisältää kaikki isojakoa vanhemmat talonpaikat ja sellaiset isojaon aikaiset torpanpaikat, joita on eri syistä (nimistö, esiintyvät ennen isojakoa, tapauskohtaiset asutushistorialliset seikat) on syytä epäillä vanhemmiksi asutuksiksi, ja joissa vanhempien asutusjäännösten säilyminen on todennäköisintä. Täysin tarkastamatta jätettiin noin kymmenen kohdetta, jotka ovat selvästi tuhoutuneet myöhemmän rakentamisen vuoksi (keskustan ruutukaava-alue, Kaukaan tehtaot, pääliikenneväylät). Maastotarkastuksissa käytetty työmäärä ja menetelmät vaihtelivat kohteen mukaan. Monissa kohteissa voitiin jo pikaisella maastokäynnillä ja pinnallisella tarkastelulla todeta, että rakentaminen ja muu maankäyttö on kuitenkin ollut niin intensiivistä, että vanhemmat asutusjäännökset ovat suurella todennäköisyydellä tuhoutuneet. Tarkemmin tutkituista kohteista viidessä nykyisin peltona olleessa kohteessa voitiin suorittaa pintapoimintaa vähintään kohtalaisissa olosuhteissa. Neljässä kohteessa kaivettiin koekuoppia ja yhtä tutkittiin metallinilmaisimella.

Muita historiallisen ajan muinaisjäännöksiä etsittiin kartoissa olevien merkintöjen ja kirjallisten lähteiden mainintojen perusteella. Inventoinnin valmistelutöissä myös Maanmittauslaitoksen laserkeilausaineiston perusteella tehtyjä maastomalleja käytiin tutkimusalueelta järjestelmällisesti läpi. Asutuksen ympäristöjen metsäisiä alueita tarkastettiin muutenkin jonkin verran pai-

koilla, joilla olosuhteet muiden muinaisjäännösten esiintymiselle ja säilymiselle vaikuttivat hyviltä.

Havainnot

Elinkeinohistorialliset jäännökset

Historiallisen ajan muinaisjäännöksiä etsittiin vanhoissa kartoissa olevien merkintöjen ja isoja-koasiakirjoissa havaitun niihin viittaavan nimistön perusteella, mutta tulokset jäivät vähäisiksi. Vanhoista kartoista löytyi inventointialueella kaksi vesimyllyä, kaksi tuulimyllyä ja yksi tervahauta. Rutolan Telataipaleen vesimyllyn paikkaa käsitellään jäljempänä Rutolan kylän asutuksen yhteydessä (sivuilla: 17- 19). Vuoden 1767 karttaan Soskuanjokeen Mustolan kylän kohdalle merkitty vesimylly on tuhoutunut, koska Saimaan kanava on rakennettu Soskuanjoen uoman kohdalle. Mylly on sijainnut Mustolan sulun kohdalla (kartasta digitoitu sijainti N 6770522 E 571106). Isojakokarttaan on merkitty tuulimyllyt nykyiseen Lappeenrannan keskustaan Palloon ja Kimpiseen. Pallossa tuulimyllyn paikalla on suuria rakennuksia ja Kimpisessä tenniskenttiä. Skinnarilan kartassa vuodelta 1787 on merkittynä tervahauta. Paikalla on nykyisin pysäköinti-alue (tervahaudasta enemmän Skinnarilan asutuksen yhteydessä). Tervahautoja mainitaan iso-ja-koasiakirjoissa paljon, sillä hyvin monella talolla on ollut peltolohko, jonka nimenä on Tervahaudanpelto. Vaikka itse hautoja ei ole isojakokartalle merkitty, ei niiden löytämisen pitäisi olla vaikeaa, sillä peltolohkot ovat yleensä pieniä, ja ympärillä on usein muun nimisiä peltolohkoja. Ne rajoittavat aluetta, jolla nimen perusteena ollut tervahauta on todennäköisesti sijainnut. Yhtään tällaista talojen lähipeltojen liepeillä sijainnutta tervahautaa ei kuitenkaan havaittu maastossa eikä myöskään laserkeilausaineistosta tehtyjä maastomalleja tutkimalla, vaikka eräitä tällaisiksi arveltuja anomaliaita maastossa tarkastettiin. Usein voi topografian ja maaperän perusteella arvata, missä tervahauta on todennäköisesti ollut, mutta näillä paikoilla oli inventointialueella nykyisin aina peltoa, rakennuksia tai hiekkakuoppa.

Laserkeilausaineiston perusteella tehdyssä maastomallissa näkyy, että inventointialueella, erityisesti lännessä ja pohjoisen saaristoalueella, on runsaasti Salpalinjaan liittyviä kenttälinoitteita (taisteluhautoja, pesäkkeitä, estekaivantoja), joita ei ole dokumentoitu Salpalinjan inventoinnissa. Kohteiden suuren määrän vuoksi niitä ei voitu tarkastaa käytettävissä olevan ajan puitteissa.

Inventoinnin yhteydessä havaittiin, että osaa Lappeenrannan keskustassa sijaitsevista 1700-luvun lopulla rakennetuista linnoituksista ei ole merkitty kiinteinä muinaisjäännöksinä muinaisjäännösrekisteriin. Rekisterissä on kiinteänä muinaisjäännöksenä kohde Lappeenrannan linnoitus ja vanha asemakaava-alue (Mj.tunnus:1000007474), mutta sen rajaus sisältää vain päälinoituksen ja vanhimman kaupungin alueen Linnoituksen niemellä torin tasalta pohjoiseen ja Palloon menevästä rautatiestä koilliseen. Venäläisten 1790-luvulla Suvorovin johdolla rakentamat sivulinnaukset eivät sisälly tähän kohteeseen eivätkä ole erillisinä kohteina, vaikka tämän aikakauden linnoitukset yleisen tulkinnan mukaan ovat kiinteitä muinaisjäännöksiä. Näistä sivulinnoituksista Pallon linnake lännessä on kokonaan tuhoutunut, mutta kaksi muuta ovat edelleen olemassa. Keskimäinen, niin sanottu Nikolain vallit, sijaitsee Lappeenrannan kaupunkiseurakunnan kirkon (N 6770095 E 563720) ympärillä varuskunta-alueen itäreunalla. Itäisin, Kimpisen linnake, sijaitsee Kimpisen urheilupuistossa. Se, että linnoitukset eivät ole aiemmin päättyneet muinaisjäännösrekisteriin, johtunee pelkästään sattumasta, sillä molemmat on todennäköisesti dokumentoitu, ehkä jopa museoviraston toimesta. Molemmissa on suoritettu viime vuosina kunnostustöitä museoviraston valvonnassa (<http://museovirastorestauroi.nba.fi/lappeenranta>).

Vaikka molemmat kohteet tulisi merkitä muinaisjäännösrekisteriin, ei tässä yhteydessä ole mahdollista varsinkaan Nikolain vallien osalta dokumentoida kohdetta (tai perehtyä aiempaan dokumentaatioon) niin, että kohteen voisi rajata. Periaatteessa koko kortteli nykyisten katujen ja rataleikkauksen välissä on mahdollista muinaisjäännösalueetta. Kuitenkin linnoitusvallien sisään on rakennettu ainakin kirkko 1900-luvun alussa, sille menevä tie ja lisäksi alueella on muita rakennuksia, joiden vaikutuksesta muinaisjäännökseen ei ole tietoa. Kimpisen linnake on esitetty inventointikohteena (1), koska sen osalta rajauksen arviointi on helpompaa, ja koska sen osalta voimassa olevassa asemakaavassa oleva suojelurajaus on selvästi liian suppea.

Kylätontit ja talonpaikat

Uuden ajan alun asutuksen paikantaminen Lappeen pitäjässä ei ole helppoa. Vuonna 1558 kymmenysluettelon mukaan Lappeen pitäjässä oli 57 kylää ja 872 taloa, joista 37 kylää ja 440 taloa varsinaisen Lappeen alueella (lopun Luumäellä ja Joutsenossa). Toisaalta saman vuoden maakirjan mukaan Lappeella oli 105 kylää, joissa oli 839 taloa. Vain noin 35 kylänimeä esiintyy molemmissa luetteloissa, ja samannimisten kylienkin taloluvut ovat usein eri luetteloissa aivan erilaisia. Nimien yhdistämistä myöhemmistä lähteistä tunnettuun asutukseen vaikeuttaa se, että kaikkia nimiä ei esiinny myöhemmissä lähteissä, ja toisaalta se, että samat nimet esiintyvät useissa paikoissa sekä edellä mainituissa luetteloissa että myöhemmissä lähteissä. Vuoden 1558 maakirjassa on esimerkiksi Lappeella kolme Toikkala-nimistä kylää, ja neljä muuta kylänimeä esiintyy kahteen kertaan. 1500-luvun viimeisillä vuosikymmenillä Lappeella tapahtui huomattavaa autioitumista ainakin osittain 25-vuotisen sodan tapahtumiin liittyen. Veronmaksukykyisten talojen määrä oli vuonna 1597 enää 216, ja useissa säilyneissäkin taloissa asukkaiden nimet vaihtuivat. (Partanen 2011, s. 126–146)

Nimistön vaihtelevuudesta päätellen Lappeen kylät eivät ole olleet pysyviä ja selvästi rajattuja yksiköitä, kuten Länsi-Suomen kylät. Useimmissa tapauksissa kylien talot tuskin ovat sijainneet yhdellä yhtenäisellä kylätontilla, ja selvää tämä on 1500-luvun lähteissä mainittujen monikymmentaloisten seutukylien osalta. Lappeen osalta ei ilmeisesti ole julkaistu sellaista asutushistoriallista tutkimusta, jossa uuden ajan asutus olisi voitu lähdesarjoja seuraamalla yhdistää myöhempään, karttojen perusteella paikannettavissa olevaan asutukseen. Epäilemättä tämä johtuu ainakin osittain edellä kuvatuista lähteisiin liittyvistä ongelmista. Uuden ajan alun asutuksen sijaintia ei siten voi yleensä määrittää sellaisella tarkkuudella, joka olisi tarpeen arkeologisen inventoinnin suuntaamiseksi maastossa.

Uuden ajan alun lähteissä näkyvästä asutuksesta inventointialueelle osuneet nimien perusteella taloja ainakin Yllikkälän (vuonna 1558 maakirjassa 12 taloa), Oikkolan (vuoden 1558 kymmenysluettelossa 27 taloa ja maakirjassa 8 taloa), Tapavainolan (kymmenysluettelossa 8 ja maakirjassa 4 taloa), Ruttoisen (myös Ropola, myöhemmin Rutola, kymmenysluettelossa 15 ja maakirjassa 3 taloa), Lavolan (kymmenysluettelossa 9 taloa, maakirjassa 8 taloa), Kourulan (maakirjassa kaksi Kourulan kylää, yhdessä 3 ja toisessa 6 taloa), Mustolan (maakirjassa 6 taloa), Armilan (kymmenysluettelossa 22 taloa, maakirjassa 17 taloa), Kahilan (maakirjassa 5 taloa), Luukkalan (kymmenysluettelossa 17 taloa), Lauritsalan (maakirjassa 4 taloa), Hartikkalan (maakirjassa 6 taloa), Laihian (maakirjassa 12 taloa), Muukkolan (maakirjassa 5 taloa) ja Ilottulan (maakirjassa 5 taloa) kylistä. Yhteensä edellä mainituissa kylissä on siis vuoden 1558 kymmenysluettelon mukaan 98 taloa ja saman vuoden maakirjan mukaan 104 taloa. Vuoden 1767 karttaan edellä mainittuihin kyliin inventointialueelle on kuitenkin merkitty vain noin 50 taloa. Tähän on laskettu mukaan myös talot, jotka ovat olleet edellä mainittujen kylien välisillä alueilla inventointialueen sisällä, mutta kylissä, joiden nimet eivät esiinny vielä vuonna 1558 (Montola, Skinnarila, Kourulanmäki, Lapvesi, Parkkarila). Asutushistoriallisesti melkoisen erilli-

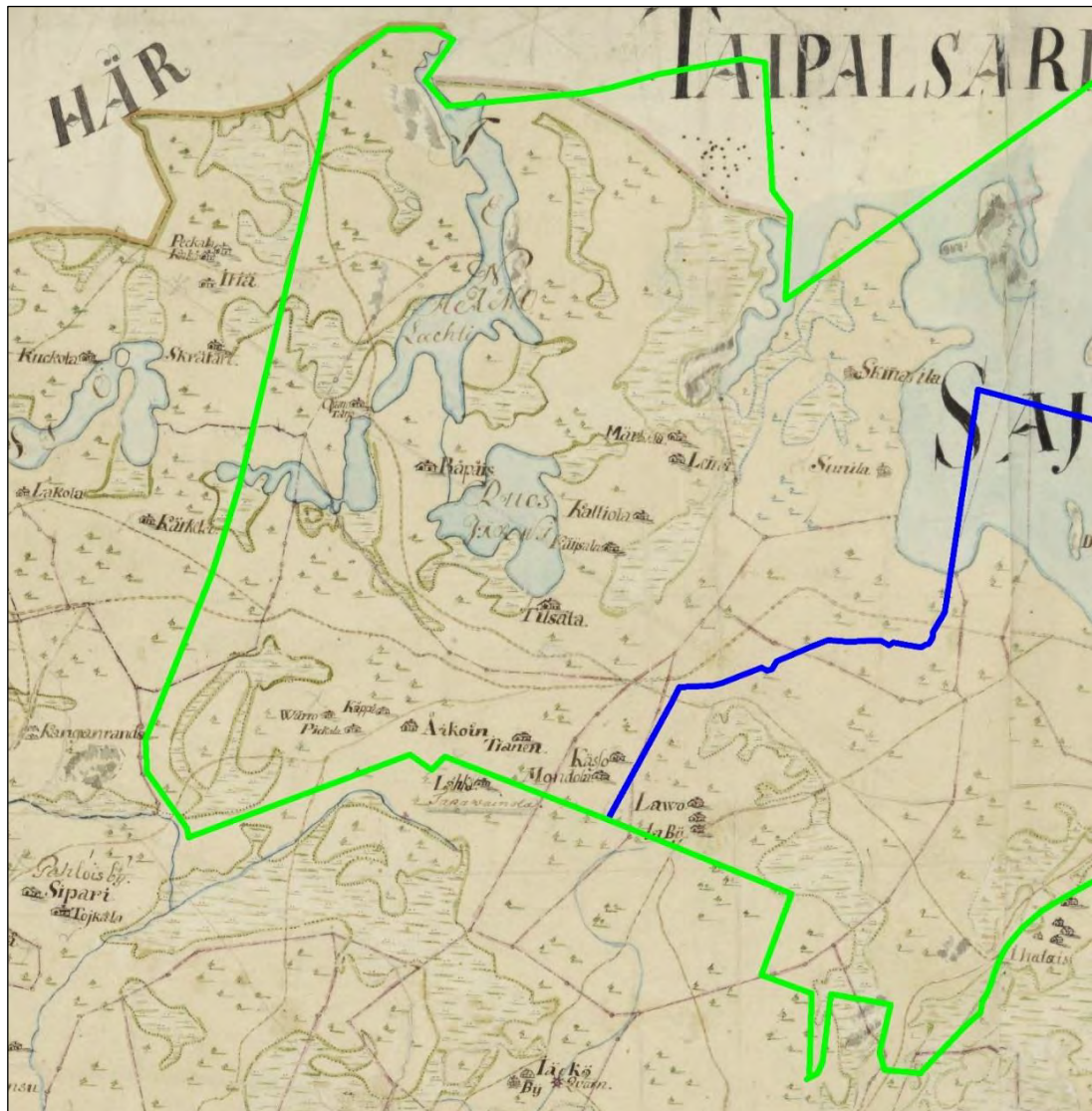
nen osa inventointialueesta on itäisen osa-alueen kaakkoinen uloke Saimaan kanavan lounaispuolella. Sen alueella on epäilemättä asutusta Lempiälä kylästä (maakirjassa 15 taloa), mahdollisesti myös ainakin Rasalan (kymmenysluettelossa 7 taloa, maakirjassa 8 taloa) ja Pelkolan (kymmenysluettelossa 5 taloa) kylistä. Tällä inventointialueen osalla on vuoden 1767 kartassa seitsemän taloa. Osittain inventointialueella olevien kylien vähäinen talomäärä vuonna 1767 johtuu ehkä siitä, että varsinkin talomääriltään suuriin kyliin (Yllikkälä, Oikkola, Ruttoinen, Armila, Luukkala) on vuonna 1558 laskettu mukaan asutusta laajemmalla alueella kuin myöhemmin. Tämä asutus on sijainnut inventointialueen ulkopuolella ja esiintyy ehkä muilla kylän nimillä vuonna 1767. Kuitenkin näilläkin oletuksilla on vaikea selittää talomäärän pienenemistä kokonaan, koska sama ilmiö esiintyy myös inventointialueen ulkopuolella olevissa naapurikylissä, joissa niissäkin on siis ”liikaa” taloja 1500-luvun puolivälissä verrattuna vuoden 1767 tilanteeseen. Siten vaikutelmaksi jää, että inventointialueella on tapahtunut 1500-luvun puolivälin ja 1800-luvun alun välillä asutuksen vähenemistä.

Vaikka Lappeen seudulta on 1600-luvulla tehty kihlakunnan ja pitäjän asutusta kuvaavia karttoja, on vanhin kartta, josta talot voidaan arkeologisessa mielessä edes kohtalaisella tarkkuudella paikallistaa, vuoden 1767 Lappeen pitäjän geometrinen kartta (VKKA, V 24a:1 la.* 228/- -). Se perustuu näihin aikoihin tehtyihin verollepanomittauksiin. Paikannustarkkuus on kuitenkin melko huono, sillä jo pelkästään kylää tai taloa kuvaavan karttamerkin läpimitta vastaa maastossa noin sataa metriä. On myös syytä epäillä, että yksittäisten kylien verollepanokartoista yhteen sovitettu koko pitäjän kartta ei ole sisäisesti kaikilta osin yhtä tarkka kuin yksittäiset verollepanokartat. Siten asemoidusta kartasta mitatuissa talojen sijainneissa saattaa olla yksittäistapauksissa tavallista suurempia virheitä. Asemointikokeilujen perusteella realistisena talojen paikannustarkkuutena voidaan pitää noin 200 m itäisellä osa-alueella ja Keskusta-alueella. Läntisellä osa-alueella erityisesti Skinnarilan niemimaan seutu on esitetty niin vääristyneenä, että sen asemointi yhdessä muun alueen kanssa ei onnistu. Tämä vaikuttaa myös Rutolan alueen kohteiden asemointiin lännempänä, mutta Salpausselän eteläpuolen esitys kartalla näyttää huomattavasti tarkemmalta myös lännessä. Vuoden 1767 kartasta on olemassa myös konseptikarttainen ja yleiseltä graafiselta tasoltaan heikompi versio (VKKA, V 24 :1 la.* 227/- -), joka kuitenkin täydentää ensin mainittua karttaa eräiden siinä olevien reikien ja repeämien kohdalta. Varsinaisia kylä- tai talokohtaisia, suurimittakaavaisia, isojakoa vanhempia 1700-luvun verollepanokarttoja on Kansallisarkistossa Lappeelta vain muutamista kylistä. Inventointialueelta sellainen on vain sen Tyysterniemen ja Luukkalan välisestä Saimaan rantakylästä (Wallgreen 1767) ja Skinnarilasta (Logren 1787). Lisäksi vielä vanhempia kohtalaisen tarkkoja karttoja on osasta Rutolaa vuodelta 1695 (Forsell 1695) ja Tyysterniemestä ympäristöineen vuodelta 1725 (Richenberg 1725). Siten vanhimmat kartat, joista yksittäiset tonttialueet voidaan paikantaa arkeologisessa mielessä riittävän tarkasti, ovat monissa tapauksissa isojakokartat, jotka Lappeella ovat yleensä 1830- ja 1840-luvuilla.

Inventointialueella oleva vanha asutus kuuluu lukuisiin isojaon jälkeisiin maakirjakylisiin. Nämä kylät ovat lännestä itään lueteltuina läntisellä osa-alueella Yllikkälä, Oikkola, Tapavainola, Montola, Rutola, Skinnarila ja Kourula, keskisellä osa-alueella Lavola, Kourulanmäki, Armila, Mustola (Saimaan rannalla oleva osa kylää), Lappeenrannan kaupunki (vanha kaupunkialue), Lapvesi, Kahila ja Parkkarila sekä itäisellä osa-alueella Luukkala, Hartikkala (Hakali), Lauritsala, Mustola (Mälkiän ja Puhakan eli Kangas-Puhakan talot), Laihia, Hartikkala (Hartikka), Muukkola, Ilottula ja Saarniala (Tyrisevän talo). Itäisen osa-alueen kaakkoisessa ulokkeessa asutus on isojaon jälkeen kuulunut Lempiälän ja Karhusjärven kyliin. Näiden kylien asutusta käsitellään jäljempänä tarkemmin. Lisäksi alueella on palstoja, jotka kuuluvat pääasiassa sen ulkopuolella oleviin Kärjen, Iitiän, Vihtolan, Ihalaisen, Tirilän, Mikonsaaren, Hirvisaaren, Pajarilan, Rasalan, Pelkolan, Mentulan, Saikkolan ja Partalan kyliin. Nämä alueet ovat kyseisten kylien vanhan asu-

tuksen kannalta syrjäisiä kulmia, joilla ei näytä olleen vanhempaa asutusta, eikä kyseisiä kyliä käsitellä tässä yleensä tarkemmin. Koska Inventointialue jakautuu kaavoituksen kannalta kolmeen osa-alueeseen, on lähteissä näkyvä vanha asutus ja sitä koskevat inventointihavainnot seuraavassa käyty läpi osa-alueittain ja lännestä itään.

Läntisen osa-alueen asutus

Inventointialueen länsiosa asemoituna Lappeen vuoden 1767 kartalle. Vihreä viiva on osayleiskaava-alueen raja ja sininen viiva Läntisen osa-alueen ja Keskusta-alueen raja.

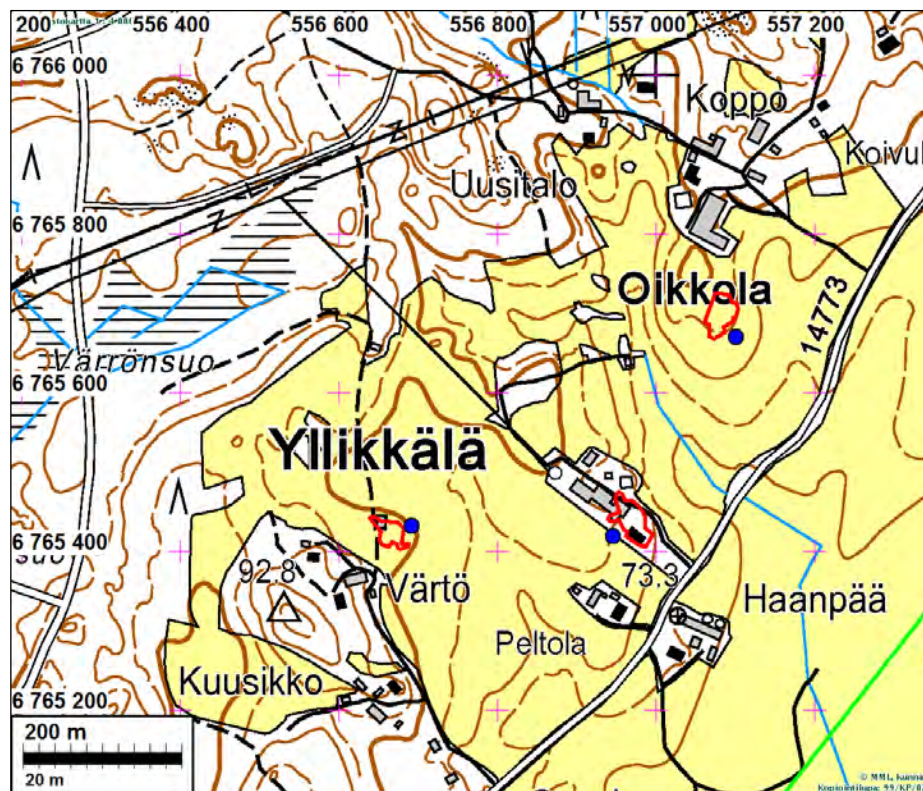
Inventointialueen läntisimmät kylät ovat Ylikkälä ja Oikkola. Isojaon aikaan niiden talot ovat sijainneet lähekkäin samalla peltoaukealla. Kylien raja on peltoalueella suurimmalta osin seurannut Salpausselältä lounaaseen, Pahloisten suuntaan, kulkevaa tietä. Tien luoteispuolella ovat olleet lännestä alkaen Ylikkälä 1 Värtö, Ylikkälä 2 Puhakka ja Ylikkälä 3 Koppo. Niistä itään tien kaakkoispuolella on ollut Oikkola 1 Oikkola. (Talon nimi Maanmittaushallituksen uudistusarkiston hakemistossa on Oikkola, mutta useimmissa kartoissa Oikkonen.) Isojaon jälkeen Oikkolassa on ollut toinenkin talo Oikkola 2 Hovimäki. Sen maalla ei kuitenkaan ole tonttia isojakokartassa, vaan ainoa kylän maalla oleva vanha tonttialue kuuluu Oikkolan talolle. Hovimäen talo on myöhemmissä kartoissa (muun muassa vuoden 1893 Senaatin kartastossa (lehti XV-45) merkitty peltoalueen koillispuolelle, ylemmäs Salpausselän rinteeseen, alueelle, joka isojakokartassa on metsää. Näyttäisi siis siltä, että Hovimäen tila on muodostettu isojaossa. Verrattaessa vuo-

den 1767 karttaa isojakokarttaan nähdään, että siihen ilman kylännimiä merkityt neljä taloa, Ylikkälän Värtö ("Värro"), Pikkala ("Pickala") ja Koppo ("Kåppå") sekä Oikkolan Oikkonen ("Åikoin"). Ne sijaitsevat samalla lailla toisiinsa ja tiehen nähden kuin tontit isojakokartassa. Puhakka nimenä on ilmeisesti tuolloin ollut Pikkala. Isojako ei siis näytä aiheuttaneen muutoksia vanhan asutuksen sijaintiin kylissä.

Puhakka on sijainnut isojaosta lähtien samalla paikalla. Vanha tonttialue on nykyisinkin kokonaan talon pihapiiriä. Tonttia ei tutkittu tarkemmin maastossa.

Isojaon jälkeen Värtö on siirtynyt tasaiselta pellolta noin 50 m lounaaseen, ylempäs mäenrinteelle. Tämä lienee tapahtunut jo melko pian isojaon jälkeen, sillä vuoden 1893 Senaatin kartastossa (lehti XV-45) talo on jo mäen rinteellä. Isojaon aikaisella talonpaikalla oleva tasainen pelto oli inventoinnin aikana viljelyksessä, eikä siitä voitu tehdä havaintoja. Alueelta on ilmeisesti raijattu kiviä, joita näyttää olevan rökkiönä entisen tonttialueen luoteislaidalla olevan talousrakennuksen itäpuolella. Mahdollisesti paikalla olleet muinaisjäännökset lienevät tuhoutuneet myöhemmän maankäytön seurauksena.

Koppo on isojaon aikaan sijainnut nykyiseltä paikaltaan noin sata metriä etelään. Paikalla on nykyisin peltoa. Talo on vanhalla paikallaan vielä Senaatin kartastossa (1893, lehti XV-45). Pellolla ei havaittu mitään maan pinnan yläpuolelle näkyviä jälkiä vanhasta asutuksesta. Pelto vanhalla tontilla oli inventoinnin aikana laidunnurmena. Juuri tontin tienoilla nurmessa oli melko paljon rikkoutuneita kohtia, joissa oli näkyvillä sateen pesemää mineraalimaata, joten havaintomahdollisuudet olivat kohtalaiset. Mitään vanhempaan asutukseen viittaavia löytöjä ei kuitenkaan havaittu.

Ylikkälän kylän isojaon aikaiset tonttialueet on merkitty punaisella viivalla. Tontit ovat alhaalta vasemmalta ylös oikealle Värtö, Puhakka ja Koppo (karttanimen Oikkola kohdalla, Oikkola ei näy kartalla). Vuoden 1767 kartasta digitoidut taloa kuvaavien karttamerkkien sijainnit on merkit-

ty sinisellä pallolla. Vuoden 1767 kartan asemointi on epätarkka. Inventointialueen likimääräinen raja on merkitty vihreällä viivalla.

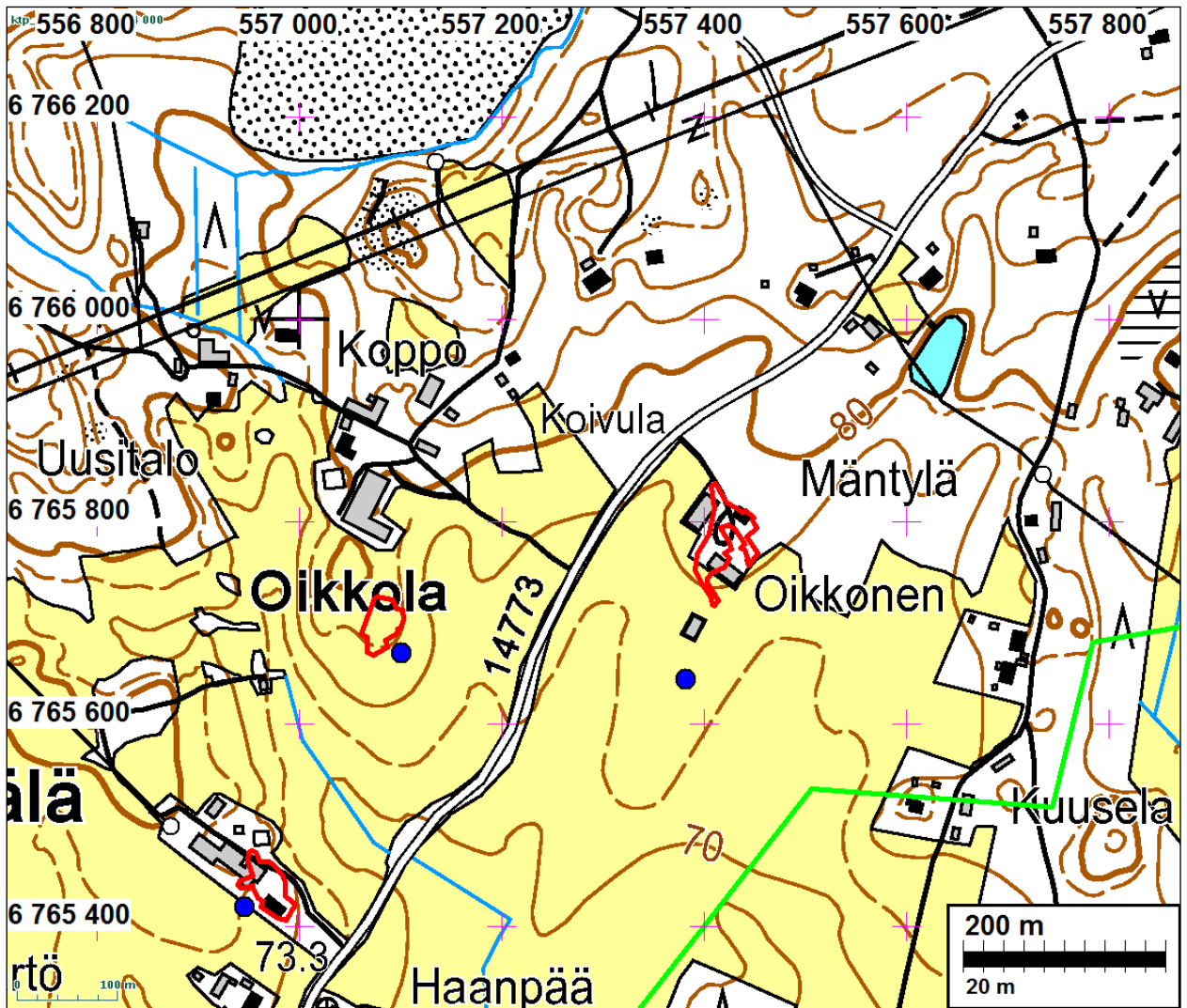

Yllikkälän Värtön isojaon aikainen tontti on kuvan keskellä. Kuvattu pohjoiseen.

Yllikkälän Kopon isojaon aikainen tontti on kuvan keskellä. Kuvattu pohjoiseen.

Oikkolan talo on sijainnut koko ajan isojaon jälkeen samalla paikalla. Tontilla on runsaasti rakennuksia. Tonttia ei tutkittu maastossa. Vuoden 1767 kartalta digitoidut talojen paikat osuvat Yllikkälän puolella jopa hämmästyttävän tarkasti samoille paikoille kuin isojaon aikaiset tontit. Jos digitoitu Oikkosen talon sijainti on yhtä tarkka, talo on saattanut vuonna 1767 sijaita isojaon aikaista tonttia 50–100 m etelämpänä. Paikka oli inventoinnin aikana viljeltyä peltoa, eikä sitä tutkittu tarkemmin.

Isojaon aikaiset tonttialueet on merkitty punaisella viivalla. Itäisin tontti on Oikkolan kylän Oikkosen talon tontti. Lännempänä olevat tontit kuuluvat Ylikkälän kylään. Vuoden 1767 kartasta digitoitujen taloja kuvaavien karttamerkkien sijainti on merkitty sinisellä pallolla. Vuoden 1767 kartan asemointi on epätarkka. Inventointialueen likimääräinen raja on merkitty vihreällä viivalla.

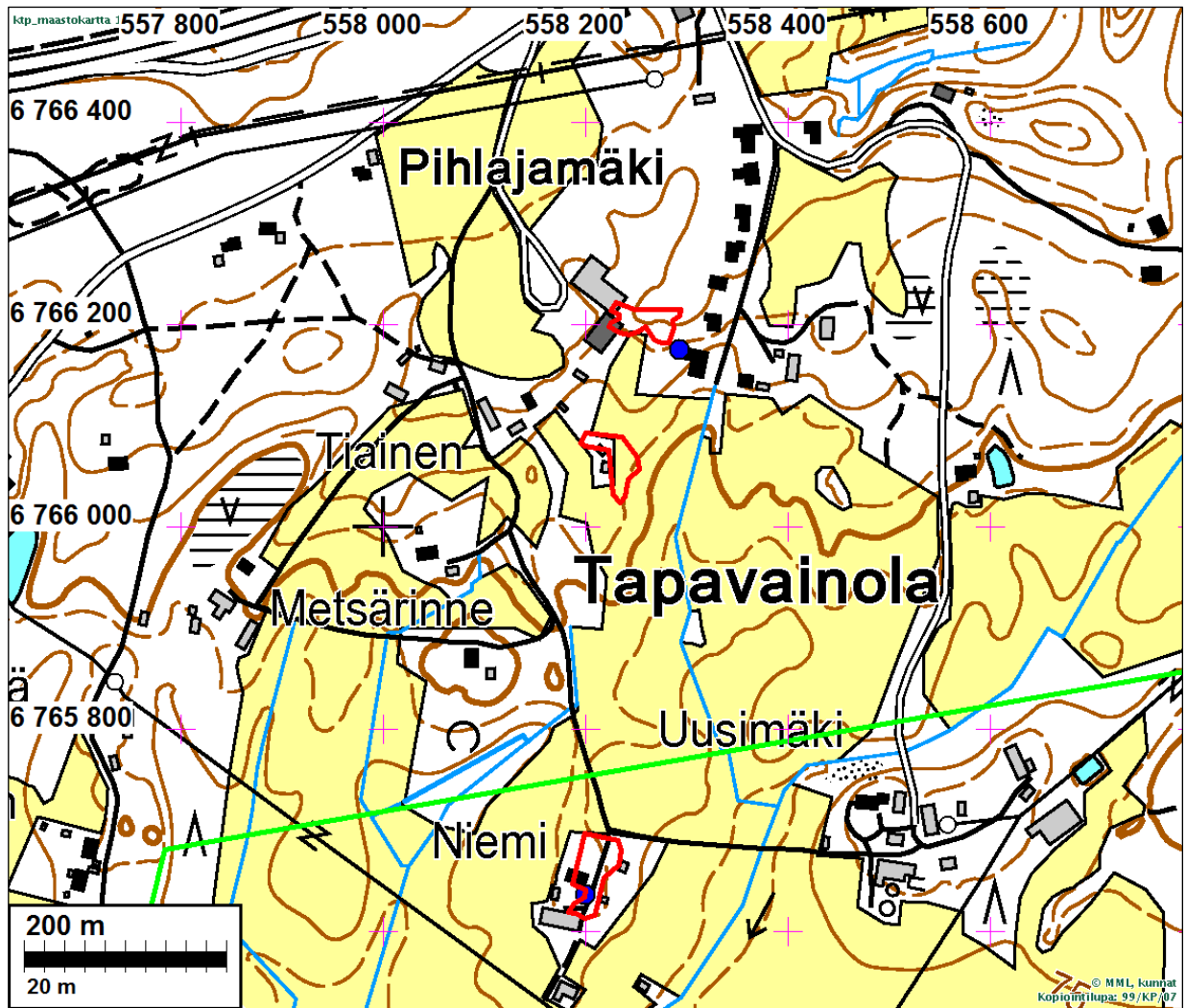

Oikkolan Oikkonen kuvattuna itään. Talo on isojaon aikaan sijainnut samalla paikalla kuin nykyisin.

Vuoden 1767 kartassa Tapavainolaan on merkitty kaksi taloa ”Tianen” ja ”Lähkä”, mutta ei kylän nimeä. Isojaon aikaan kylässä näyttää olleen kolme taloa, sillä isojakokarttaan on merkitty kolme eri kirjaimilla merkittyä vanhaa tonttia: A, B ja C. Myös isojaon jälkeen kylässä oli kolme taloa, mutta isojaossa niiden kirjaintunnukset (ja todennäköisesti vastaavasti numerot) ovat saaneet uuden järjestyksen. Isojaossa entiset tontit A ja B jäivät uuden talon B (Tapavainola 2 Tiainen) maalle, ja entinen tontti C uuden talon A (Tapavainola 1 Lohko) maalle. Uusi talo C ei saanut jaossa tonttia eikä juuri peltoakaan. Maanmittauslaitoksen uudistusarkiston hakemiston mukaan uusi talo C (Tapavainola 3 Juko) liitettiin vuonna 1856 virallisesti taloon 1, koska se oli jo ”pitemmän aikaa” ollut yhteisviljelyksessä sen kanssa. Koska Jukoa ei ole vuoden 1767 kartalla, näyttää todennäköiseltä, että se on jo silloin ollut käytännössä yhdistettynä Lohkoon. Vuoden 1767 kartalla talojen keskinäinen asema ja niiden kartan mittakaavan mukainen etäisyys viittaavat siihen, että talot ovat sijainneet likimain samoilla paikoilla kuin isojaon aikaan, Lohko etelässä ja Tiainen tonttien A ja B (Tiainen ja Juko?) tienoilla, todennäköisesti pohjoisemmalla näistä tonteista.

Lohkon tontti, jolla nykyisin olevan talon nimenä on peruskartassa Niemi, sijaitsee inventointialueen rajan ulkopuolella. Nykyinen Tiaisen talo sijaitsee isojaon aikaisista tonteista jonkin verran länteen, notkelman toisella puolella. Tiaisen maalla isojaon aikaan olleista kahdesta tontista eteläisempi sijaitsee peltoharjanteella, harjanteen laella olevan laakean kalliokumpareen itä ja pohjoispuolella. Paikalla ei ole tonttia enää Senaatin kartastossa vuodelta 1893 (lehti XV-45), mutta harjanteen länsireunalle pellon ulkopuolelle on merkitty rakennuksia. Nämä ovat saattaneet olla kalliokumpareella. Sillä on nytkin vanhan näköinen, mutta kuitenkin betoniperustainen mökki ja siihen liittyvä ulkorakennus, jotka näkyvät jo vuoden 1957 peruskartassa. Kalliokumpare on suurelta osin avokalliota, ja kalliolla oleva maakerros on muutenkin ohut. Mökin koillispuolella on kasa pellosto raivattuja kiviä. Kumpareella ei havaittu jälkiä vanhemmasta asutuksesta. Inventoinnin aikana kalliokumpareen viereinen pelto kasvoi orasta, mutta kasvusto oli kitukasvuista ja harvaa kallion vierillä ja harjanteella siitä pohjoiseen isojakotontin kohdalla, joten havaintomahdollisuudet olivat melko hyvät. Maalaji harjanteen laella on hienoa kivetöntä hiekkaa. Pellossa oli nähtävissä jonkin verran tiilen paloja ja fajanssia. Mitään vanhempaan asutukseen viittaavaa ei löytynyt. Peltoa tarkastettiin myös harjanteella tonttien välissä, missä oli samanlaisia kitukasvuista orasta ja pohjoisempaan, pellon pohjoislaidassa, aivan pohjoisemman tontin eteläpuolella, laaja kasvima, jolla havaintomahdollisuudet olivat erittäin hyvät. Näiltäkään alueilta ei löytynyt mitään vanhaan asutukseen viittaavia löytöjä.

Pohjoisempi Tiaisen maalla isojaon aikaan olleita tonteista sijaitsee pohjoisempaan samalla harjanteella ja jonkin verran eteläistä tonttia ylempänä. Vanhan tontin länsiosa on jäänyt Tapavainolan koulun rakennusten alle. Rakennusten itäpuolella maastoa on muutenkin muokattu noin 10 m leveydeltä. Tontin itäpää kuuluu Pihlajamäentien varrella olevien omakotitalojen tontteihin. Niiden tonteilla oleva osa on suurelta osin raivattu kasvimaiksi ja puutarhoiksi. Isojakotontin keskiosa koulun ja omakotitonttien välissä on tontin korkein osa ja se muodostuu lähes kokonaan kalliokumpareesta, jolla on vain vähän maa-ainesta. Kallion laella tontin pohjoisreunalla on suurehkon rakennuksen, todennäköisesti asuinrakennuksen osittain luonnonkivinen, osittain betoninen perustus. Koko kumpareella avokallioalueita lukuun ottamatta kasvaa erittäin tiheää ruusu- ja muuta koristepensaikkaa, joten rakennusjäännösten havaitseminen on vaikeaa. Materiaalien perusteella ne joka tapauksessa ovat aikaisintaan 1900-luvun alusta. Senaatin kartastossa (1893, lehti XV-45) kumpareen tienoille ja siitä länteen, myöhemmän koulun kohdalle, on merkitty useita pieniä asuintontteja. Rakennusjäännökset liittyvät tähän asutusvaiheeseen. Koska isojaon aikaisen tontin jäljelle jäänyt osa on kalliokumpareta, jolla on myöhemmin ollut asutusta, ovat mahdolliset vanhemmat asutusjäännökset todennäköisesti tuhoutuneet.

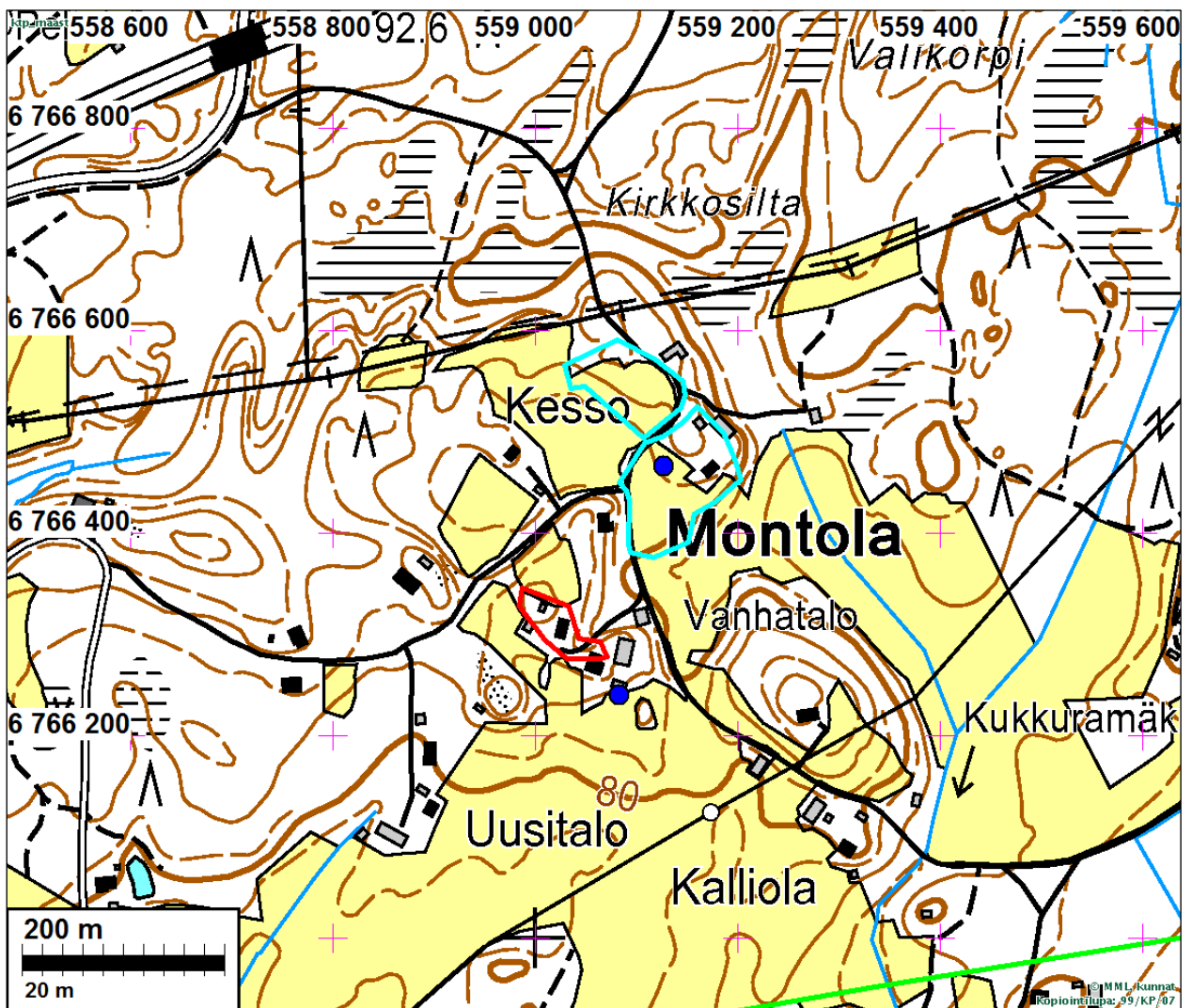
Tapavainolan kylän isojaon aikaiset tonttialueet on merkitty punaisella viivalla. Tontit ovat ylhäältä alas Tiaisen maalla olleet kaksi tonttia (A ja B) sekä Lohkon tontti (tontti C). Vuoden 1767 kartasta digitoidut taloa kuvaavien karttamerkkien sijainnit on merkitty sinisellä pallolla. Vuoden 1767 kartan asemointi on epätarkka. Inventointialueen likimääräinen raja on merkitty vihreällä viivalla.

Tapavainolan Tiaisen isojaon aikainen tontti on kuvattuna pohjoiseen. Tontin eteläinen osa on ollut etualalla pellolla ja pohjoinen osa taustalla pensaikossa punakattoisen Tapavainolan koulun takakulmasta oikealle.

Seuraavana idässä on Montolan kylä, jota ei mainita vuonna 1558 kymmenysluettelossa eikä maakirjassa. Kun alueella näyttää suurista taloluvuista päätellen kuitenkin olleen 1500-luvulla asutusta vähintään yhtä paljon ellei enemmänkin kuin 1700-luvun lopulla, on kartalle merkitty, on hyvin todennäköistä, että Montolankin asutus on ollut jo silloin olemassa, mutta laskettu veroluetteloissa mukaan johonkin naapurikylään. Vuoden 1767 kartassa Montolaan on merkitty kaksi taloa, Montola ("Mondola") ja Kesso ("Kässä"). Myös isojaon jälkeen tiloja oli kaksi Montola 1 Montonen ja Montola 2 Kesso. Isojakokartassa on kuitenkin vain yksi tontti, joka on Montosen talon tontti. Paikalla, jolle Kesso myöhemmin ilmestyy, on kuitenkin Kesson Pienipelto -niminen peltolohko. Paikka on Montosesta pari sataa metriä koilliseen, notkon takana. Myös vuoden 1767 kartassa Kesson sijainti suhteessa Montolaan on samanlainen. Näyttää siis siltä, että vaikka Kessolla ei ole väliaikaisesti isojaon aikaan ollut tonttia eikä rakennuksia, se on isojaon jälkeen rakennettu samalle paikalle, missä se on sijainnut 1700-luvulla. Kesso on merkitty nykyiselle paikalleen vuoden 1893 Senaatin kartastossa (lehti XV-45).

Sekä Montola että Kesso näyttävät aina sijainneen nykyisillä paikoillaan. Koska tonteilla on runsaasti rakennuksia, ja maastoa on muutenkin muotoiltu, eivät mahdolliset vanhemmat asutusjäännökset todennäköisesti ole säilyneet. Tontteja ei tutkittu maastossa tarkemmin.

Montolan kylän Montosen talon isojaon aikainen tontti on merkitty punaisella viivalla ja Kesson Pienipelto -nimiset peltolohkot vaaleansinisellä viivalla. Vuoden 1767 kartasta digitoidut taloa kuvaavat kartamerkit on merkitty sinisillä palloilla. Vuoden 1767 kartan asemointi on epätarkka. Inventointialueen likimääräinen raja on merkitty vihreällä viivalla.

Montolan Montonen kuvattuna luoteeseen. Talo on isojaon aikaan sijainnut samalla paikalla kuin nykyisin.

Rutolan kylän seutu esiintyy vanhemmissa historiallisissa lähteissä yleensä nimillä Ruttoinen ja Ropola. Vuoden 1767 kartassa alueelle on merkitty kuusi taloa, lännestä alkaen Ropoinen ("Råpås") Ruoholammen luoteispuolelle, Tilsala lammen eteläpuolelle sekä Keisala ("Käijsala"), Kallioinen ("Kalliola"), Leino ("Leinä") ja Märkälä ("Märkelä") jonoon siitä koilliseen, kohti Märkälänlahden pohjukkaa. Luoteisimpana asutuksena kylän maalla on lisäksi merkitty myllytorppa ("Qvarn Tårp") Ropoinen luoteispuolelle, Myllylammen ja Saimaan Rovonlahden välille.

Vuoden 1767 karttaa on Rutolan osalta vaikeaa asemoida. Karttaan merkityt talot näyttävät kuitenkin olevan samoilla paikoilla suhteessa toisiinsa ja vesistöihin, kun niiden sijainteja verrataan isojakokarttoihin ja vanhempaan, kylän lounaisosasta jo vuonna 1695 piirrettyyn melko tarkkaan karttaan. Tämä kartta kuvaa nimismies Hans Brotheruksen omistaman rusthollin tiluksia (Forsell 1695). Siihen on edellä mainituista taloista merkitty Ropoinen, Tilsala ja juuri kartoitettujen tilusten rajan ulkopuolelle idässä Kallioinen ("Kalloin"). Mylly on merkitty (numerolla 7), mutta ei torppaa eikä peltoja sen yhteyteen. Myöskään Keisalan kohdalla ei ole asutusta eikä peltoja. Sen sijaan kartalle on merkitty kaksi erillistä peltoa asutuksista sivuun. Pohjoisessa Lapatonniemessä on Ropoiseen kuuluva viljelemätön pelto (G). Ruoholammen itärannan lähellä taas on viljelemätön Vanhapelto (5, "Wanha Peldo"), jonka sanotaan kuuluvan Kallioiselle. Juuri kartoitetun alueen rajan eteläpuolelle on vielä merkitty Tapavainolan kylän puolelle Hämeenlinnasta tulevan maantien varteen krouvi (27, "Krog").

Isojaossa Rutolan kylässä oli neljä taloa. Rutola 1 Tilsala sai jo vuoden 1695 kartassa näkyneet Tilsalan ja Ropoinen talonpaikat ja pellot. Lisäksi Tilsalan maata oli myös vanha Kallioisen talonpaikka ja sen lähipellot. Kallioisen Vanhapelto on edelleen merkittynä isojakokartalle erillisenä pikku peltona (391, Wanhapeldo), ja myös entisen Keisalan talonpaikan tienoilla on pieni erillinen pelto (424, Kejsalapeldo). Märkälän talo (Rutola 2) sijaitsi isojakokartassa samalla paikalla kuin vuoden 1767 kartassa. Märkälä sai kuitenkin myös kaistaleen maata Leinon etelä- ja Kallioisen itäpuolelta. Tällä maalla on jo isojakokartassa toinen tontti, jonka paikalla ei ole asutusta vanhemmissa kartoissa. Myöhemmin paikalla olleen talon nimi on ollut Uusi-Märkälä. Rutola 3 Leino on isojakokartassa samalla paikalla kuin vuoden 1767 kartassa. Rutola 4 Lapatto sai maansa kylän luoteislaidasta. Sen mailla oli pelto Lapatonniemessä, samoilla tienoin kuin jo vuoden 1695 kartassa, mutta ei tonttia. Lapaton maalle jäi myös edellä mainittu myllynpaikka. Sen kohdalle ei ole merkitty tonttia tai rakennuksia, mutta kosken länsipuolella on pieni pelto (317, Telataipallpeldo).

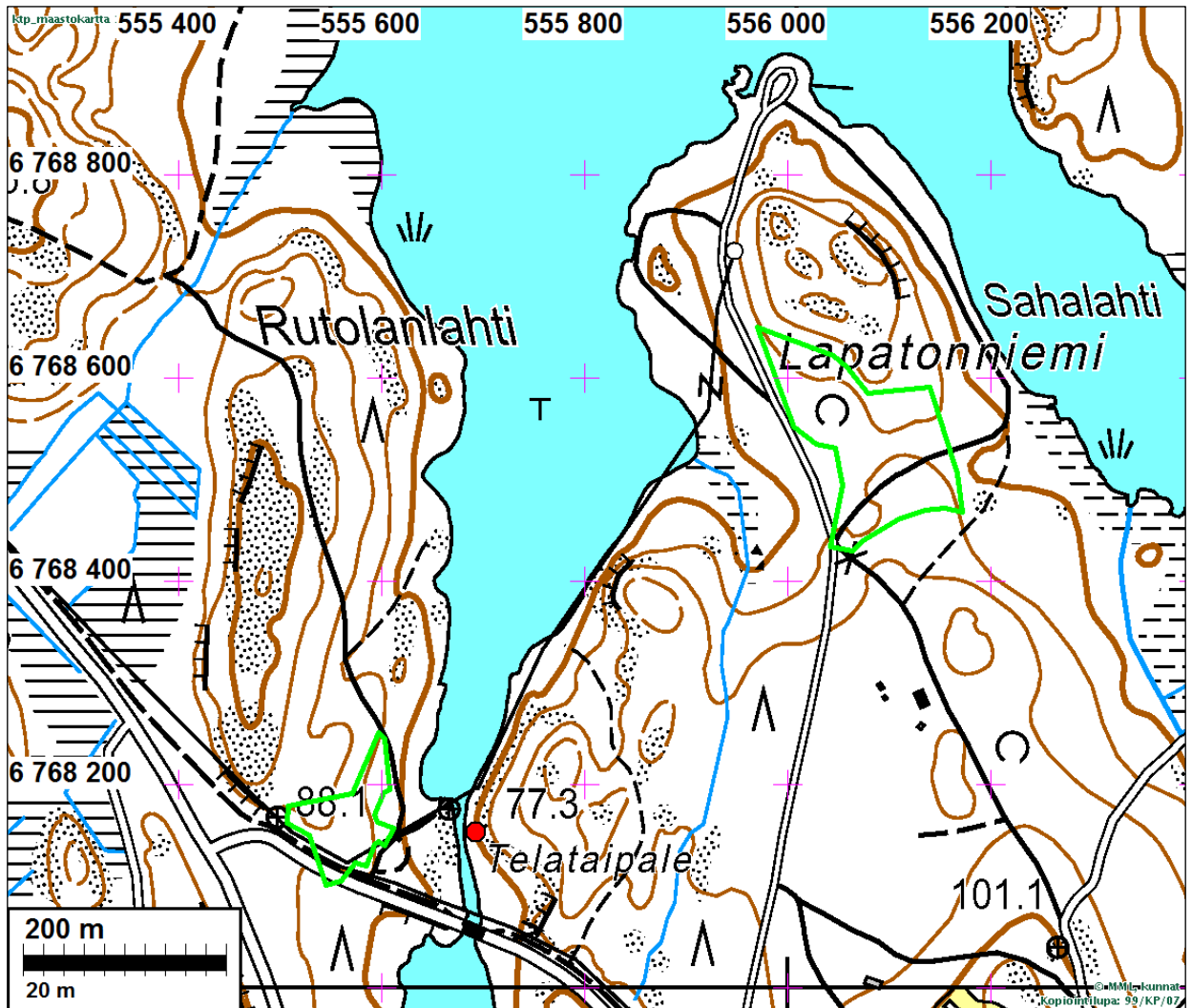
Rutolan luoteisosan asutukseen vaikutti suuresti 1800-luvun lopusta eteenpäin Gutzeit. Yhtiö rakensi vuonna 1897 Rutolaan niin sanotun ylivientilaitoksen, jossa Saimaalta Rutolaan uitettua puuta nostettiin kannaksen yli Väliväylään ja uitettiin edelleen Kymijoen varren tehtaille. Pian kylään rakennettiin myös höyrysaha sekä telakka yhtiön Saimaalla toimivia aluksia varten. Näiden teollisuuslaitosten ympäristöön syntyi työläisasutusta. Vaikka yhtiön toiminnot Rutolassa muuttuivat vuosikymmenten kuluessa, asutustilanne säilyi samanlaisena 1900-luvun puoliväliin asti. Sen jälkeen teollinen toiminta on loppunut, ja yhtiön mailla olleet työväenasunnot ja muu rakennuskanta suurelta osin hävinnyt. Tämä 1900-luvun voimakas maankäyttö on kuitenkin huomattavasti vaikuttanut vanhempien asutusjäännösten säilymismahdollisuuksiin.

Vuoden 1767 kartassa kylän luoteisimpana asutuksena ollut myllytorppa ja jo ainakin 1695 paikalla ollut mylly ovat sijainneet Myllylammen pohjoispäästä Rovonlahteen laskevan lyhyen puron varrella. Puro on kadonnut 1800-luvun lopussa, kun sen paikalle on kaivettu kapeimmillaankin toista kymmentä metriä leveä kanava, jota pitkin tukit uitettiin Saimaasta Myllylammen eteläpäähän rakennettuun ylivientilaitokseen. Kanavoinnin vuoksi Myllylammen pinta on samalla laskenut Saimaan tasoon. Myllyn jäännökset ovat todennäköisesti tuhoutuneet kanavan kaivamisen yhteydessä. Lisäksi puron ja myöhemmin kanavan yli kulkeneen vanhan maantielinjauksen kohdalle on rakennettu kanavoinnin jälkeen korkeat tiepenkereet sillan korottamiseksi niin ylös, että sen alle jää riittävästi tilaa uittotoiminnalle. Koska mylly on topografian perusteella ollut todennäköisesti aivan tämän vanhan tielinjan vieressä (tai tien silta on alun perin rakennettu myllypadon yhteyteen), on myös myllyn pato, jos se on ulottunut nykyisen kanavan ulkopuolelle, todennäköisesti jäänyt tiepenkereen alle. Maastossa havaittiin jonkinlaisia maarakenteita noin 10–15 m pohjoiseen tiepenkereestä kanavan itärannalla (N 6768153 E 555693). Paikalla on ehkä rakennuksen perustus (multapenkki, ei kiviä), jonka keskellä on kuoppa. Paikalle tehdyistä kolmesta koekuopasta ei löytynyt muuta kuin yksi pala kirkasta pullolasia. Maaperä vaikutti tuoreelta (ei mainittavaa maannostumista sammalen alla), vaikka paikalla kasvaakin jo melko järeää metsää. Paikalla on ulkorakennuksia vielä vuoden 1950 peruskartassa. Havaitut rakenteet liittyvät todennäköisesti 1900-luvun alkupuolen toimintaan paikalla. Kanavan länsipuolella ei havaittu jälkiä asutuksesta, vaikka sielläkin on ollut rakennuksia vielä samassa peruskartassa. Vuoden 1767 kartassa mainitun torpan paikallistaminen on vaikeaa, koska sen tonttia ei ole merkitty isojakokarttaan eikä uudempiin suurimittakaavaisiin karttoihin. Kosken länsipuolella ollut pelto ("Telataipallpeldo"), joka saattaa olla alun perin torppaan liittynyt pelto, on ollut metsänä ja kasvoi inventoinnin aikaan hakkuun jäljiltä tiheää pensaikkoa, jossa havaintomahdollisuudet olivat huonot. Mitään asutusjäännöksiä ei havaittu.

Rutolan Telataipaleen vanhan myllyn paikalla on nykyisin uittokanava. Kuvattu pohjois-

Lapatonniemessä tarkastettiin pikaisesti jo vuoden 1695 karttaan ja myös isojakokarttaan merkityn erillisen pellon seutua, koska se voisi olla vanha, autioitunut talonpaikka. Maastossa tavasta Rutolan kyläpolun opastaulusta kuitenkin selvisi, että kyseisen pellon kohdalla on ollut Rutolan sahan lautatarha 1900-luvun alkupuolella. Itse saha on sijainnut pellon itälaidalla, Sahalahden länsirannalla. Aluetta ei tutkittu enempää, koska sahatoiminta on saattanut tuhota mahdolliset vanhemmat asutusjäännökset, ja niiden erottaminen myöhemmän toiminnan jäljistä olisi joka tapauksessa vaikeaa.

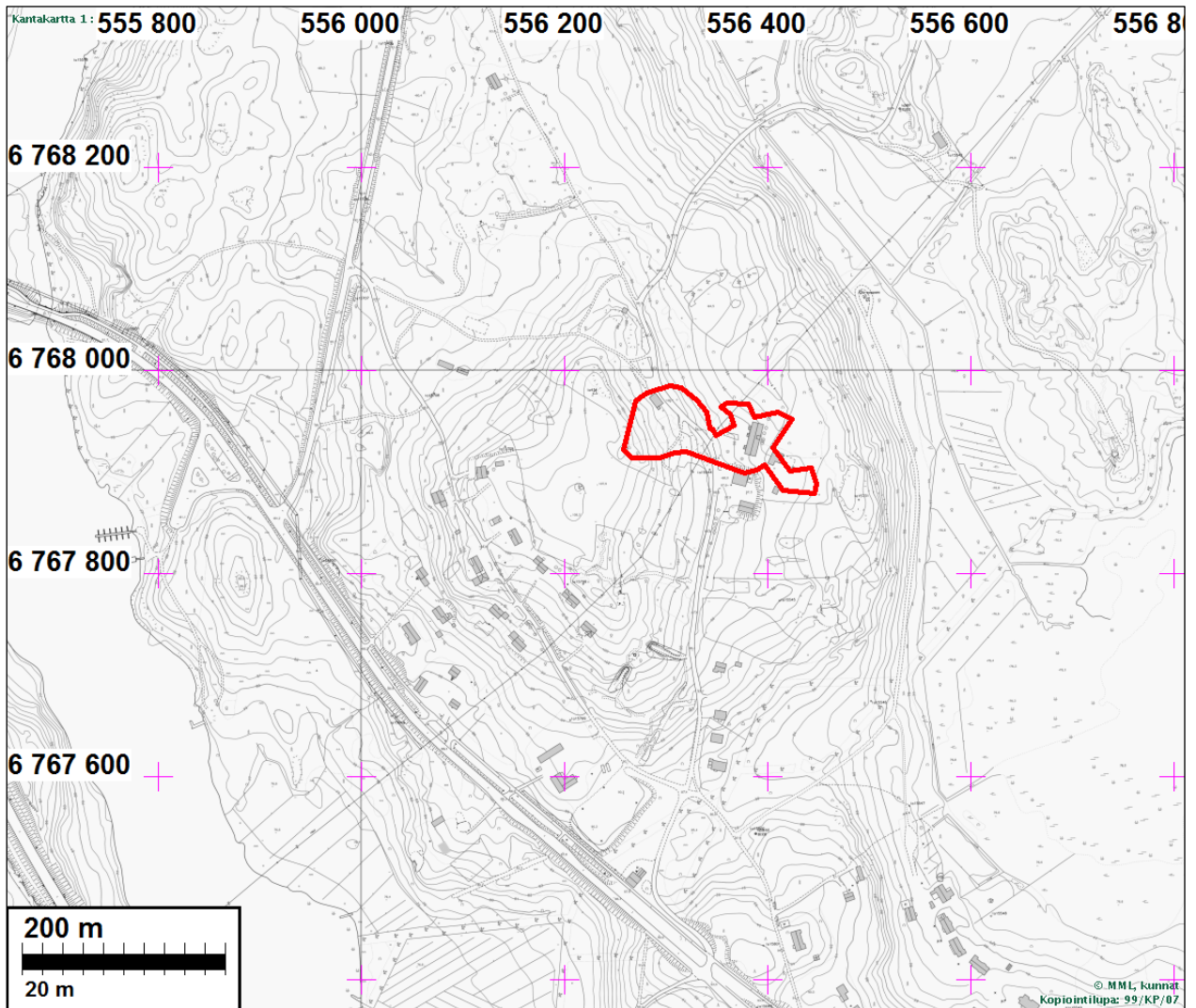

Rutolan luoteisosan asutushistoriallisesti mielenkiintoisia kohteita. Punaisella pallolla on merkitty Telataipaleessa ainakin 1600- ja 1700-luvuilla ollut mylly. Mylly on tuhoutunut, kun puron paikalle on kaivettu uittokanava 1800-luvun lopulla. Punaisen pallon kohdalla havaittiin vain uudempiä rakennusjäännöksiä. Kanavan länsipuolelle on oranssilla merkitty isojakokartan "Telataipalpeldo". Koillisessa Lapatonniemessä on oranssilla merkitty isojakokartan "Lapattupeldo".

Vaikka vanha Roposen talon paikka oli viimeistään isojaossa tullut liitettyksi Tilsalaan, on paikalla laaja tonttialue sekä isojakokartassa että vuoden 1893 Senaatin kartastossa (lehti XV-45). Paikka on siis ollut todennäköisesti asuttuna koko ajan. Gutzeitin toiminnan aikana 1900-luvun puolella tontilla oli suuri työväen asuinrakennus, suuri kavinavetta ja useita muita ulkorakennuksia, muun muassa suuri talli paikalla olevan Rutolan kyläpolun opastaulun mukaan. Rakennukset näkyvät vielä vuoden 1950 peruskartassa, mutta nyt jäljellä on enää suuri asuinrakennus ja kavinavetan rauniot. Tontin eteläpuolelle tontin läpi kulkevan Munterontien itäpuolelle on raken-

nettu Rutolan VPK:n rakennukset. Tielinja kulkee tontin läpi sen koillisreunalla kahteen suuntaan haarautuen aivan kuten isojakokartassa.

Isojaon aikaisen tontin tien itäpuolella oleva osa on itään laskevaa rinnettä, jolla kasvaa lehtimetsää. Aluskasvillisuus on monin paikoin hyvin rehevää ja vaikeuttaa havainnointia. Alueella ei havaittu 1900-luvun rakennuksia ja niiden jäännöksiä vanhempia asutusjäänteitä. 1900-luvun suuret rakennukset (asuinrakennus, kivilavetta ja talli pohjoisempaan tien itälaidalla) kattavat suuren osan vanhan tontin alueesta. Tien länsipuolinen osa isojaon aikaisesta tontista on itään laskevaa kalliorinnettä, suurelta osin lähes paljasta silokalliota. Painanteissa on vähän soransekaisista hiekkamaata. Ainoa kallioalueella havaittu rakenne oli kivistä ladottu ramppi, joka ilmeisesti on johtanut alarinteen puolella olleen rakennuksen yläkertaan. Paikalle on merkitty ulkorakennus vielä vuoden 1950 peruskartassa. Kalliorinteen yläreunassa, mäen päällä olevan metsittyneen pellon reunassa havaittiin kaivantaja, joista osa liittyy Salpaliinjan. Yksi kuoppa näytti enemmän kellarikuopalta, mutta sekään ei vaikuttanut vanhalta muun muassa vielä varsin pystysuorien seinämiensä vuoksi. Kaiken kaikkiaan siis entisellä Ropaisen talon tontilla ei havaittu vanhempaan asutukseen liittyviä jäänteitä, eikä niiden säilyminen ole kovin todennäköistä 1900-luvun alun runsaan rakennustoiminnan vuoksi.

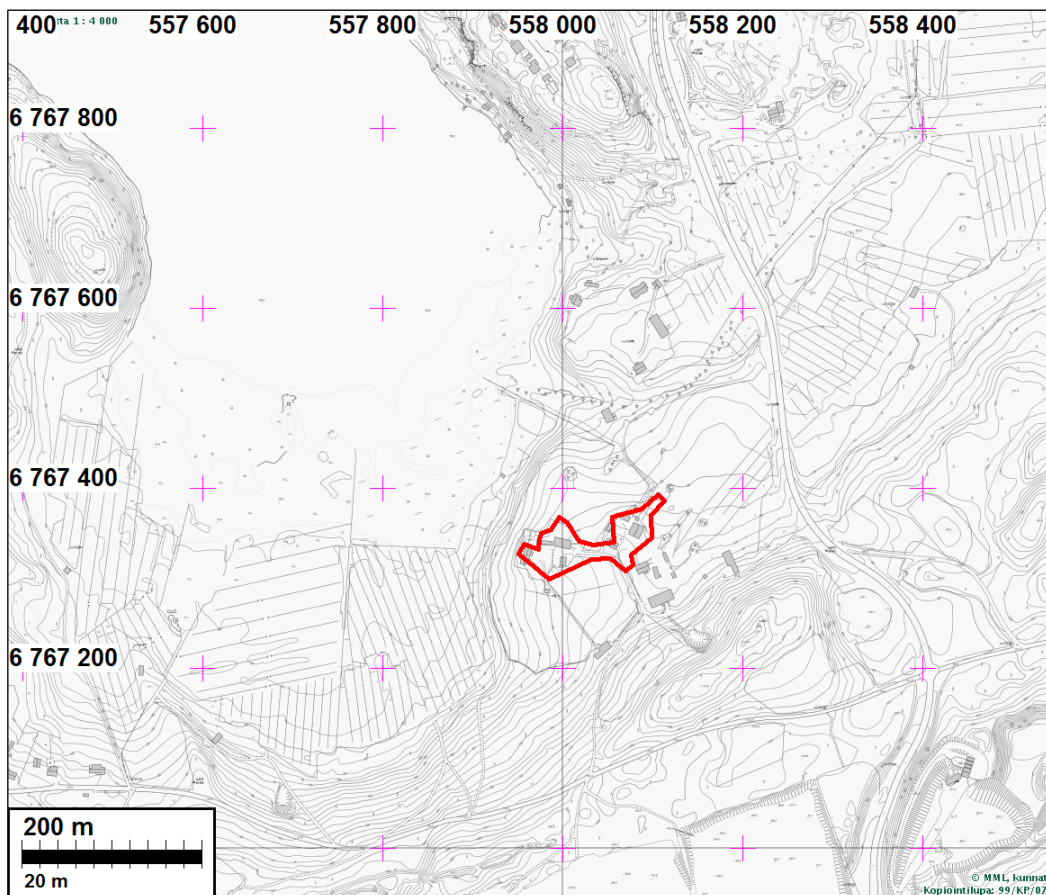

Ropaisen isojaon aikainen tontti on rajattu punaisella viivalla.

Rutolan Ropoisen talon entisellä tontilla oleva Gutzeitin 1900-luvun alun työväenasuinrakennus. Kuvattu itään.

Tilsala on sijainnut samalla paikalla Ruoholammen etelärannalla ainakin vuodesta 1695 lähtien. Isojakokartassa talon tontti on kaksiosainen. Vuoden 1893 Senaatinkartastossa (lehti XV-45) kumpaankin tontin osaan on merkitty talo. Peruskartoissa läntisemmällä vanhalla tontinosalla olevan talon nimenä on Tilsala, itäisemmällä talolla ensin Rantala ja myöhemmin Toivola. Vaikka vuoden 1695 karttaa ei voi yleensä kovin tarkasti asemoida, on Tilsalan osalta peltolohkojen muotoa ja talosta pohjoiseen pellolla olevan viljelemättömän kumpareen sijaintia vertailemalla todettavissa, että vuoden 1695 karttaan (numerolla 1) merkitty Tilsalan talon sijainti on myöhemmän läntisen tontinosan kohdalla. Karttaan merkitty vasikkahaka (numero 2) näyttää vastaavan melko tarkasti tontin myöhempää itäistä osaa. Koska Tilsalan tontti on ollut asuttuna koko ajan isojaosta lähtien ja tontilla on runsaasti rakennuksia, mahdollisuudet vanhempien asutusjäännösten säilymiselle ovat huonot.

Tilsalan isojaon aikainen tontti on rajattu punaisella viivalla.

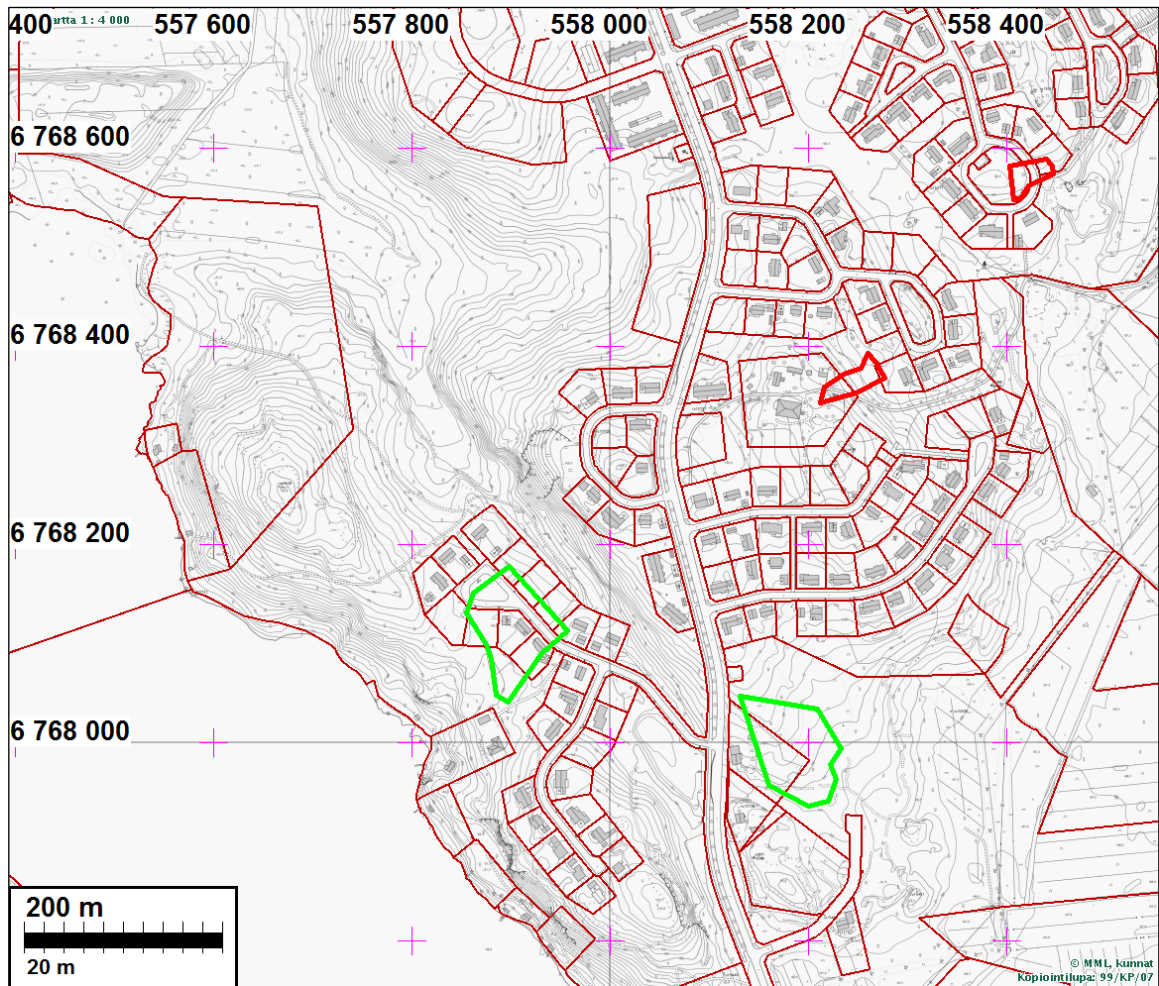
Rutolan Tilsala on sijainnut täsmälleen samalla paikalla ainakin vuodesta 1695 asti. Kuvattu luoteeseen.

Seuraava vanha talo Tilsalasta koilliseen on Kallioinen. Se on viimeistään isojaon yhteydessä liitetty Tilsalaan. Isojakokarttaan merkitty Kallioisen tontti on melko pieni, mikä ehkä viittaa siihen, ettei se ole ollut isojaon aikaan varsinainen talo vaan pienimuotoisempi asumus. Myös tontin topografia on outo, sillä vain tontin länsipää on mäen tasaisella lakialueella, jossa myöhempi Kallioisen talo on sijainnut jo ainakin 1800-luvun lopulta lähtien. Siitä itään tontti laskeutuu kapeana kaistaleena jyrkkää törmämaista rinnettä, ja toinen pää on tasaisemmalla maalla rinteeseen alla. Talon tarkkaa vuoden 1767 kartan mukaista sijaintia on kartan asemointiongelmien vuoksi vaikea määrittää.

Isojaon aikaisen tontin länsiosa on nykyisen Kallioisen pihapiiriä. Alaosan rinteellä ei havaittu mitään. Maastossa tarkastettiin jonkin verran laajemminkin Kallioisen ympäristöä. Mitään mielenkiintoista ei kuitenkaan löytynyt. Aluskasvillisuus talon ympäristön entisillä viljelysmailla on rehevää ja vaikeuttaa havainnointia. Myös idempänä oleva Ala-Märkälän isojakotontti tarkastettiin, vaikka on hyvinkin mahdollista, että se on asutettu vasta isojaon yhteydessä. Tontti on jäänyt kokonaan uuden kadun ja sitä reunustavien omakotitalojen ja leikkikentän alle.

Maastossa tarkastettiin myös isojakokarttaan merkityt Keisalanpelto ja Vanhapelto. Vaikka vuoden 1767 karttaan merkityn Keisalan talon paikkaakaan ei voi asemointivaikeuksien vuoksi aivan tarkasti määrittää, on se joka tapauksessa sijainnut samalla rinteellä kuin Keisalanpelto. Maastossa entisen Keisalanpellon länsiosa on nykyisin omakotitalon tonttia. Itäosa on metsäistä rinnettä, jossa vanhan männikön alla kasvaa erittäin tiheää nuorta kuusikkoa ja lehtipuuvesakkoa. Alueen kasvillisuus on monin paikoin lähes läpipääsemätöntä, ja näkyvyys huono. Alueella havaittiin siellä täällä pieniä kivikasoja merkinä viljelymaan raivauksesta, mutta ei asutusjäännöksiä. Asutusjäännösten säilymismahdollisuuksia pienentää se, että alue on peruskartan mukaan ollut kokonaan peltona vielä 1950-luvun alussa.

Toinen isojakokarttaan merkitty erillinen pelto on Vanhapelto Ruoholammen itärannalla olevalla harjanteella. Koska pellon sanotaan vuoden 1695 kartassa kuuluvan (tai kuuluneen) Kallioiselle, on mahdollista, että se on Kallioisen vanhempi talonpaikka. Paikalle ei ole merkitty peltoa Seenaatin kartastossa vuonna 1893 (lehti XV-45), mutta pelto on samanmuotoisena kuin isojakokartassa taas kaikissa 1900-luvun peruskartoissa. Pellolle on äskettäin rakennettu uusi katu, Vanhanpellonkatu, ja sen varrelle omakotitaloja. Maastossa tarkastettiin pari vielä rakentamattomia tontteja ja entisen pellon lounaiskulma, joka jää tonttien ulkopuolelle. Mitään vanhempaan asutukseen viittaavaa ei löytynyt.

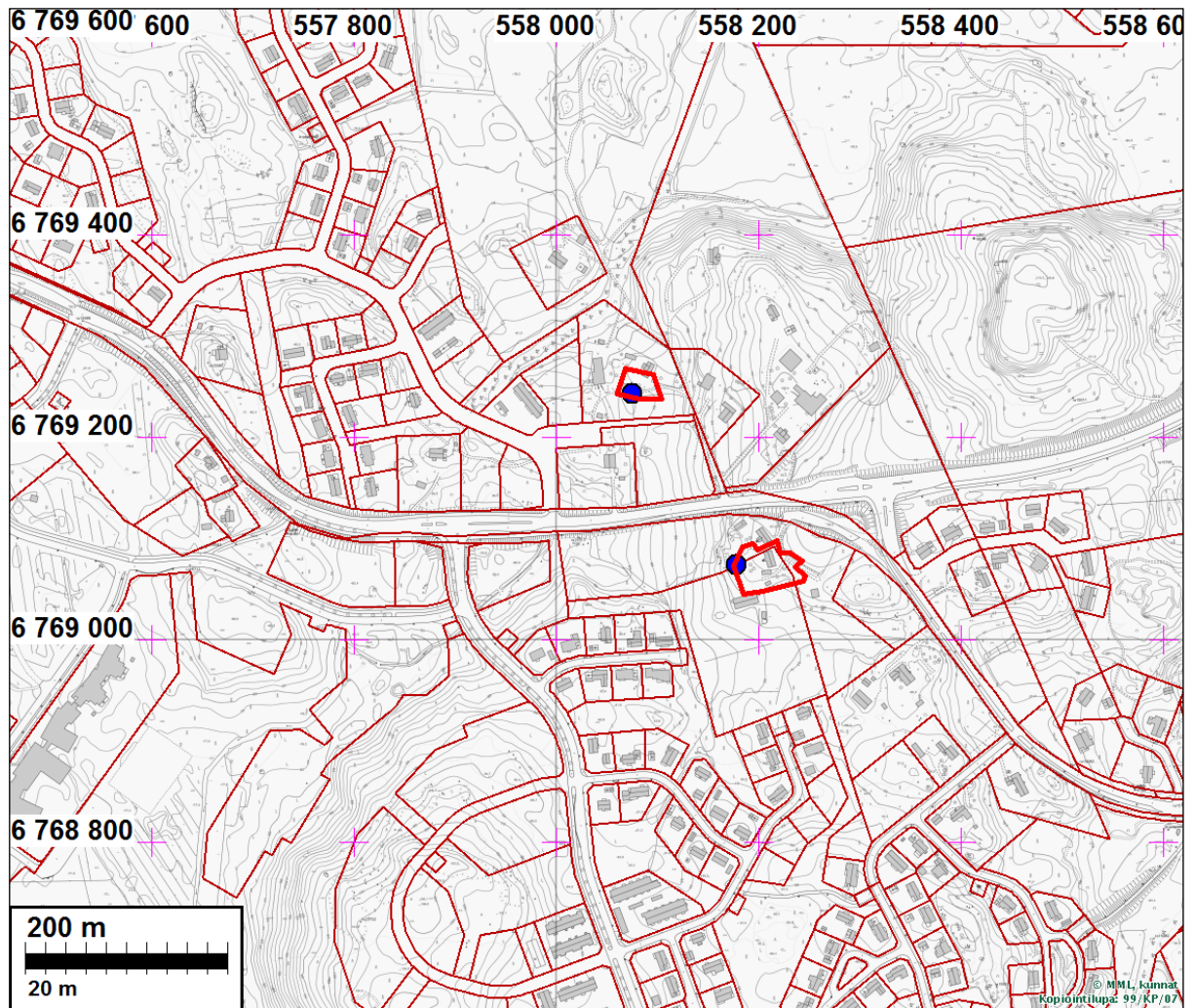
Isojaon aikaiset tontit on rajattu punaisella viivalla. Lounainen tontti on Kallioinen ja koillinen Uusi-Märkälä. Isojaon aikaiset erilliset pellot, jotka saattavat liittyä hävinneeseen asutukseen, on rajattu vihreällä viivalla. Läntinen pelto on (Kallioisen) Vanhapelto ja itäinen Keisalanpelto.

Rutolan Kallioisen Vanhapelto, joka on merkitty kartalle tällä nimellä jo vuonna 1695, mutta jossa ei ole ainakaan sen jälkeen ollut taloa. Paikalle on rakennettu uusi asuin-alue viime vuosina. Kuvattu kaak-

Rutolan kylän viimeiset vanhat talot koillisessa ovat Leino ja Märkälä. Talot ovat sijainneet isojaon jälkeen samoilla tonteilla kaikissa kartoissa. Myös vuoden 1767 karttaan merkityt talojen paikat näyttävät osuvan varsin tarkasti samoille kohdille. Koska talot ovat aina sijainneet samoilla paikoilla, ja tonteilla on nykyisin runsaasti rakennuksia, ei ole todennäköistä, että niillä olisi säilynyt jäännöksiä vanhemmasta asutuksesta. Tontteja ei tutkittu maastossa tarkemmin, mutta ympäristöä tarkastettiin jonkin verran. Talojen välissä Merenlahdentien ja Märkäläntien risteyk-

sessä ja Merenlahdentien varrella tieleikkauksissa siitä itään havaittiin tummatulikukkaa, mikä viittaa asutuksen korkeaan ikään.

Isojaon aikaiset tontit on rajattu punaisella viivalla. Luoteinen tontti on Märkälä ja kaakkoinen Leino. Vuoden 1767 kartasta digitoidut taloa kuvaavat karttamerkit on merkitty sinisillä palloilla. Vuoden 1767 kartan asemointi on epätarkka.

Rutolan Märkälä. Kuvattu luoteeseen.

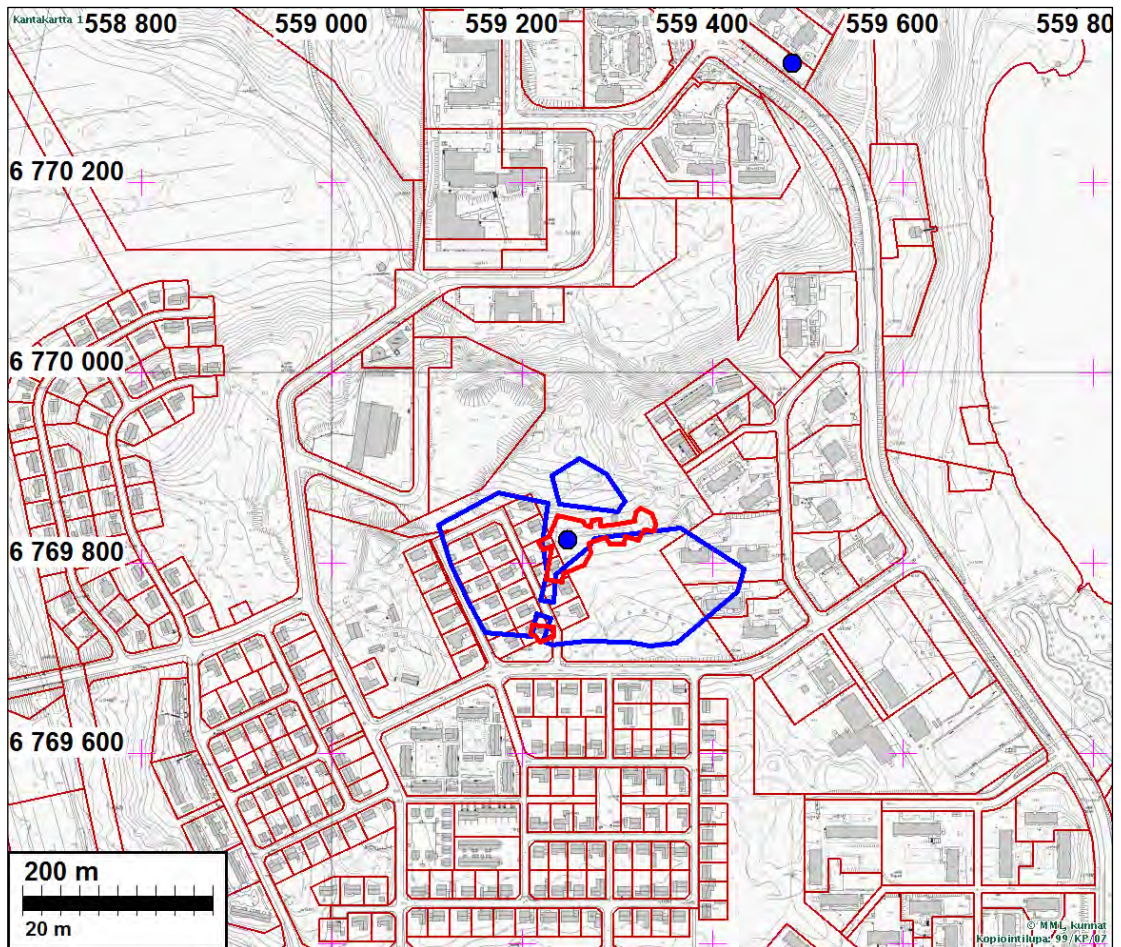
Skinnarilan kylän maiden alkuperä on epäselvä, sillä nimeä ei mainita vuoden 1558 veroluettelossa. Skinnarila on kuitenkin merkitty jo ainakin Lappeen kihlakunnan karttaan vuodelta 1659 (Krigsarkivet. Finska handritade kartverk, Viborgs län 16. Katso esim. Toivanen 1979, s. 44). Skinnarilassa on yksi talo vuoden 1767 kartassa. Sen maista on olemassa myös yksityiskohtainen verollepanokartan tyyppinen kartta vuodelta 1787 (Logren 1787). Talon sijainti näyttää olevan sama kuin vuoden 1767 kartassa, vaikka kylän maiden raja-
aus on jonkin verran erilainen. Isojaossa taloja oli edelleen yksi, Kinnarila 1 Kinnari (kylän nimenä maanmittaushallituksen uudistusarkistossa on Kinnarila, mutta muualla yleensä Skinnarila). Sen sijainti on sama kuin aiemmin. Vuoden 1893 Senaatin kartastossa (lehti XV-45) Kinnarin talo on siirtynyt nykyiselle paikalleen noin 150 m länteen vanhalta paikalta, jolle on merkitty muutamia erillisiä rakennuksia.

Toisen maailmansodan aikana paikan eteläpuolelle rinteeseen alle on rakennettu Salpalinjaan kuuluva kivieste ja ylemmäs rinteelle taisteluhautoja ja pesäkkeitä. Alueella sijaitsevat Salpalinjan varustukset, joita on runsaasti, ovat muinaisjäännösrekisterissä kohteena Skinnarila (Mj.tuunus:1000017720) Lagerstedtin inventoinnin mukaisesti (Lagerstedt 2012, s. 266–268 ja Lappeenranta, kartta 27). Niitä ei nyt tarkastettu.

Vuoden 1950 peruskartassa koko vanha talonpaikka on merkitty pelloksi. Läntisin osa isojaon aikaisesta tontista on jäänyt 1980-luvulla rakennettujen omakotitalojen alle, mutta suuri osa on rakentamatonta. Rakentamattomalla osalla on etelässä edelleen peltoa, joka on jaettu pieniksi kasvimaapalstoiksi. Ylempänä rinteellä on viljelemättömäksi jätettyä entistä peltoa, jolla kasvaa heinikkoa ja paikoin pensaikkoa tai nuorta metsää.

Skinnarilan isojaon aikainen tontti tarkastettiin maastossa. Tontin keskeiseen osaan ulottuu kaakosta kasvimaapalstoiksi jaetun pellon luoteiskulma. Havaintomahdollisuudet kasvimailla olivat erittäin hyvät. Maaperä rinteeseen alaosaan on kivetöntä hiekkaa. Kasvimailla ei havaittu mitään vanhempaan asutukseen viittaavia löytöjä ja yleensäkin yllättävän vähän asutukseen viittaavaa jätettä (vain hiukan tiiltä) ottaen huomioon, että paikalla kuitenkin on ollut talo karttojen mukaan ainakin toista sataa vuotta ja todennäköisesti kauemminkin. Isojaon aikaisen tontin luoteisimmassa kulmassa ja siitä itään tontin pohjoisreunalla oli havaittavissa vähäisiä kivikasaumia pitkin tällä tasolla rinteessä olevan tasanteen reunaan. Näistä ei kuitenkaan ollut havaittavissa mitään rakennusjäännöksiin viittaavaa, vaan kivikasaumat näyttivät seuraavan ylempänä rinteellä olleen peltolohkon alareunaa ja samalla sen alla olevan jyrkemman törmän yläreunaa. Kyseessä näyttävät olevan pellolta raivatut kivet, joita on kasattu pellon alareunaan. Ylempänä rinteellä maaperä on soraisempaa ja kivisempää kuin alhaalla kasvimaapalstoilla, joten kivenraivaukselle on saattanut olla tarvetta. Myöhäinen pellonraivaus lienee myös syynä siihen, ettei vanhalla tonttialueella näy 1700- ja 1800-luvun asutuksen epäilemättä jälkeensä jättämiä tulisijojen jäännöksiä tai rakennusten perustuksia. Koska paikalla ei havaittu rakenteita, eikä hyvistä havaintomahdollisuuksista huolimatta myöskään vanhempaan asutukseen viittaavia löytöjä, ei paikkaa tähänastisten havaintojen perusteella voi pitää kiinteänä muinaisjäännöksenä.

Maastossa tarkastettiin lisäksi vuoden 1787 karttaan merkityn tervahaudan paikka. Se osuu Skinnarilankadun ja Tervahaudankadun risteyksen itäpuolella olevalle kerrostalotontille (N 6770325 E 559484). Paikka on nyt tontilla olevien kerrostalojen asfaltoitua pysäköintialuetta.

Skinnarilan isojaon aikainen tonttialue on merkitty leveällä punaisella viivalla. Vuoden 1787 verollepanokartan pellot on rajattu sinisellä viivalla. Niiden keskelle on merkitty verollepanokartan mukainen talon sijainti sinisellä pallolla. Toinen sinisellä pallolla merkitty kohde kartan koillis-kulmassa on verollepanokarttaan merkitty tervahauta.

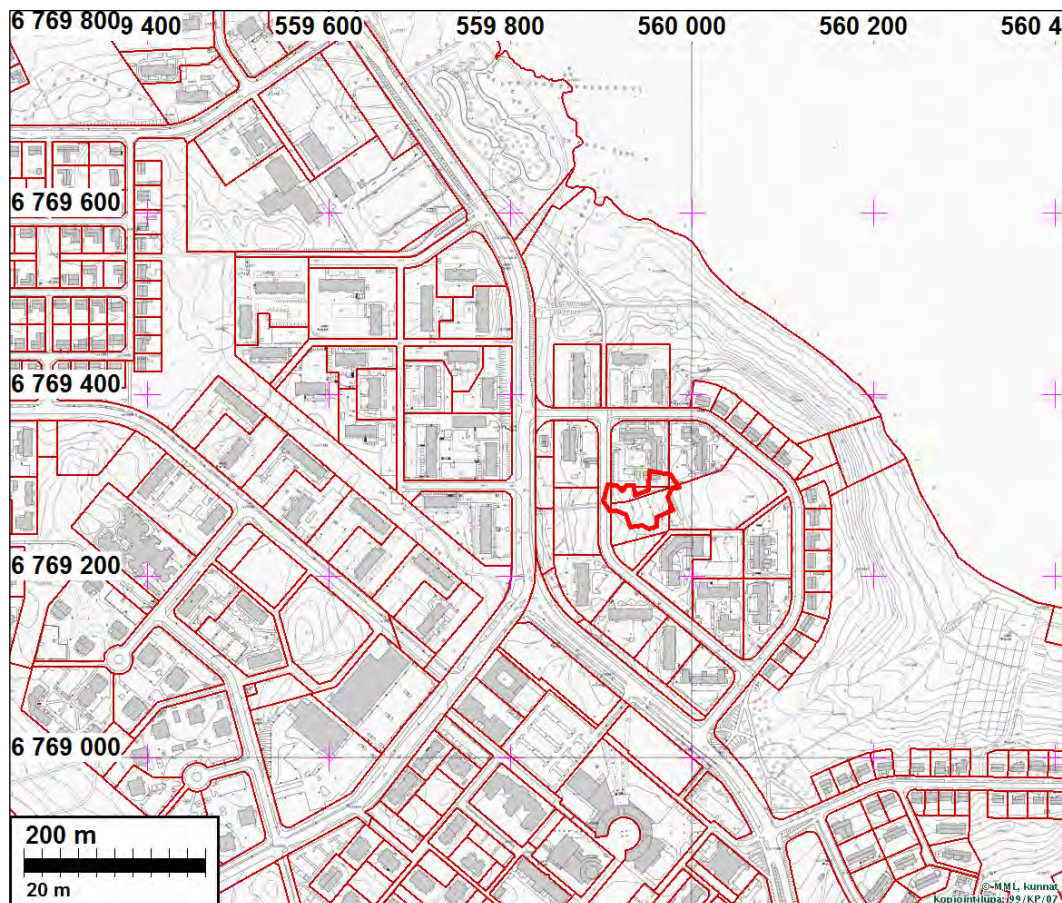
Skinnarilan vanha talonpaikka sijaitsee kuvan keskellä pellon kulmassa. Kuvattu luoteeseen.

Kourulan kylän ainoa talo on ollut isojaon jälkeen Suninen. Vuoden 1787 Skinnarilan verollepanokartassa se on rajattu kartan ulkopuolelle, ja rajan takana olevan maan sanotaan kuuluvan Kourulan eli Sunisen talolle. Vuoden 1767 kartassa Skinnarilan kaakkoispuolelle on merkitty talo, jonka nimenä on Sunila. Tämä talo on merkitty samojen rajojen sisään kuin Skinnarila. Sen kaakkoispuolella on erillinen suurehko rajattu alue, jolla ei ole asutusta eikä nimeä. Tämä alue

on muodostanut suuren osan isojaon jälkeisestä Kourulan kylästä. On epäselvää, mitkä näistä kolmesta alueesta (Skinnarila, Suninen ja sen kaakkoispuolinen vuonna 1767 asumaton alue) ovat alun perin 1500-luvun puolivälissä kuuluneet silloin maakirjassa mainittuihin kahteen Kourulan kylään. Ainoa vuoden 1767 kartassa mainittu Kourula on Kourulanmäki idempänä sisämaassa, nykyisessä Kourulanmäen kylässä. Yhteenvetona voidaan todeta, että sinä aikana, kun asutusta voidaan seurata kartoilta, ainoa Kourulan kylän talo on ollut Suninen, ja se on sijainnut aina ainakin likimain samalla paikalla.

Vuoden 1767 karttaan merkittyä Sunilan taloa on koko Skinnarilan niemimaan seutua koskevien asemointiongelmien vuoksi vaikeaa asemoida edes kohtalaisen tarkasti myöhemmille kartoille. Ei kuitenkaan ole erityistä syytä epäillä, että se olisi sijainnut eri paikassa kuin Suninen isojaon aikaan.

Sunisen isojaon aikaisen tontin kohdalla on jo Senaatin kartastossa (1893, lehti XV-45) kahden maatilan tontit vierekkäin. Tilanne on jatkunut samanlaisena peruskartoissa vuosilta 1951 ja 1971. 1980-luvulta lähtien ympärille on rakennettu kerrostaloja. Sunisen vanha tontti sijaitsee nykyisin Orkoniitynkadun ja Liesharjunkadun väliin jäävässä korttelissa. Tontin pohjoisin osa on jäänyt kerrostalon pihan alle. Suurin osa tontista on rakennettujen tonttien väliin jääneellä nyttemmin metsittyneellä alueella. Maasto on länteen laskevaa rinnettä, jolla kasvaa rehevää lehtimetsää ja tiheää pensaikkoa, joka vaikeuttaa havainnointia. Paikalla on runsaasti 1900-luvun rakennusten perustuksien osia ja muuta rakennusjätettä (betonia). Maastoa on muokattu voimakkaasti 1900-luvun maatilarakennuksia rakennettaessa ja/tai niitä purettaessa. Voimakkaan maankäytön vuoksi on epätodennäköistä, että alueella olisi säilynyt vanhempia asutusjäännöksiä.

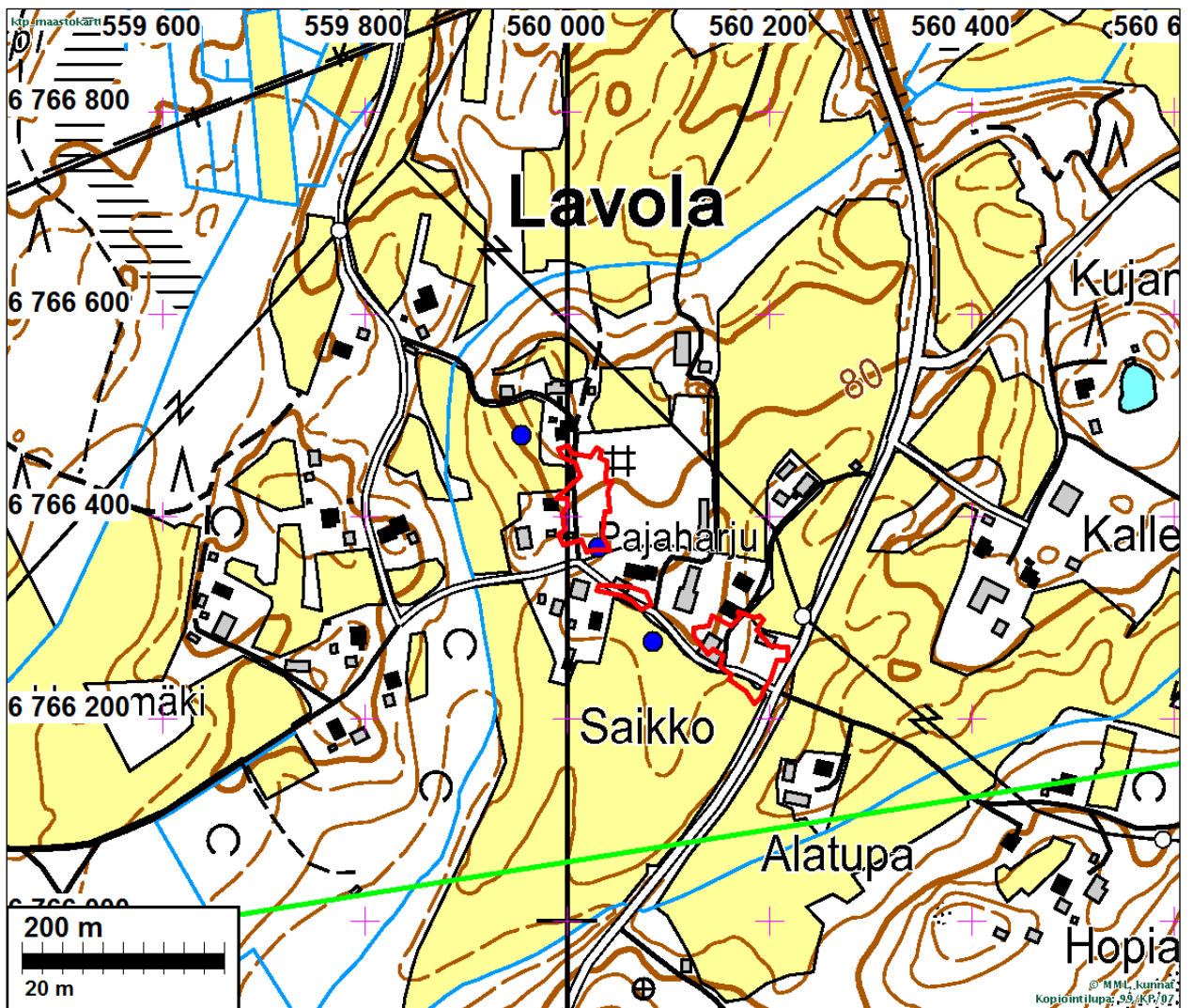
Kourulan kylän Sunisen talon isojaon aikainen tontti merkittynä leveällä punaisella viivalla.

Keskustan osa-alueen läntisin kylä on Lavola. Se sijaitsee sisämaassa, Salpausselän etelärinteellä, Montolan kylän itäpuolella. Sijaintinsa se perusteella kuuluu asutushistoriallisesti todennäköisesti yhteen enemmän Läntisen osa-alueen asutuksen kuin Keskusta-alueen muiden kylien kanssa. Vuoden 1767 kartassa Lavolaan ("Lavola By") on merkitty lähekkäin kolme taloa ilman nimiä. Isojaossa taloja oli myös kolme: Lavola 1 Kivistö, Lavola 3 Saikko ja Lavola 4 Paronen. Lavola 2 Varis sijaitsi kaukana lännessä, Luumäen rajalla, Väliväylän varrella. Sinne se ("Lawola") on merkitty myös vuoden 1767 kartassa. Isojaossa Kivistön ja Saikon tontit ovat säilyneet entisillä paikoillaan. Paronen on kuitenkin siirretty niiden välistä noin kilometrin etelään, inventointialueen ulkopuolelle. Isojakokartassa kylän mailla on myös muutamia erillisiä peltoja, jotka nimien perusteella saattavat olla entisiä talonpaikkoja (Rapattilanpelto, Laihasenpelto). Nämä jäävät kuitenkin inventointialueen ulkopuolelle etelässä.

Lavolan talojen isojaon aikaiset tontit sijaitsevat Korkea-Ahon tieltä luoteeseen erkaantuvan Montolantien koillispuolella. Tielinjat ovat olleet käytössä jo isojaon aikaan ja tonttien sijainti suhteessa teihin on ollut samanlainen. Vuoden 1767 kartassa talojen merkit levittäytyvät jonkin verran pidemmälle matkalle kaakosta luoteeseen, mutta tämä johtuu luultavasti vain siitä, etteivät karttamerkit ole sopineet lähemmäksi toisiaan vuoden 1767 kartan mittakaavasta johtuen. Siten talojen sijainti on todennäköisesti ollut vuonna 1767 sama kuin isojaon aikaankin.

Luoteisimpana kylässä on Kivistön isojaon aikainen tontti. Se sijaitsee loivasti etelään viettävällä rinteellä, ja koilliseen pistävä kosteapohjainen notkelma erottaa sen muista tonteista. Tontin tienoilla näyttää olleen rakennuksia vielä 1800-luvun lopulla senaatin kartastossa (lehti XV-45), mutta vuoden 1954 peruskartassa ja myöhemmissä se on kokonaan peltona. Alue on nykyisin kokonaan varastokenttänä, jolle on varastoitu kylässä toimivan polttopuu- ja multayrittäjän puutavaraa. Kasvillisuuden perusteella näyttää mahdolliselta, että alueelta on otettu multaa. Isojakokartassa keskimmäisenä oleva Parosen vanha tontti on piirretty aivan Montolantien laidan ja kooltaan niin pieneksi, ettei se isojaon aikaan näytä olleen normaali maatilan tontti. Parosen vanha tontti on isojaossa siirtynyt Kivistön haltuun. Sille ja sen ympäristöön on syntynyt uutta asutusta jo 1800-luvulla (Senaatin kartasto 1893, lehti XV-45). Isojakokarttaan piirretty tonttialue on jäänyt tien ja sen varrella olevien rakennusten ja pihamaiden alle. Jos tontti on joskus ollut laajempi, se on todennäköisesti ulottunut kauemmas koillisessa viereisten tonttien mallin mukaisesti. Myös tämä alue on nykyisin rakennettua. Tontin kohdalla Montolantien varsilla oli tienparannustöiden jäljiltä tuoreita maaleikkauksia ja ojan seinämiä, joita tarkastettaessa ei havaittu mitään erityisen vanhaan asutukseen viittaavaa.

Kaakkoisin eli Saikon tontti on luoteisosaltaan edelleen Saikon talon tonttia. Tällä tontin osalla on kivinavetta ja hoidettua nurmipihaa. Tontin kaakkoispuoliskossa ei nykyisin ole kuin yksi suurehko varstorakennus koillisreunalla. Sen ja Montolantien välissä on avointa kenttää, jolle oli inventoinnin aikana varastoitu puutavaraa ja rakennuskiviä. Alueella oli työkoneiden käytöstä johtuen jonkin verran paljasta maata, jolla ei havaittu kuin tiilen paloja. Montolantien ojien tuoreissa seinämissä tontin lounaislaidalla ei niissäkään näkynyt muuta.

Lavolan kylän isojaon aikaiset tonttialueet on merkitty punaisella viivalla. Tontit ovat Luoteesta kaakkoon Kivistö, Parosen vanha tontti ja Saikko. Vuoden 1767 kartasta digitoidut taloa kuvaavien karttamerkkien sijainnit on merkitty sinisellä pallolla. Vuoden 1767 kartan asemointi on epätarkka. Inventointialueen likimääräinen raja on merkitty vihreällä viivalla.

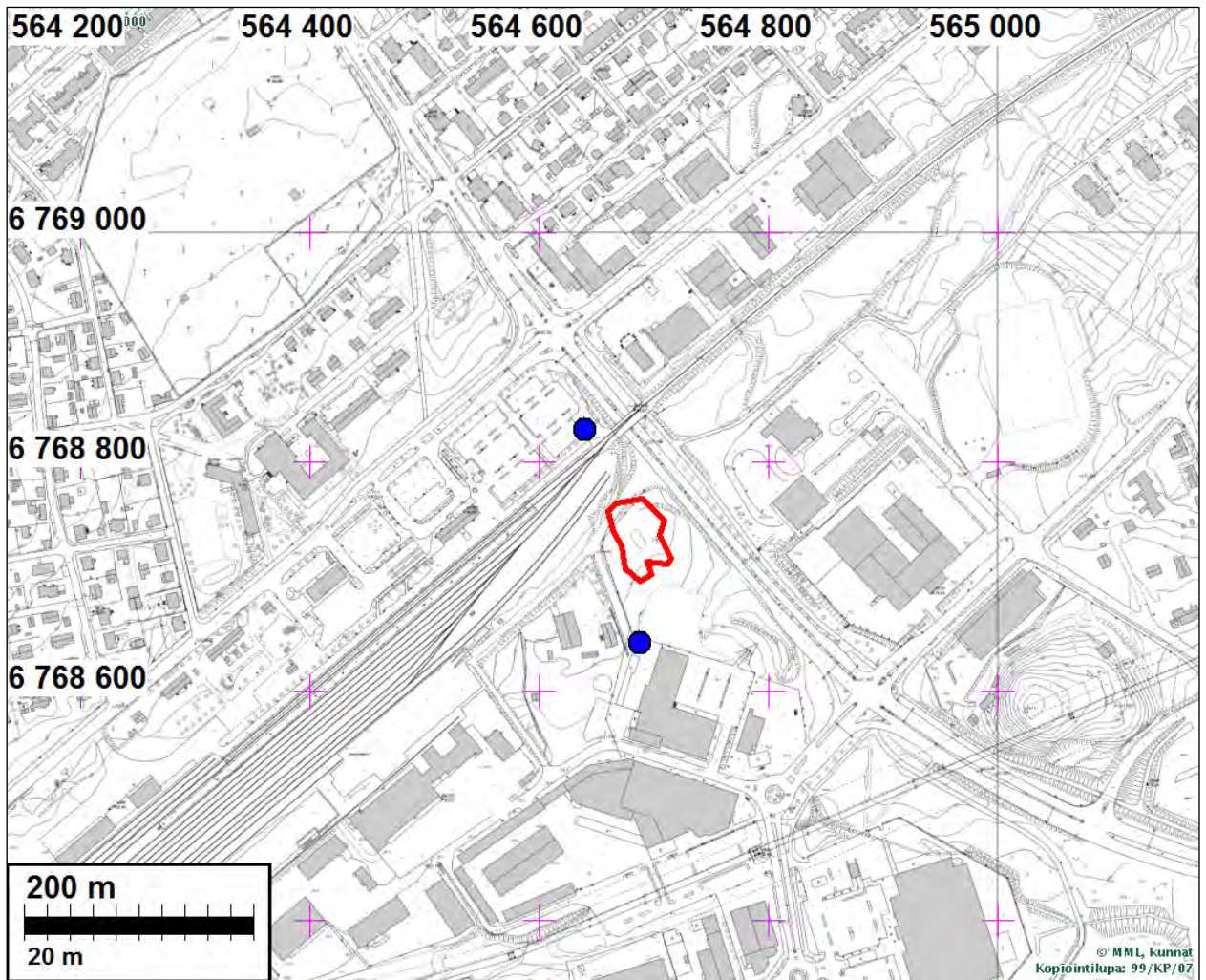
Lavolan Kivistön isojaon aikainen tontti on varastokenttänä. Kuvattu pohjoiseen.

Lavolan Parosen entinen tontti on jäänyt Montolantien ja uudemman asutuksen alle. Kuvattu luoteeseen.

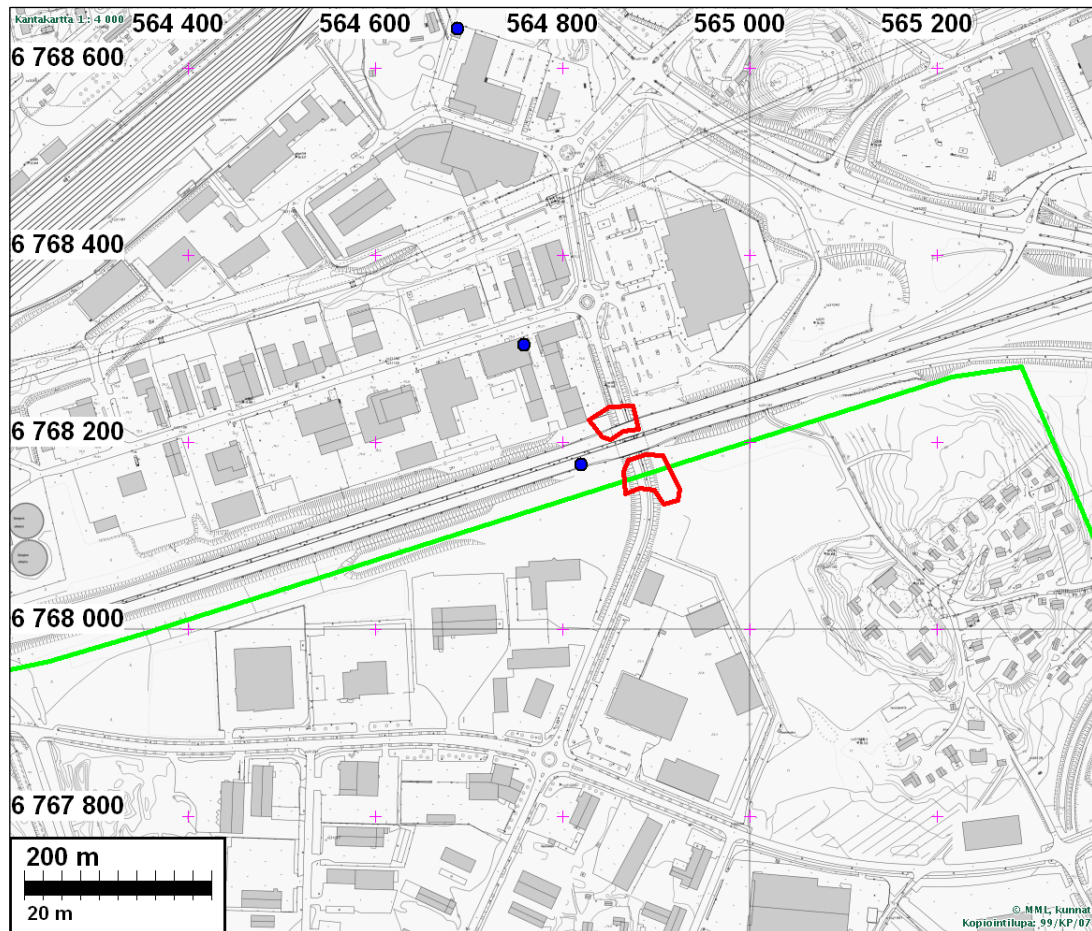
Seuraavina idässä, Salpausselän harjanteen eteläpuolella sisämaassa, sijaitsevat Armilan ja Kourulanmäen kylät. Varsinainen Kourulanmäki ja suurin osa Armilan kylästä sijaitsevat inventointialueen ulkopuolella etelässä. Vuoden 1767 kartassa olevista taloista Reijola ("Gräjula"), Nikuri ("Nickuri") ja Helkala ("Hälkala") ovat inventointialueella tai aivan sen rajalla. Vuoden 1767 kartassa kaikki Armilan ja Kourulanmäen kylien talot ovat saman rajan sisällä. Isojaossa Reijola oli Kourulanmäen kylän ainoa talo, johon myös varsinainen Kourulanmäki kuului. Nikuri oli Armila 1 ja Helkala Armila 3. Reijolan tontti sijaitsi isojaon aikaan Kourulanmäen ja Armilan taloista pohjoisimpana Lappeenrannasta etelään kulkevan tien itäreunalla. Muutamia satoja metrejä siitä etelään tien länsipuolella, kaakkoon kääntyvän tien mutkan kohdalla, sijaitsivat Nikuri ja sen eteläpuolella Helkala. Vuoden 1767 kartassa talojen sijainnit suhteessa toisiinsa ja tiehen ovat samanlaiset, joten talot lienevät silloinkin sijainneet jokseenkin samoilla paikoilla.

Reijolan isojaon aikainen tontti on sijainnut rautatien kaakkois- ja nykyisen Vanhan Viipurintien lounaispuolella. Vuoden 1767 kartan asemointivirhe lienee Reijolan tontin osalta samanlainen (50–100 m pohjoiseen) kuin se näyttää olevan läheisillä Nikurin ja Helkalan tonteilla. Siten Reijola on vuonna 1767 todennäköisesti sijainnut samalla paikalla kuin isojaon aikaan. Paikka on nykyään liikenneväylien väliin jäänyttä joutomaata. Etelässä on laaja liiketontti, jolla maasto on täysin muokattua. Lännessä 1800-luvun tielinjan länsipuolella on yhä asuttuna oleva tontti, joka näkyy Senaatin kartastossa vuodelta 1893 (lehti XV-46). Teiden ja tonttien välisellä joutomaalla Reijolan isojaon aikaisen tontin kohdalla on ollut asutusta peruskartoissa vuosina 1951, 1971 ja 1983. Peruskartoissa näkyvän pihapiirin itäpuolella on maastossa enemmänkin ainakin osittain betonirakenteisia rakennuksenpohjia ja betoninen kellari, jotka ovat selvästi 1900-luvulta. Isojaon aikaisella Reijolan tontilla myöhempi maankäyttö näyttää olleen niin voimakasta, että vanhemman asutuksen jäännökset ovat todennäköisesti tuhoutuneet.

Kourulanmäen kylän Reijolan talon isojaon aikainen tontti on merkitty punaisella viivalla. Vuoden 1767 kartasta digitoidut talonpaikat on merkitty sinisellä pallolla. Pohjoisempi on Reijola ja eteläisempi maantien varrella sijainnut krouvi. Niiden sijainnit ovat kartan ja asemoinnin epätarkkuudesta johtuen likimääräiset.

Isojaon aikainen Nikurin tontti on sijainnut nykyisen kuutostien ja sen ali kulkevan Alaniitynkadun kohdalla. Helkala on sijainnut kuutostien eteläpuolella Alaniitynkadun kohdalla, aivan inventointialueen rajalla. Tontit ovat tuhoutuneet tienrakennustöissä. Vuoden 1767 kartasta digitoidut talojen sijainnit osuvat 50–100 m isojakokartan tonteista luoteeseen, joten kartan asemoinnissa lienee näillä tienoin tämän suuntainen virhe.

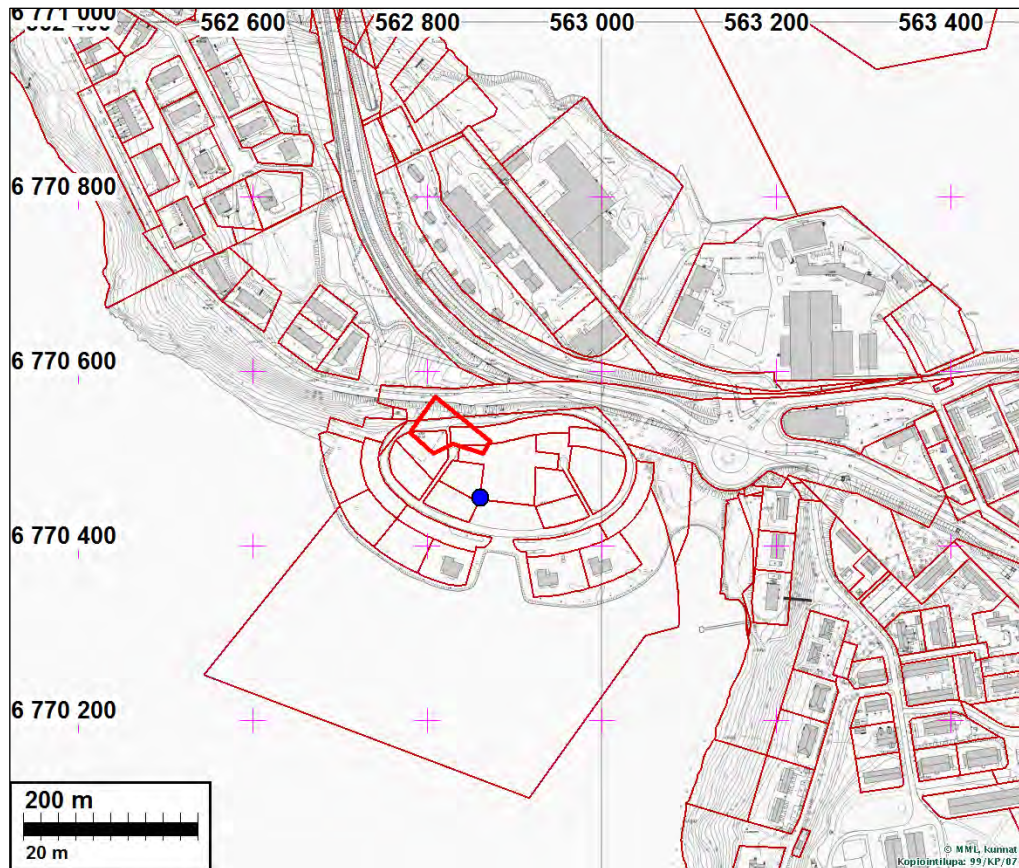

Armilan talojen isojaon aikaiset tonttialueet on merkitty punaisella viivalla. Pohjoisempi tontti on Armila 1 Nikuri ja eteläisempi Armila 3 Helkala. Vuoden 1767 kartasta digitoidut talonpaikat on merkitty sinisillä palloilla. Ne ovat etelästä pohjoiseen Helkala, Nikuri ja maatien laidalla sijainnut krouvi. Niiden sijainnit ovat kartan ja asemoinnin epätarkkuudesta johtuen likimääräisiä. Inventointialueen raja on merkitty vihreällä viivalla.

Keskusta-alueen muu vanha asutus on sijainnut Saimaan rannan tuntumassa nykyisessä Lappeenrannan keskustassa ja siitä itään. Lappeenrannan nykyisen ydinkeskustan alueen vanhimpia asutusoloja on vaikeaa päätellä varmasti, sillä yksikään 1500-luvun puolivälissä kymmenysluetteloissa tai maakirjoissa mainittu kylä ei näytä keskeisiltä osiltaan sijainneen siellä. Alueelta on verollepanokartta vuodelta 1767 (Wallgreen 1767). Kartassa talot on erotettu kirjaintunnuksilla, mutta saman vuoden koko pitäjää kuvaavassa kartassa (VKKA, V 24a:1 la.* 228/- -) niillä on myös nimet. Vuoden 1767 kartoissa läntisimmät alueelle merkityt talot ovat Puhakka ("Pohacka") ja Tyysterniemi ("Dyysterniemi"). Ne on merkitty saman kylänrajan sisään. Puhakka on jo ainakin vuonna 1725 tehdyssä alueen kartassa (Richenberg 1725), kuten aina myöhemminkin, kuulunut Mustolan kylään, jonka muut talot sijaitsivat noin viisi kilometriä idempänä. Kyseisessä vuoden 1725 kartassa on nimenomaan selvitetty Tyysterniemen talon rajoja suhteessa papilaan ja "Mustolan kylään", jolla tarkoitetaan Puhakan talon maita. Siten Tyysterniemi ei näyttäisi silloin vielä kuuluneen Mustolan kylään. Tyysterniemessä on ollut talo viimeistään 1600-luvun lopulla, jolloin muun muassa Lappeen nimismiehenä ja Lappeenrannan pormestarina toiminut Carl Dyster sen omisti jättäen nimensä talolle ja koko niemelle (Toivanen 1979, s. 303). Talon mahdolliset aikaisemmat vaiheet eivät ole tiedossa. Isojakokartassa Tyysterniemi ja Puhakka on yhdistetty yhdeksi tilaksi Mustola 1, jonka nimenä on Puhakka.

Tyysterniemen talo on vuosien 1725 ja 1767 kartoissa merkitty aivan rantaan, mutta isojakokartassa hieman ylemmäs rinteelle. Tällä Tyysterniemen ranta-alueella on myöhemmin sijainnut

muun muassa Viipurin vaneritehdas, ja viime vuosina sen tilalle on rakennettu kerrostaloja. Rannan lähellä olleet asutusjäännökset ovat tuhoutuneet jo tehtaan rakentamisen yhteydessä. Isojaon aikaisen tonttialueen ylintä reunaa on saattanut säilyä Tyysterniementien eteläpuolisella rinteellä viime aikoihin asti, mutta kerrostaloille menevää Pursikadua rakennettaessa tämäkin alue on tuhoutunut.

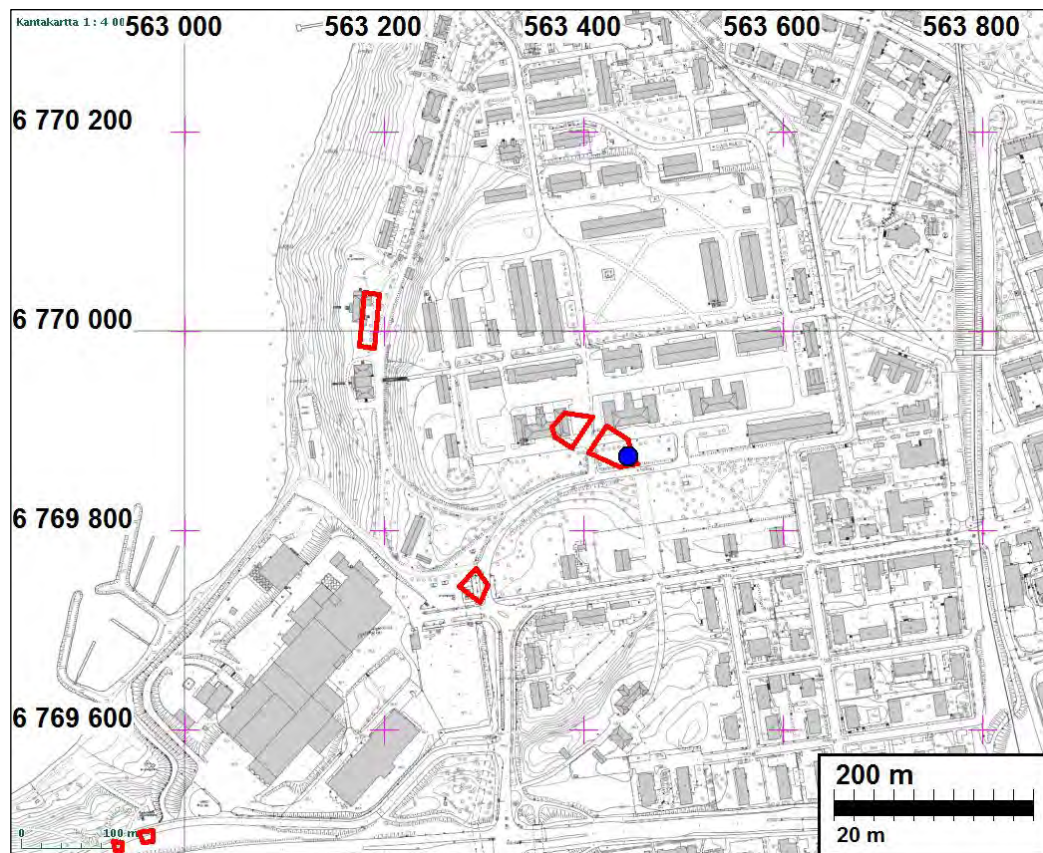
Tyysterniemen talon isojaon aikainen tonttialue on merkitty leveällä punaisella viivalla. Vuoden 1767 verollepanokartan mukainen talon sijainti on merkitty sinisellä pallolla.

Tyysterniemen talon isojaon aikainen tontti on ulottunut Tyysterniementiehen oikealla. Aiemmin talo on ollut lähempänä rantaa. Kuvattu rakenteilla olevan Pursikadun risteyksestä länteen.

Puhakan talo on sijainnut varuskunta-alueen lounaisreunan tienoilla, läntisempien 1800-luvun lopulla rakennettujen tiilikasarmien kohdalla. Mahdolliset vanhempaan asutukseen liittyvät muinaisjäännökset ovat tuhoutuneet. 1700-luvun kartoissa Puhakan länsipuolella Sunisenselän

rannalla on eri aikoina eri kohdille merkittynä torppia ja muuta kaupungin liepeille syntynyttä vähäväkisempää asutusta. Tämä asutusvyöhyke ulottuu lännessä Huhtiniemen itäiselle tyvelle ja pohjoisessa Palloon asti. Tätä asutusta ei ole inventoinnissa tarkemmin tutkittu.

Puhakan talon isojaon aikainen tonttialue on merkitty punaisella viivalla (suuri kaksiosainen tontti kartan keskellä). Vuoden 1767 verollepanokartan mukainen talon sijainti on merkitty sinisellä pallolla. Muut punaisella viivalla merkityt isojakokartan tonttialueet ovat torppia ja muita vähäisempiä asutuksia.

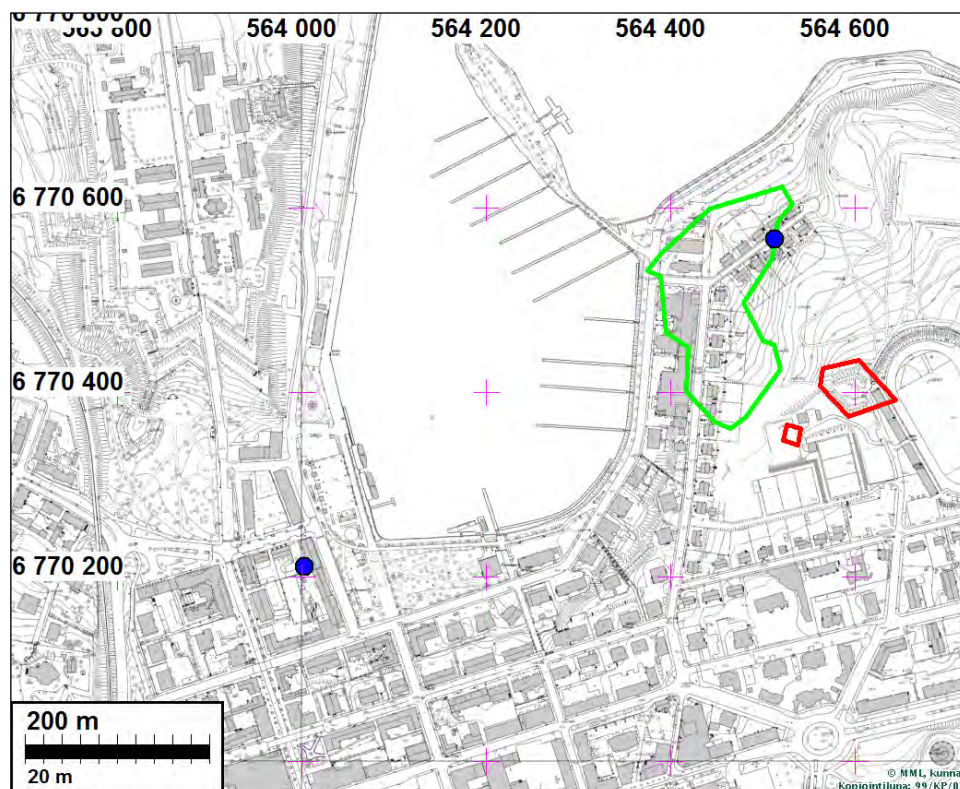
Seuraava talo itään päin vuoden 1767 kartoissa on Lappeen pappila. Se on sijainnut aivan Kaupunginlahden rannalle nykyisen torin tienoilla. Pappilan maat on vuoden 1767 verollepanokartassa rajoilla erotettu kuten yleensä eri kylien maat ja se on kartan nimiössä mainittu Lapveden kylänä. Lapveden kylää ei esiinny vuoden 1558 veroluetteloissa. Pappila taas on siirretty Hanhijärven rannalta Saimaan rannalle ilmeisesti vasta juuri niihin aikoihin 1500-luvun puolivälissä tai jälkipuoliskolla, kun myös kirkon paikka on vaihtunut Kauskilasta Lappeenrantaan. Koska Lapveden kylään ei näytä kuuluneen muita taloja kuin pappila, koko kylä on ehkä muodostettu erottamaan pappilan tilukset naapurien maista. Pappilan paikan mahdollinen vanhempi asutushistoria ei ehkä ole periaatteessakaan kameraalisten lähteiden avulla selvitettävissä, koska jo 1600-luvulla todettiin, ettei Lappeen pappilaa ole merkitty mihinkään maakirjoihin (Toivanen 1979, s. 293). Kun pappila 1700-luvun lopulla siirtyi pois linnoituksen viereltä, myös Lapveden kylä siirtyi sen mukana. Entinen pappilan maa-alue Kaupunginlahden ympärillä, Linnoituksessa ja Pallossa on isojakokartassa merkitty kokonaan Lappeenrannan kaupungin maaksi. Lappeenrannan kaupunki oli syntynyt pappilan maalle, pappilan pohjoispuolella sijainneelle niemelle, 1600-luvun puolivälissä. Tässä inventoinnissa ei tarkastella varsinaisen kaupungin asutukseen liittyviä muinaisjäännöksiä, jotka on inventoitu aikaisemmin.

Pappilalla on ollut kaksi vuoden 1767 karttaan merkittyä torppaa Voisalmensaassa noin 1,5 km Tyysterniemen talosta luoteeseen. Ne ovat sijainneet saaren ja Tyysterniemen välisen sal-

men rannalla, toinen Tyysterniemen kärjen kohdalla ja toinen siitä noin puoli kilometriä kaakkoon. Luoteisempaa torppaa ei kuitenkaan ole merkitty saman vuoden varsinaiseen verollepanokarttaan. Molempien torppien paikalla ja ympäristössä on nykyisinkin asutusta. Paikkoja ei tarkastettu tarkemmin maastossa.

Kaupunginlahden itärannalla Kimpisen rinteessä on vuoden 1767 kartoissa Puujalka-niminen ("Pujalka") talo. Talo näyttää kuuluneen Kahilan kylään, koska se on vuoden 1767 kartassa piirretty saman rajan sisään kuin idempänä oleva Kahilan talo. Toisaalta vuoden 1767 verollepanokartan nimiössä Puujalka ja Kahila luetellaan erillisinä kylinä. Verollepanokartassa talo on piirretty pellon pohjoispään lähelle, pellon länsilaidalle, aivan Saimaan rantaan. Talo liitettiin myöhemmin Lappeen pappilaan, eikä isojakokarttaan ole enää merkitty talolle tonttia. Entisen talonpaikan tienoilla on kuitenkin Puujalanpelto (47, "Pujalanpeldo"). Vuoden 1767 verollepanokartasta digitoitu talonpaikka osuu tämän pellon pohjoispäähän, mutta itäreunalle. Sijainnin ero suhteessa pellon päähän saattaa johtua pellon laajuuden muutoksesta kartoitusten välillä ja/tai verollepanokartan asemoinnin epätarkkuudesta.

Lappeen pappilan vanha tontti Kaupunginlahden rannalla on jäänyt tiheän kaupunkiasutuksen jalkoihin jo 1800-luvulla, joten mahdolliset vanhemmat asutusjäännökset ovat todennäköisesti tuhoutuneet. Puujalan talonpaikka on sijainnut Neulasepänkadun kohdalla tai, verollepanokartan todennäköinen asemoinnin epätarkkuus huomioon ottaen, lähempänä rantaa Neulasepänkadun alapuolella rinteessä. Joka tapauksessa paikka on jäänyt joko Neulasepänkadun omakotiasutuksen tai alempana olevan puiston alle. Tontteja ei tutkittu maastossa.

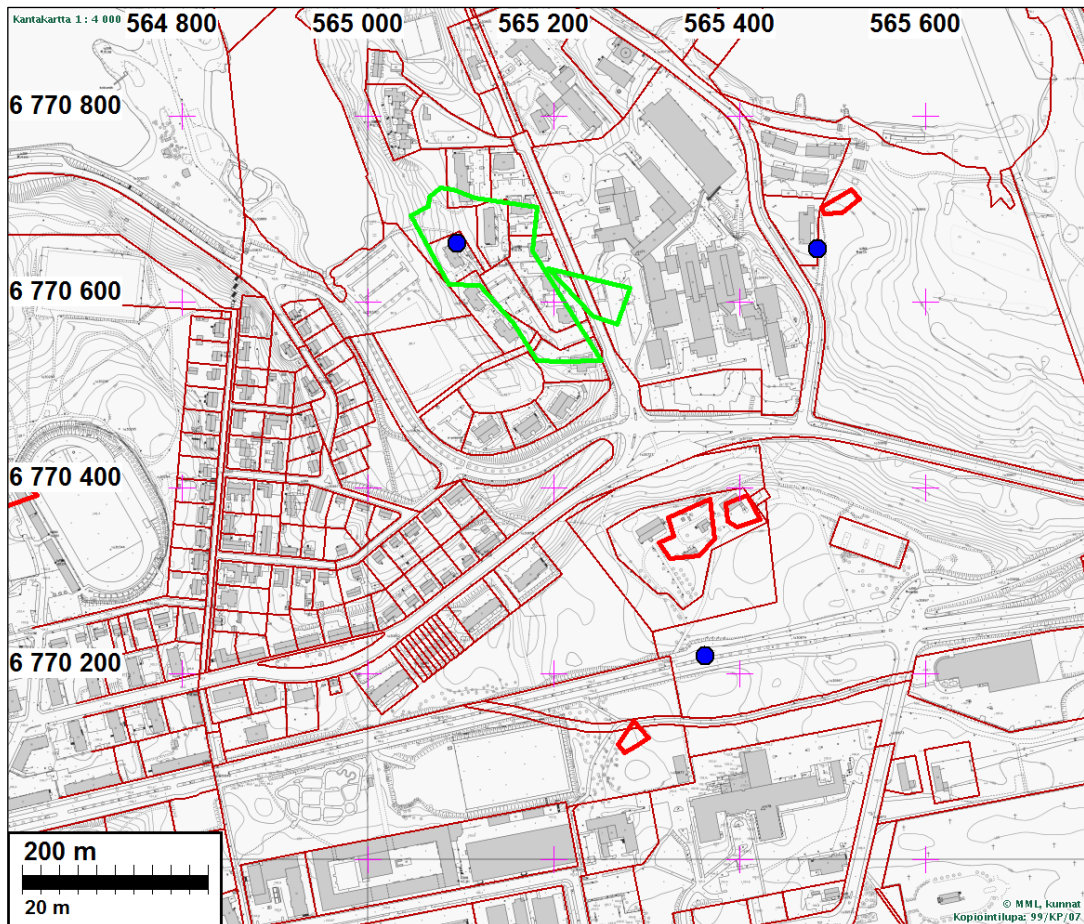

Nykyisessä Lappeenrannan keskustassa sijainneiden talojen paikat vuoden 1767 verollepanokartan mukaan on merkitty sinisillä palloilla. Lounainen talo on Lappeen pappila ja koillinen Puujalan talo. Puujalanpelto isojakokartan mukaan on merkitty vihreällä viivalla. Alueella ei ole isojakokartassa enää talojen tontteja. Punaisella viivalla on merkitty tonttien kanssa samalla tavoin (punaisella) isojakokarttaan merkityt Kimpisen linnake ("Gamla batteriet") ja sen lounaispuolella sijainnut tuulimylly.

Ensimmäinen vuonna 1558 mainittu kylä Lappeenrannan vanhasta kaupunkialueesta itään on vuoden 1767 kartoissa Kahila. Verollepanokartassa erilliseksi kyläksi nimetyn Puujalan (talo D) itäpuolella siihen kuuluivat talo E (Kahila) ja talo F (Mondola ja Rongala). Seuraava talo itään eli talo G oli kappalaisen virkatalo, joka lienee ollut jo Parkkarilaa, koska se kuului kyseiseen kylään myöhemmin isojaossa. Vuoden 1767 koko pitäjän käsittävä kartta on tältä osin (kuten myös Puujalan ja Kahilan talojen osalta) hieman ristiriidassa verollepanokartan kanssa, koska siinä kappalaisen talo on piirretty saman rajan sisään Kahilan talojen kanssa, mutta Parkkarilan toinen talo (Parkkarila) on rajattu erilliseksi alueeksi. Edellä talojen kirjaintunnuksukset ovat verollepanokartasta, mutta siitä puuttuvat nimet koko pitäjän kartasta (VKKA, V 24a:1 la.* 228/- -). Parkkarilan talot on nimetty erikseen vain konseptikartassa (VKKA, V 24 :1 la.* 227/- -), jossa läntisempi on ”Kapellans Bl.” ja itäisempi ”Barkarila”. Edellä mainitut ristiriitaisuudet kyläjaossa eivät aiheuta ongelmia muinaisjäännösten inventoinnin kannalta, sillä vuonna 1767 kartoille merkittyjen talojen lukumäärät ovat samat molemmissa kartoissa, ja itse talotkin ovat mitä ilmeisimmin samoja.

Isojaossa koko mantereella sijaitseva Kahilan kylä käytännössä muuttui Lapveden kyläksi, sillä Montolan taloon siirrettyyn Lappeen pappilaan liitettiin kaikki Kahilan kylän talojen siellä olevat maat ja kaikki kylän talot paitsi talo numero 3, joka siirrettiin noin viiden kilometrin päähän Sundenniemeen, entisen Luukkalan torpan paikalle. Isojakokartassa entisen Kahilan talon paikalla ei enää ole asutusta, mutta kartalle on samalle paikalle merkitty Kahilanpelto (80 ja 81, ”Kahilanpelto”). Ronkalan paikalla on pieni tontti, ja sen ympärillä Ronkalanpelto (82 ja 83, ”Rongalanpelto”). Isojakokartassa Pappila sijaitsee samalla pellolla kuin Montola verollepanokartassa vuonna 1767, mutta hieman pohjoisempana. Montolan entinen talonpaikka on isojakokartassa peltoa. Montolasta muistuttaa isojakokartassa noin sata metriä vanhalta talonpaikalta lounaaseen sijaitseva Montosentorpanpelto (69 – 73, ”Mondosentorpanpelto”), jonka keskellä on pieni tontti, ilmeisesti torppa. Montosentorpanpelto sijaitsee itään menevän tien eteläpuolella ja selvästi erillään varsinaisesta Pappilan peltoaukeasta. Vuoden 1767 verollepanokarttaan tien eteläpuolelle ei ole merkitty peltoa eikä asutusta.

Viime vuosikymmenillä ympäristö vanhoilla talonpaikoilla on suuresti muuttunut. Kahilan talonpaikka on kerrostaloaluetta. Ronkalan paikan länsipuoli on äskettäin rakennettua tiheää pienkerrostalojen aluetta ja itäpuoli siihen tiukasti rajautuvaa golfkenttää. Montolan talonpaikka näyttää osuvan juuri leveän kaksiajorataisen Valtakadun kohdalle. Sen molemmilla puolilla entinen pelto on rakennettu puistoksi, joten ainakaan mitään pinnalle havaittavia jäänteitä asutuksesta ei ole nähtävissä, vaikka talonpaikka jatkuisikin tiealueen ulkopuolelle. Myös Montolantorpanpellon tontti etelämpänä on nykyisin puistoa. Kaikilla edellä mainituilla vanhoilla tonteilla maastoa tarkastettiin siltä osin kuin sitä on jäljellä nykyisen asutuksen keskellä, mutta mitään vanhempaan asutukseen viittaavaa ei löytynyt.

Kahilan kylän vuoden 1767 verollepanokartasta digitoidut talonpaikat on merkitty sinisillä palloilla. Luoteinen talo on Kahila, koillinen Ronkala ja eteläinen Montola. Isojaon aikaiset tonttialueet on merkitty punaisella viivalla. Suuri kaksiosainen tontti on Lappeen pappila (Lapvesi 1). Pienet tontit Ronkalassa ja Montolasta lounaaseen ovat pappilan maalla olevia pienempiä asumuksia. Isojakokartan Kahilanpelto on merkitty vihreällä viivalla.

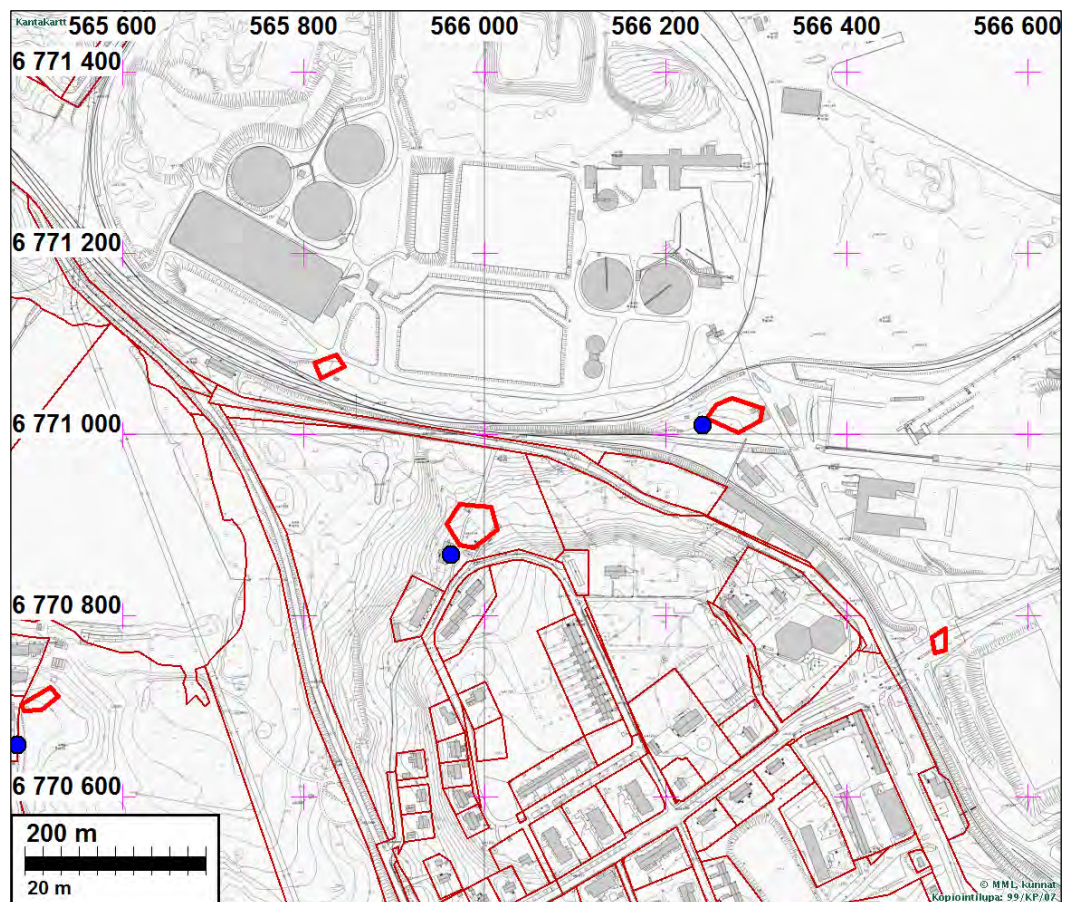

Kahilan Ronkalan vanha talonpaikka on jäänyt pienkerrostalojen ja golfkentän alle. Kuvattu koilliseen.

Parkkarilan kylää ei mainita veroluetteloissa vuonna 1558. Vuoden 1767 kartoissa paikalla on kaksi taloa. Verollepanokartassa niiden tunnuksina ovat kirjaimet G läntisemmällä, ja H itäisemmällä talolla. Varsinaisessa koko pitäjän kartassa molemmilla on yhteinen nimi Parkkarila ("Barkarilla"), mutta konseptikartassa läntisempi on nimetty kappalaisen puustelliksi ("Kappelans Bl.") ja itäisemmän nimenä on Parkkarila ("Barkarila"). Isojaossa Parkkarilassa oli kaksi

taloa, itäisempi Parkkarila 1 Parkkarila, ja läntisempi Parkkarila 2 Pienpappila. Talojen isojaon aikaiset tontit sijaitsevat samoilla paikoilla, joilla talot ovat olleet jo vuoden 1767 verollepanokartassa. Isojakokarttaan on lisäksi merkitty kaksi pienempää tonttialuetta selvästi erilleen talojen varsinaisista tonteista. Parkkarilan talon maalla, talosta etelään, maantien varrella on pieni tontti ja sen ympärillä pieni pelto. Pellon nimenä on Torpanpelto, joten asumus on ilmeisesti torppa. Pienpappilan maalla pieni erillinen tonttialue on talosta pohjoiseen, Pappilanniemen tyvellä. Ympärillä on peltoja. Tämäkin lienee ollut isojaon aikaan torppa. Verollepanokartassa paikalla ei ole asumuksen merkkiä, mutta peltolohkojen keskellä on viljelemätön alue, joka voi hyvin olla autoitunut vanha talonpaikka.

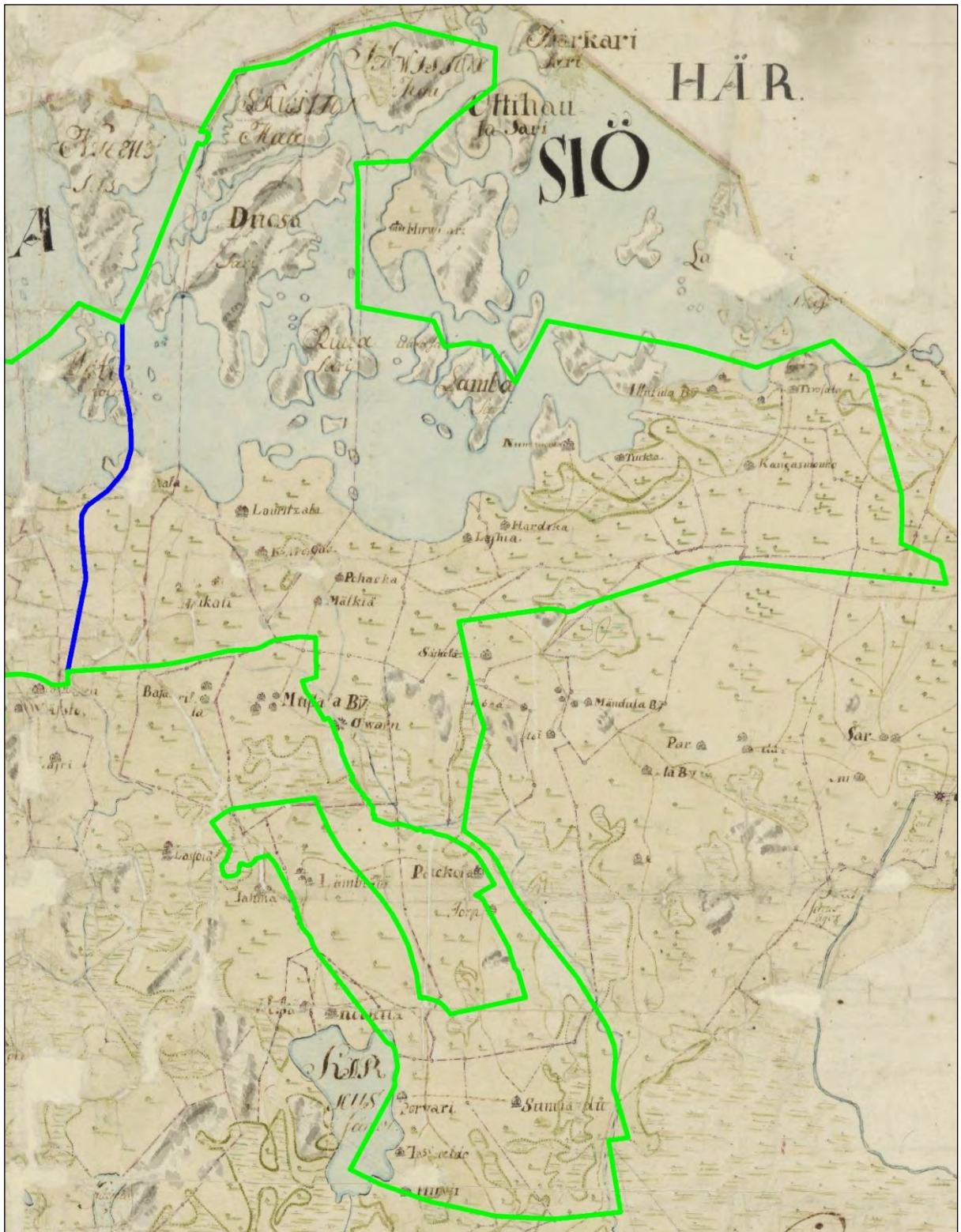
Pienpappila on isojaon jälkeen sijainnut koko ajan samalla paikalla. Tämä ei ole yllättävää, sillä tontti on jyrkähkössä rinteessä olevalla melko pienialaisella tasanteella. Tontilla on nykyisinkin runsaasti rakennuksia. Vielä 1950-luvulla tontti on ollut nykyistä laajempi, ja rakennuksia on ollut myös tasanteelta itään ja koilliseen laskevalla rinteellä. Tätä aluetta tarkastettiin inventoinnissa ja siellä havaittiin uusia rakennusjäännöksiä. Nykyisinkin asuin käytössä olevaa pihapiiriä ei tutkittu tarkemmin. Yleisesti voidaan todeta, että runsas rakennuskanta ja topografiasta johtuva tiivis rakentamistapa eivät ole olleet eduksi vanhempien asutusjäännösten säilymiselle. Parkkarilan talon maalle rakennettiin Kaukaan tehdas 1800-luvun lopussa. Sitten tehdasalue on paljon laajentunut. Ympäristöä on ilmakuvien ja eriaikaisten karttojen perusteella arvioiden muokattu lähes kaikkialla tehdasalueella erittäin voimakkaasti. Vanhempien asutusjäännösten säilyminen on hyvin epätodennäköistä. Talonpaikkaa ei tarkastettu maastossa, koska se on suljetulla tehdasalueella. Myös molemmat edellä mainitut Parkkarilan kylän isojaon aikaiset torppapaikat ovat tehdasalueella, ja asutusjäännökset ovat tuhoutuneet.

Parkkarilan kylän isojaon aikaiset tonttialueet on merkitty punaisella viivalla. Vuoden 1767 verollepanokartan mukaiset talojen sijainnit on merkitty sinisellä pallolla. Läntisempi talo on Pienpappila.

pila, itäisempi Parkkarila. Kartan länsireunassa näkyy myös Kahilan kylän Ronkalan vanha talonpaikka.

Itäisen osa-alueen asutus

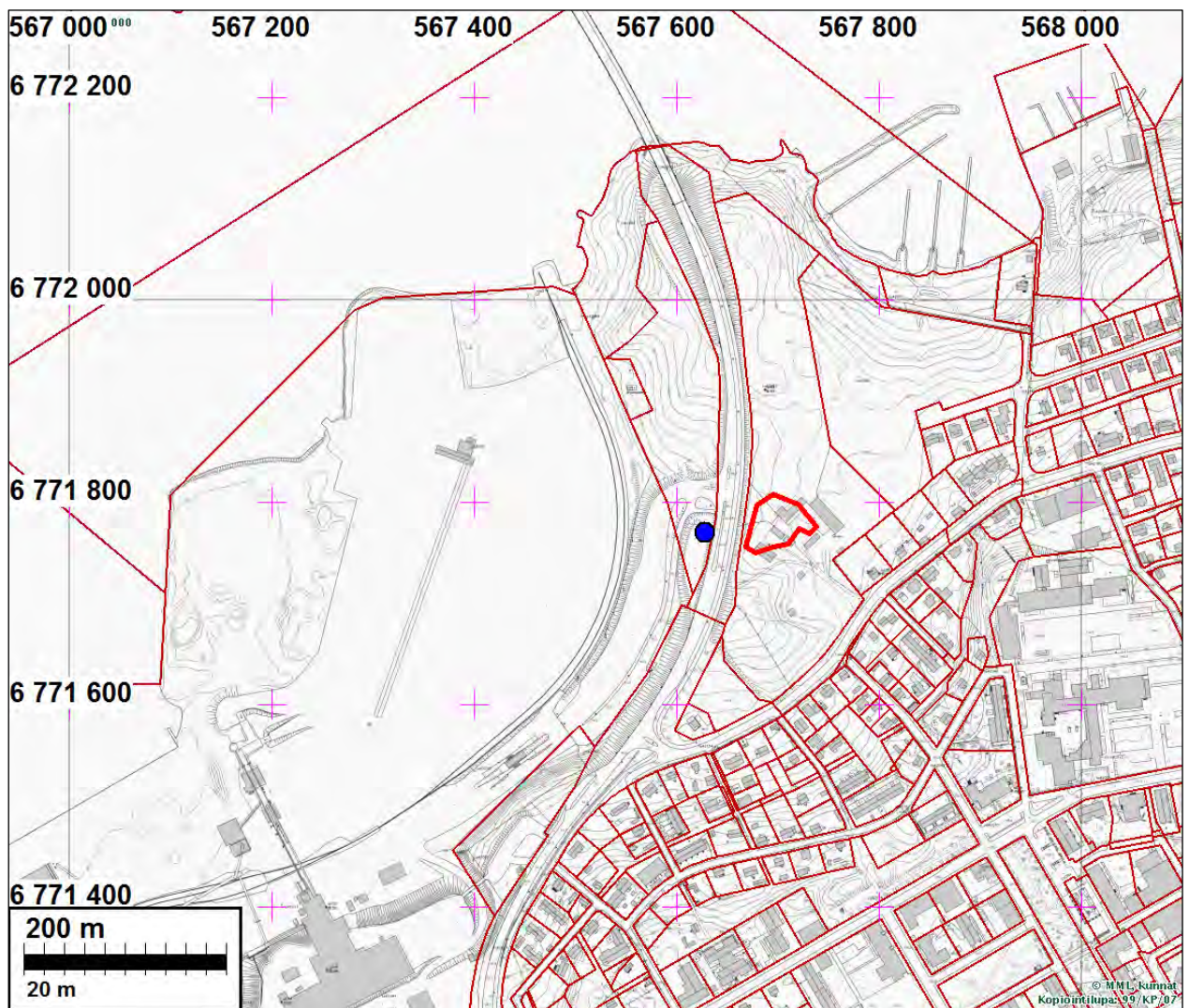

Inventointialueen itäosa asemoituna Lappeen vuoden 1767 kartalle. Vihreä viiva on osayleiskaava-alueen raja ja sininen viiva Itäisen osa-alueen ja Keskusta-alueen raja.

Itäisen osa-alueen läntisin kylä on Luukkala. Vuoden 1767 kartoissa Luukkalaan on merkitty yksi talo. Se on verollepanokartassa merkitty kirjaimella K ja koko pitäjän kartassa nimellä

Luukkala ("Lukala"). Talo on merkitty aivan rannan lähelle. Myös isojaossa Luukkalan kylässä oli vain yksi talo, Luukkala 1 Luukas. Talon tontti on isojakokartassa merkitty muutamia kymmeniä metrejä itään paikasta, johon talo on merkitty verollepanokartassa. Uusi tontti on kumpareella jonkin verran kauempana rannasta kuin vanha talonpaikka. Myöhemmissä kartoissa ja nykyisin talo on sijainnut samalla paikalla kuin isojakokartassa.

Luukkalan nykyiset rakennukset sijaitsevat Vehkataipeleentien itäpuolella olevalla kumpareella. Luukkalan vanha talonpaikka on jäänyt Vehkataipeleentien ja siitä länteen erkaantuvan Puuportintien alle. Vehkataipeleentien länsipuolinen alue on Kaukaan tehtaiden osittain täyttömaalle rakennettua puutavaran varastokenttää. Ympäristö vanhalla talonpaikalla on täysin muuttunut, ja mahdolliset vanhan asutuksen jäännökset tuhoutuneet. Paikkaa ei inventoinnissa tutkittu tarkemmin.

Luukkalan isojaon aikainen tontti on merkitty punaisella viivalla. Vuoden 1767 verollepanokartan mukainen talon sijainti on merkitty sinisellä pallolla.

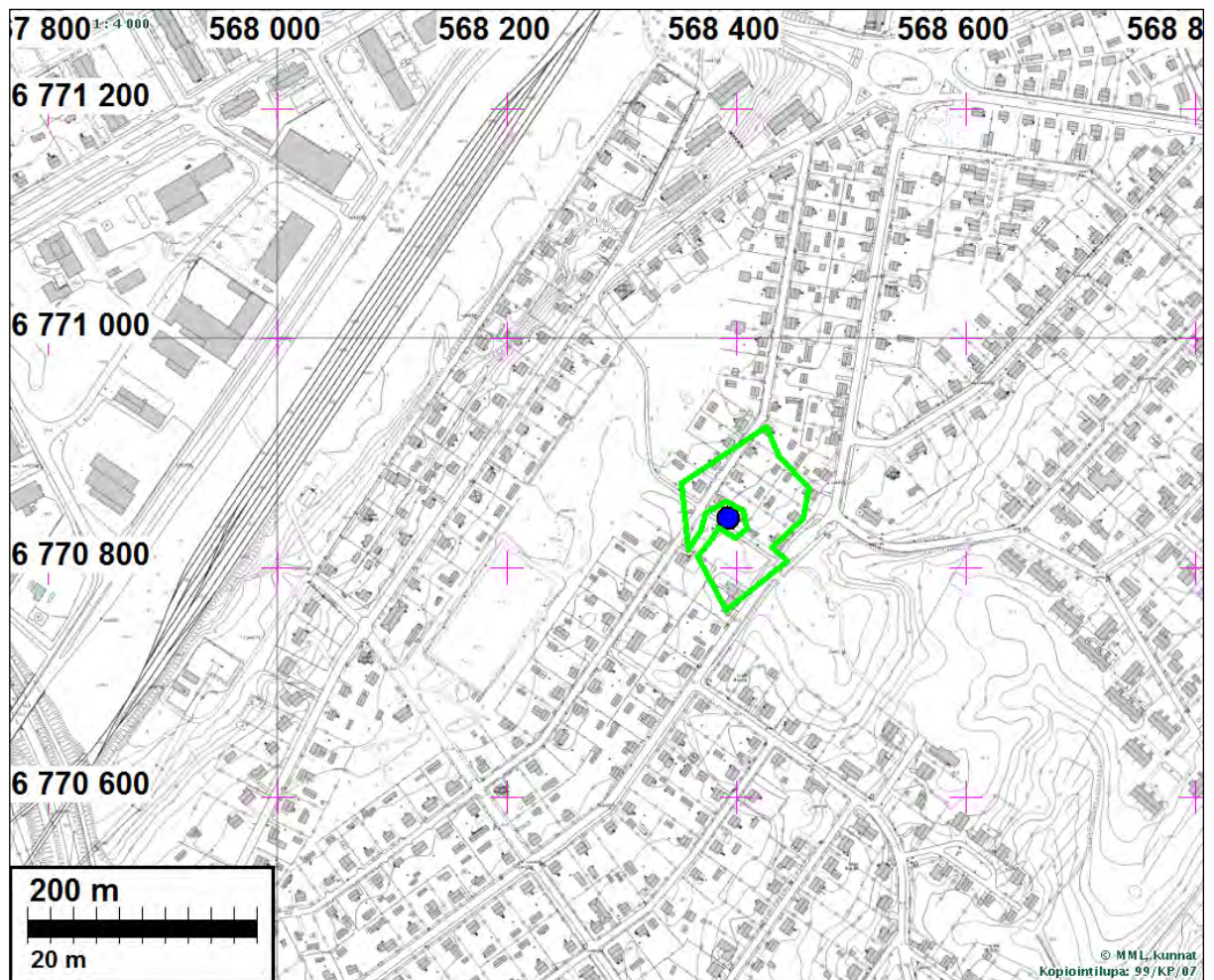

Luukkalan vanha 1700-luvun tontti on ollut kuvan keskellä risteyksen tienoilla, aivan luontaisen rannan lähellä. Isojaon jälkeen Luukkala on sijainnut risteyksen vasemmalla puolella metsikössä olevalla kumpareella. Kuvattu etelään.

Luukkalasta noin 3 km pohjoiseen Sudensalmessa, Tuosan saarta vastapäätä, on vuoden 1767 verollepanokarttaan merkitty Luukkalalle kuuluva torppa. Paikalle siirrettiin isojaossa Kahilan kylän talo numero 3, joka on ollut siellä siitä lähtien. Paikkaa ei tutkittu tarkemmin inventoinnissa.

Luukkalan maalle on vuoden 1767 verollepanokartassa merkitty pelto ja asumus myös sisämaahan, Salpausselän etelärinteelle. Pelto on merkitty tunnuksella K4, ja koska K on Luukkalan talon tunnus kyseisessä kartassa, on pelto ja asumus katsottu kuuluvaksi Luukkalan taloon, joten asumus lienee torppa. Koska verollepanokartan karttaselitystä ei ole saatavilla, ja koska asumusta ei ole merkitty vuoden 1767 koko pitäjän karttaan eikä konseptikarttaan, ei paikan nimestä tai historiasta ole tietoa. On kuitenkin mahdollista, että kyseessä on samanlainen vanha autioitunut tai autioitumassa oleva talonpaikka kuin samalle kartalle etelämpänä Luukkalan maalla (inventointialueen ulkopuolelle) merkitty Pikkala. Tunnuksella K4 merkityn asumuksen paikka joutui isojaossa tilusten vaihdon seurauksena Lappeen pappilan haltuun ja siirtyi siten Lapveden kylään. Isojakokartassa paikalla ei ole enää asumusta eikä peltoa. Myös Senaatin kartastossa vuodelta 1893 (lehti XV-46) paikka on asumaton.

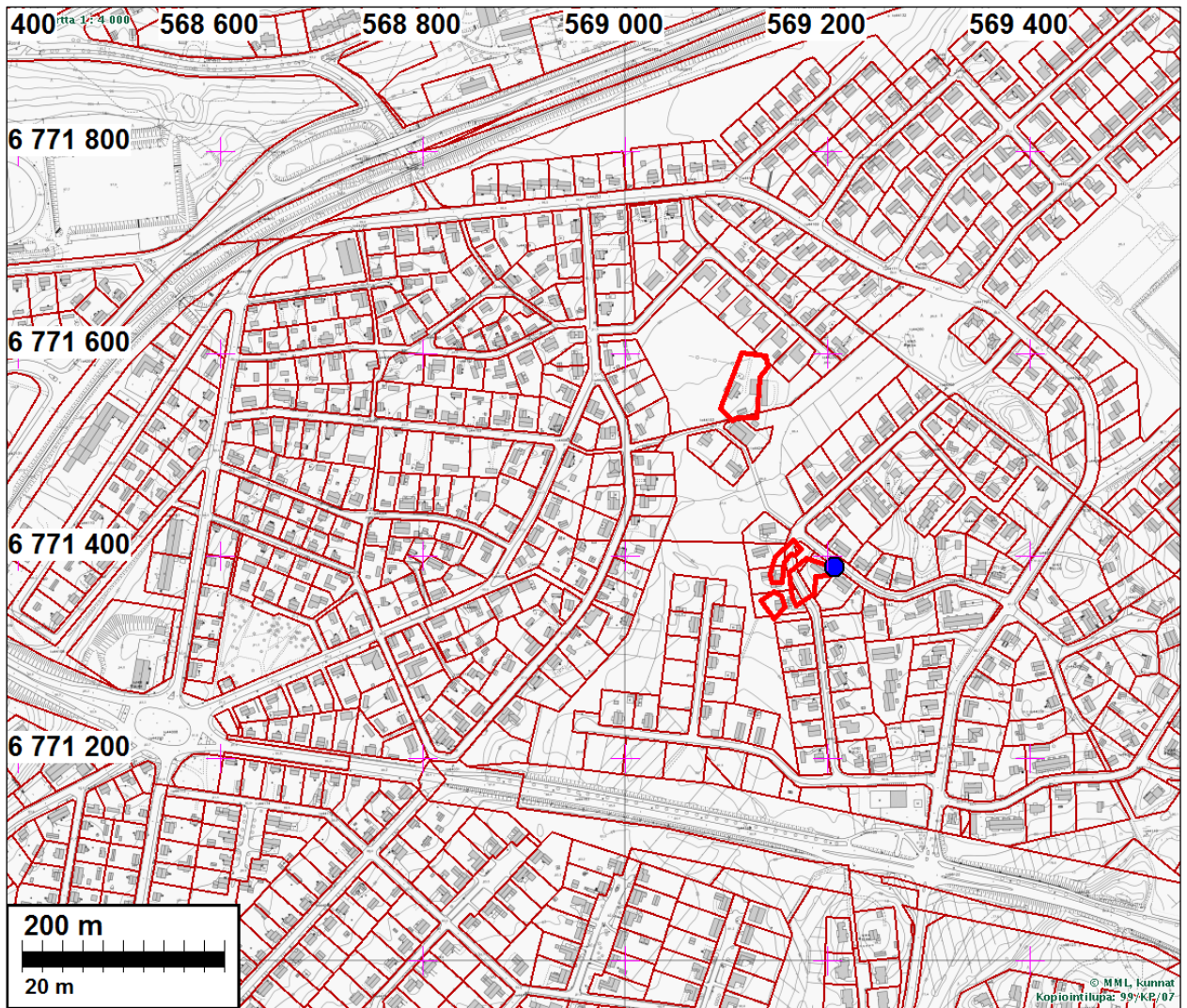
Nykyisin paikan ympäristössä on pientaloasutusta. Verollepanokartan mukainen asumuksen paikka on Kalevankadun ja Ilmarisenkadun välisen korttelin lounaispäässä katujen välissä. Korttelin lounaispäästä sivuten kulkee pyörätie. Sen ja seuraavan lounaassa olevan korttelin välissä on noin 20 m leveä kaistale metsää. Asumuksen paikka on saattanut ainakin suurimmalta osin jäädä omakotitonttien puolelle, mutta se saattaa ulottua myös metsäkaistaleelle. Metsäalue tarkastettiin, mutta siellä ei havaittu asutusjäännöksiä.

Luukkalan maalle vuoden 1767 verollepanokarttaan merkitty asumus (torppa, mahdollinen vanha talon paikka) on merkitty sinisellä pallolla ja sitä ympäröivä pelto vihreällä viivalla.

Luukkalan ja Lauritsalan välille sisämaahan on vuoden 1767 kartassa merkitty Hakali-niminen talo. Myös verollepanokartassa paikalla on yksi talon merkki, mutta tiluksia on merkitty kahdella eri kirjaintunnuksella (L ja M). Näyttäisi siltä, että verollepanon aikaan paikalla ollut talo on muodostettu kahdesta aikaisemmasta tilasta, tai tila on ollut jakautumassa kahtia. Verollepanokartan nimiön perusteella kylän nimi on ollut Hartikkala kuten myöhemminkin. Isojaossa Hartikkalan kylän taloista Hakalin tienoilla olivat Hartikkala 2 Hakali ja Hartikkala 3 Tupanen. Hartikkala 1 Hartikka sijaitsi muutamia kilometrejä idempänä Saimaan rannalla kuten vuoden 1767 karttasakin. Isojakokartassa Tupasen tontti sijaitsee sillä paikalla, johon Hakali on merkitty verollepanokartassa. Hakalin isojaon aikainen tontti on noin 200 m pohjoisempana, verollepanokarttaan merkityn pellon pohjoispään ulkopuolella.

Molemmat tontit ovat olleet asuttuja koko ajan isojaon jälkeen. Pohjoisemmalla tontilla on edelleen runsaasti maalarakennuksia. Eteläisemmällä tontilla on ilmeisesti jäljellä vanha asuinrakennus omakotitalona. Muu osa vanhasta tontista on jaettu uusien omakotitalojen tonteiksi ja katualueeksi. Paikalla oli inventoinnin aikana nähtävissä jonkin verran kaiveltua maata ja leikkauksia kaapelitöiden vuoksi. Niissä ei havaittu mitään vanhempaan asutukseen viittaavaa. Vanhojen asutusjäännösten säilyminen tiheään rakennetulla alueella ei ole todennäköistä.

Hartikkalan kylän Hakalin ja Tupasen isojaon aikaiset tonttialueet on merkitty punaisella viivalla. Pohjoisempi tontti on Hakalin ja eteläisempi Tupanen. Vuoden 1767 verollepanokartan mukainen Hakalin talon sijainti on merkitty sinisellä pallolla.

Hakalin vanha tontti eli isojaon aikainen Tupasen tontti on nykyisin tiheään rakennettua pientaloaluetta. Kuvattu pohjoiseen.

Lauritsalaan on vuoden 1767 kartassa merkitty kaksi taloa. Lauritsala niminen sijaitsee lähellä Saimaan rantaa, ja toinen talo, jonka nimi kartalla on epäselvä, siitä kaakkoon sisämaassa. Konseptikartassakaan nimi ei näy kovin hyvin, mutta näyttää olevan sama kuin myöhemmin

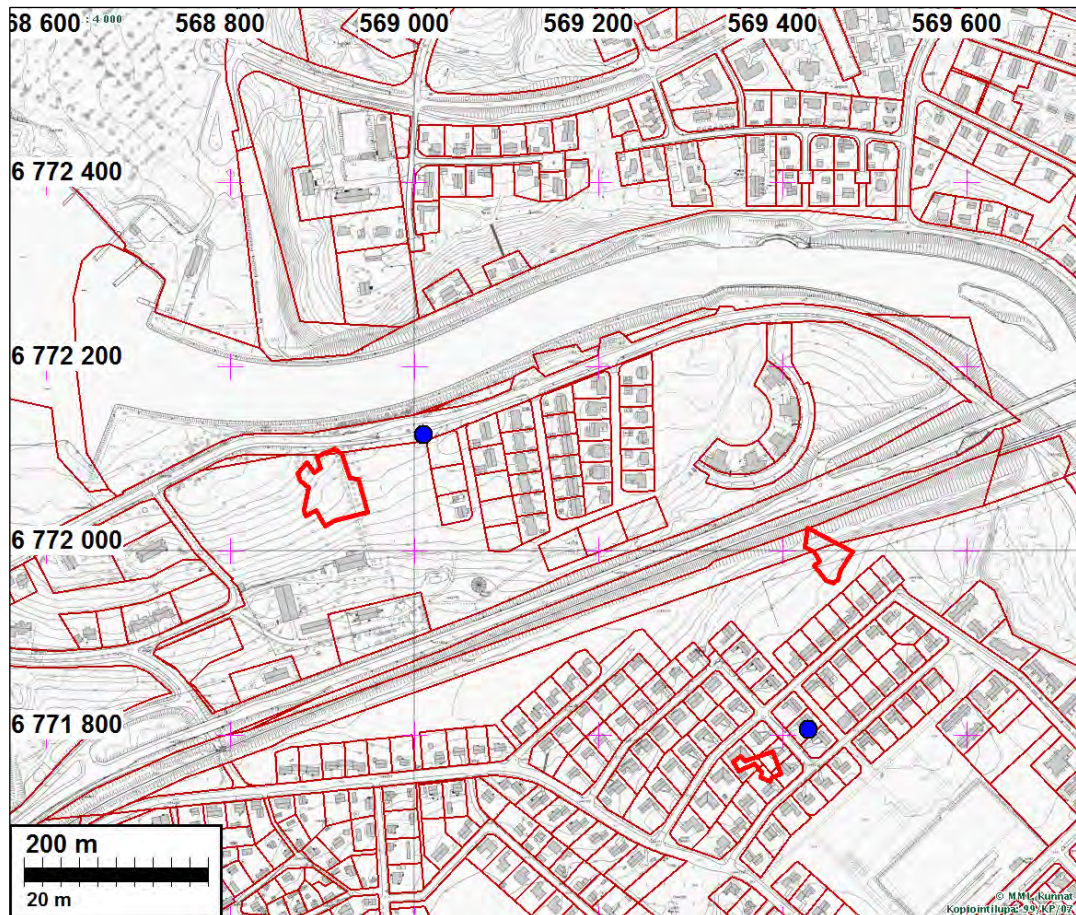
isojaossa eli Kotro. Isojaossa Lauritsalan kylän kaksi taloa olivat Lauritsala 1 Lauritsala ja Lauritsala 2 Kotro.

Lauritsalan talon tontti sijaitsi isojaon aikaan nykyisen Lauritsalan kartanon alapuolella Saimaan rantaan laskevalla rinteellä. Paikka on isojaon aikaan ollut lähellä luontaista Saimaan rantaa, mutta ranta on muuttunut suuresti ensin vanhan ja myöhemmin uuden Saimaan kanavan rakennustöiden seurauksena. Kun vanha Saimaan kanava rakennettiin 1800-luvun puolivälissä, tuli sen suu vanhan talonpaikan pohjoispuolelle aivan sen viereen. Luultavasti viimeistään tässä yhteydessä talo on siirretty nykyiselle paikalleen ylemmäs rinteelle, mihin se on merkitty jo vuoden 1893 Senaatin kartastossa (lehti XV-46). Isojaon aikainen tontti on nyt aidattua kartanon puistoa, jossa kasvaa harvakseltaan suuria lehtipuita. Paikkaa ei tutkittu maastossa tarkemmin.

Lauritsalan talon vanha tontti on sijainnut kuvan keskellä talosta myöhemmin kehittyneen Lauritsalan kartanon alapuolella rinteessä. Paikka on kartanon puistoa. Kuvattu kaakkoon.

Kotron talolla oli isojaon aikana kaksi erillistä tonttia parin sadan metrin päässä toisistaan. Koska vuoden 1767 kartasta digitoitu Lauritsalan talon sijainti osuu itään isojaon aikaisesta tontista, joka lienee sama kuin vuoden 1767 talonpaikka, on asemointivirhe todennäköisesti samansuuntainen Kotronkin osalta. Tällöin näyttää selvältä, että lounaisempi Kotron isojaon aikaisista tonteista on vanha, vuoden 1767 talonpaikka, ja koillinen tontti on tämän jälkeen asutettu. Lounaisella tontilla ei ole asutusta Senaatin kartastossa vuodelta 1896 (lehti XV-46), eikä 1900-luvun alkupuolella. 1970-luvun alussa alueella on jo omakotitaloja, ja nykyisin vanha tontti on tiheää rakennettua pientaloaluetta. Mahdolliset vanhemmat asutusjäännökset ovat varmasti tuhoutuneet. Kotron todennäköisesti uudempi koillinen tontti on jäänyt suurelta osin Saimaan kanavan rautatiesillan korkean ja leveän penkereen alle. Penkereen juurella oleva alue on entistä peltoa, jolla kasvaa korkeaa ja rehevää aluskasvillisuutta. Paikkaa tarkastettiin jonkin verran maastossa, mutta mitään vanhaan asutukseen viittaavaa ei havaittu.

Lauritsalan kylän Lauritsalan ja Kotron isojaon aikaiset tonttialueet on merkitty punaisella viivalla. Luoteessa oleva tontti on Lauritsalan talon vanha tontti ja kaksi kaakossa olevaa ovat Kotron talon tontteja. Vuoden 1767 kartasta digitoidut taloa kuvaavien karttamerkkien sijainnit on merkitty sinisellä pallolla. Vuoden 1767 kartan asemointi on epätarkka.

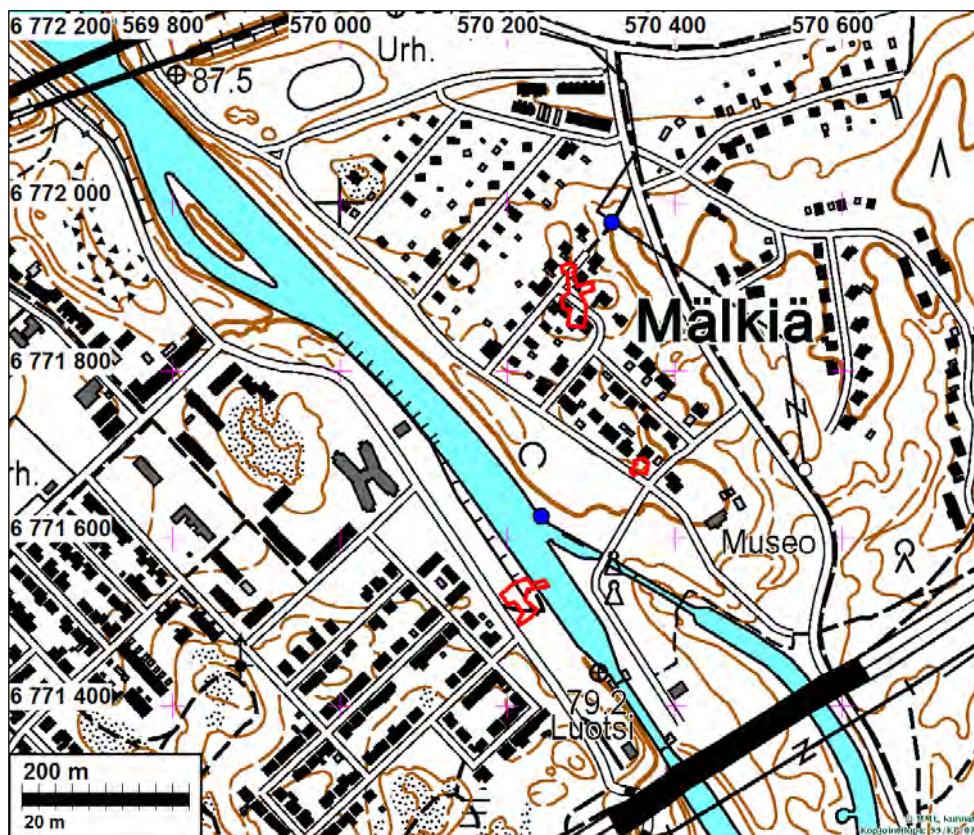

Lauritsalan kylän Kotron talon toinen isojaon aikainen tontti on jäänyt suurelta osin ratapenkeereen alle. Kuvattu kaakkoon.

Mustolan kylästä inventointialueella sijaitsevat Mustola 5 Mälkiä ja Mustola 7 Puhakka. Puhakasta käytetään myös nimeä Kangaspuhakka erotuksena myös Mustolan kylään kuuluvasta talosta Mustola 1 Puhakka, joka sijaitsi nykyisessä Lappeenrannan keskustassa. Ainakin Mälkiä näyttäisi olevan nimellään merkittynä jo Lappeen kihlakunnan karttaan vuodelta 1659 (Krigsar-kivet. Finska handritade kartverk, Viborgs län 16. Katso esim. Toivanen 1979, s. 44). Sen vieressä kartalla on toinenkin nimeämätön täplä, joka voisi tarkoittaa Puhakkaa. Vuoden 1767 karttaan on merkitty molemmat ("Mälkiä" ja "Pohacka"). Isojakokartassa Mälkiän tontti on merkitty

Soskuanjoen latvahaaran lähelle, sen länsipuolelle. Puhakalle on merkitty kaksi erillistä tonttia tai tontin osaa joen itäpuolelle. Näistä pohjoisempi on paljon suurempi, ilmeisesti varsinainen talon tontti, ja eteläisempi jonkin vähäisemmän asumuksen tontti. Verrattaessa vuoden 1767 kartasta digitoituja talojen sijainteja isojakotontteihin nähdään, että ne osuvat noin sata metriä pohjoiskoilliseen Mälkästä ja Puhakan pohjoisemmasta tontista. Tästä päätellen vuoden 1767 kartan asemointivirhe tällä alueella on tuo noin sata metriä, ja Puhakan pohjoisempi tontti on sen vanha talonpaikka.

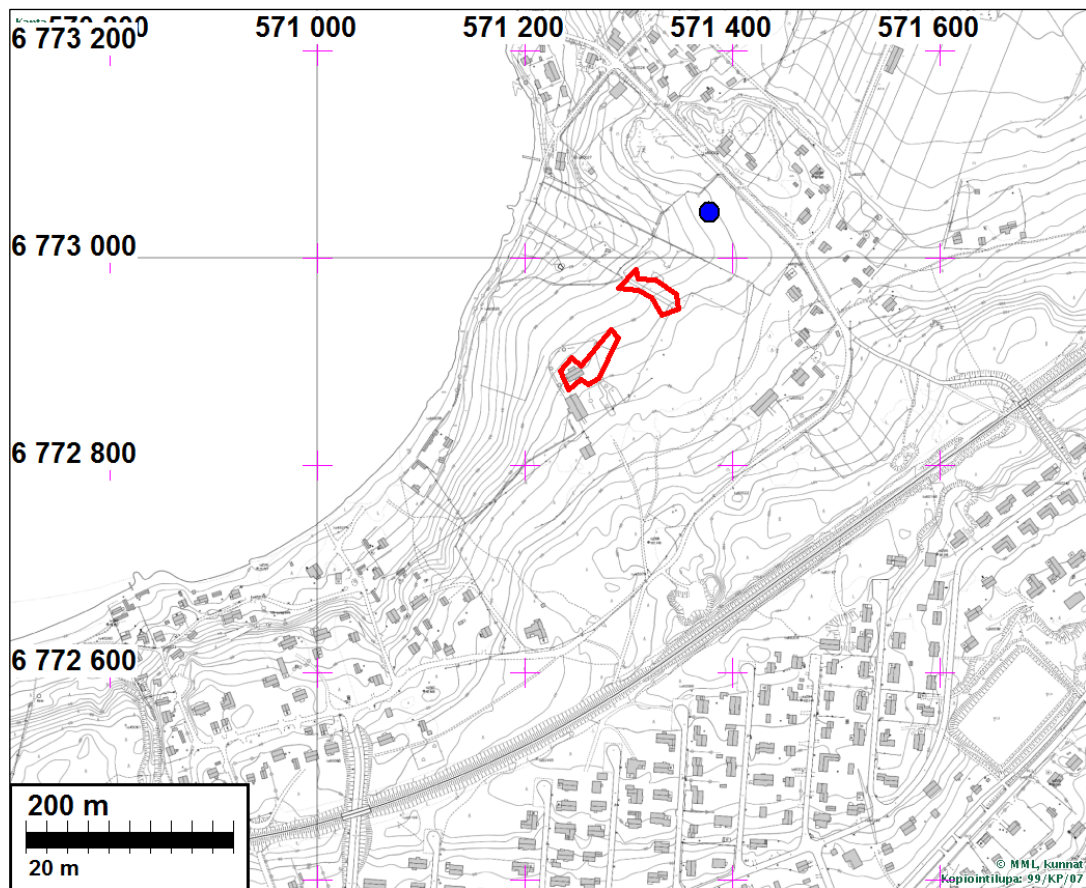
Saimaan kanavan rakentaminen muutti ympäristöä Mälkiän ja Puhakan tienoilla, sillä kanava rakennettiin Soskuanjoen uomaa seuraten talojen väliin 1800-luvun puolivälissä. Maanmittaushallituksen Uudistusarkiston hakemiston mukaan talot yhdistettiin uudeksi taloksi Mustola 5 Mälkiä vuonna 1857. Talon uudeksi numeroksi tuli 10 1960-luvulla, kun välillä Lauritsalaan kuuluneet maat yhdistettiin Lappeenrantaan, jossa myös oli Mustolan kylään kuuluneita tiloja. Mälkiän vanha talonpaikka on sijainnut nykyisen Läntisen kanavatien ja Saimaan kanavan välissä. Osa siitä on ollut kanavaa varten kaivetun maaleikkauksen kohdalla, osa ehkä Läntisen kanavatien allakin. Näiden välissä on nykyisin pari kymmentä metriä leveä vanhaa metsää kasvava kaistale, joka näyttää varsin luonnontilaiselta. On kuitenkin mahdollista, että tälläkin alueella maastoa on muokattu jo vanhemman Saimaan kanavan rakentamisen yhteydessä. Lisäksi juuri isojakotontin eteläosan kohdalla metsäkaistaleen poikki laskeutuu leikkaukseen kaivettu huoltotie Läntiseltä kanavatieltä kanavan reunalle. Metsäaluetta tarkastettiin siltä osin kuin isojaon aikainen tontti sille ulottuu, mutta mitään vanhaan asutukseen viittaavaa ei havaittu. Puhakan molemmat isojakokarttaan merkityt tontit ovat nykyisin tiheään rakennettua pientaloaluetta, jolla asutusjäännöksiä ei ole voinut säilyä. Niitä ei maastossa tutkittu tarkemmin.

Mustolan kylän Mälkiän ja Puhakan (Kangas-Puhakan) isojaon aikaiset tonttialueet on merkitty punaisella viivalla. Kanavan itäpuolella olevista tonteista pohjoisempi on Puhakan vanha tontti. Mälkiän tontti on kanavan länsilaidalla. Vuoden 1767 kartasta digitoitua taloja kuvaavien kartta-merkkien sijainnit on merkitty sinisellä pallolla. Vuoden 1767 kartan asemointi on epätarkka.

Lauritsalasta itään seuraava vanha talo Saimaan rannan lähellä on Laihia. Isojaossa se kuului Laihalan kylään, jonka kolme muuta taloa sijaitsivat kaukana etelässä sisämaassa. Maanmittaushallituksen uudistusarkiston hakemiston mukaan ne liitettiin vuonna 1903 Nuijamaahan ja Lappeeseen jääneen kylän osan eli talon Laihala 3 Laihia kylän nimeksi muutettiin Laihia vuonna 1958. Vuoden 1767 kartassa Laihian talo on merkittynä rantaviivan suhteen samalle paikalle kuin isojakokartassa, mutta kartasta digitoitu sijainti osuu ilmeisesti asemointivirheestä johtuen noin 200 m koilliseen. Isojakokartassa Laihialle on itse asiassa merkitty kaksi erillistä tontin osaa, joista toinen osuu nykyiselle talonpaikalle ja toinen siitä noin sata metriä koilliseen. Ei ole aivan selvää kumpi näistä on vuoden 1767 karttaan merkityn talon sijainti. Jos vuoden 1767 kartasta digitoitua sijainnissa on samanlainen virhe (hieman yli sata metriä koilliseen) kuin seuraavana idässä olevan Hartikan talon osalta, on koillinen tontin osa todennäköisemmin vuoden 1767 kartassa näkyvä talonpaikka, ja lounainen tontin osa uudempi. Senaatinkartastossa vuodelta 1896 (lehti XV-46) asuttuja tontteja on Laihian tienoille merkitty kolme, mutta ne näyttävät sijaitsevan nykyisellä talonpaikalla tai lännempänä. Kuitenkin myös koillisemmän isojaon aikaisen tontinosan tienoille on merkitty rakennuksia. Muutamia kymmeniä metrejä koillisemmasta tontinosasta etelään on vielä vuoden 1971 peruskartassa talon pihapiiri, jossa on runsaasti myös ulkorakennuksia. Nyt paikka on metsää pellon laidalla.

Koska Laihian isojaon aikaisen tontin lounainen osa on nykyisinkin pihapiiriä, jossa on runsaasti rakennuksia, ei sitä maastossa tutkittu tarkemmin. Koillinen tontin osa on metsää kasvavaa entistä peltoa. Alueella havaittiin entisten peltolohkojen reunoilla vähäisiä viljelysmaan raivauksesta syntyneitä kivivalleja ja yksi matala noin 3 m läpimittainen maansekainen kiviröykkiö (N 6772972 E 571327). Aluskasvillisuuden niukkuuden vuoksi oli jo pinnalta nähtävissä, että röykkiössä on tiiltä ja/tai palanutta savea. Koekuopassa ei havaittu jälkiä tulenpidosta eikä rakennetta. Vaikutelmaksi jää koekuopan ja röykkiön ulkonäön perusteella, että kyseessä on raivausröykkiö, johon on kasattu myös maa-ainesta ja jonka joukossa on sekundäärisessä asemassa olevaa palanutta savea/tiiltä, tai muusta syystä paikalle kasattu maa, jossa on kiviä. Muodostuman synty voi hyvin liittyä muutamia kymmeniä metrejä etelämpänä oleviin 1900-luvun asutuksen jäännöksiin. Röykkiön ympäristöön 10–20 m säteelle länteen, lounaaseen ja etelään kaivettiin kolme koekuoppaa. Maa oli niissä 20–30 cm syvyyteen tummaa hiekkamultaa, ilmeisesti entisen pellon kyntökerrosta. Ainoa ihmistoimintaan viittaava löytö oli yksi tiilen pala. Laihian isojakotontin koillisella osalla ei siten tarkastuksessa havaittu isojaon aikaiseen tai vanhempaan asutukseen viittaavia jäänteitä, vaikka paikka on kohtuullisen hyvin säilynyt.

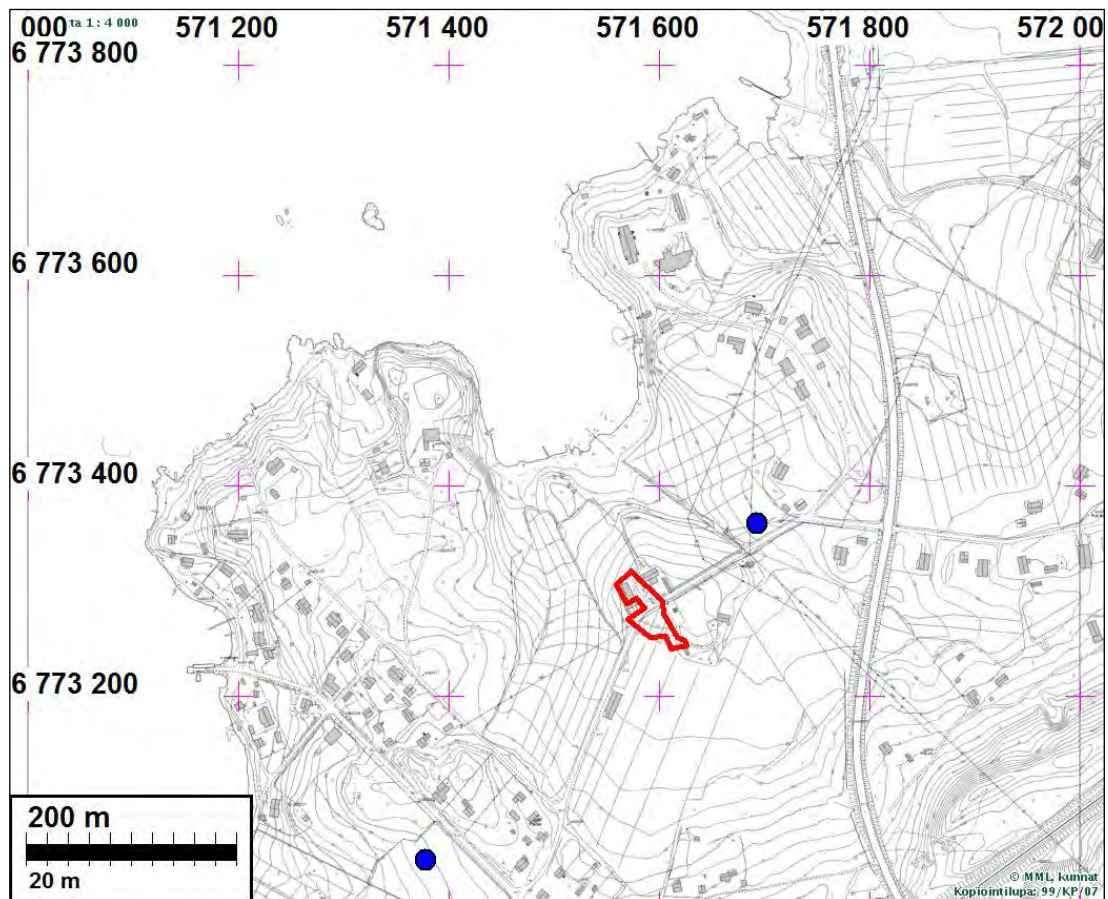

Laihian isojaon aikaiset tonttialueet on merkitty punaisella viivalla. Vuoden 1767 kartasta digitoitu taloa kuvaavan karttamerkin sijainti on merkitty sinisellä pallolla. Vuoden 1767 kartan asemointi on epätarkka.

Kiven- ja maansekainen epämääräinen röykkiö Laihian isojaon aikaisella koillisella tontinosalla. Kuvattu kaakkoon.

Laihiasta muutamia satoja metrejä itään sijaitsee Hartikan talo. Isojaossa se oli Hartikkalan kylän talo numero 1. Kylän kaksi muuta taloa sijaitsivat Hakalissa, muutamia kilometrejä Hartikasta lounaaseen. Vuoden 1767 kartassa Hartikan talo ("Hardika") on merkittynä rantaviivan suhteen samalla tavalla lahden pohjukasta hieman sisämaahan päin kuin isojakokartassakin. Kartasta digitoitu sijainti kuitenkin osuu ilmeisesti asemointivirheestä johtuen toista sataa metriä koilliseen isojakokartan tontista. Talo on sijainnut isojaon jälkeen samalla kumpareella vuoden 1893 Senaatin kartastossa (lehti XV-47) ja 1900-luvun peruskartoissa. Koska isojakokartassa näkyvä Hartikan tontti on edelleen maatalan rakennettua pihapiiriä, ei sitä tutkittu maastossa tarkemmin.

Hartikan isojaon aikainen tonttialue on merkitty punaisella viivalla. Vuoden 1767 kartasta digitoitu taloa kuvaavan karttamerkin sijainti on merkitty sinisellä pallolla. Vuoden 1767 kartan asemointi on epätarkka.

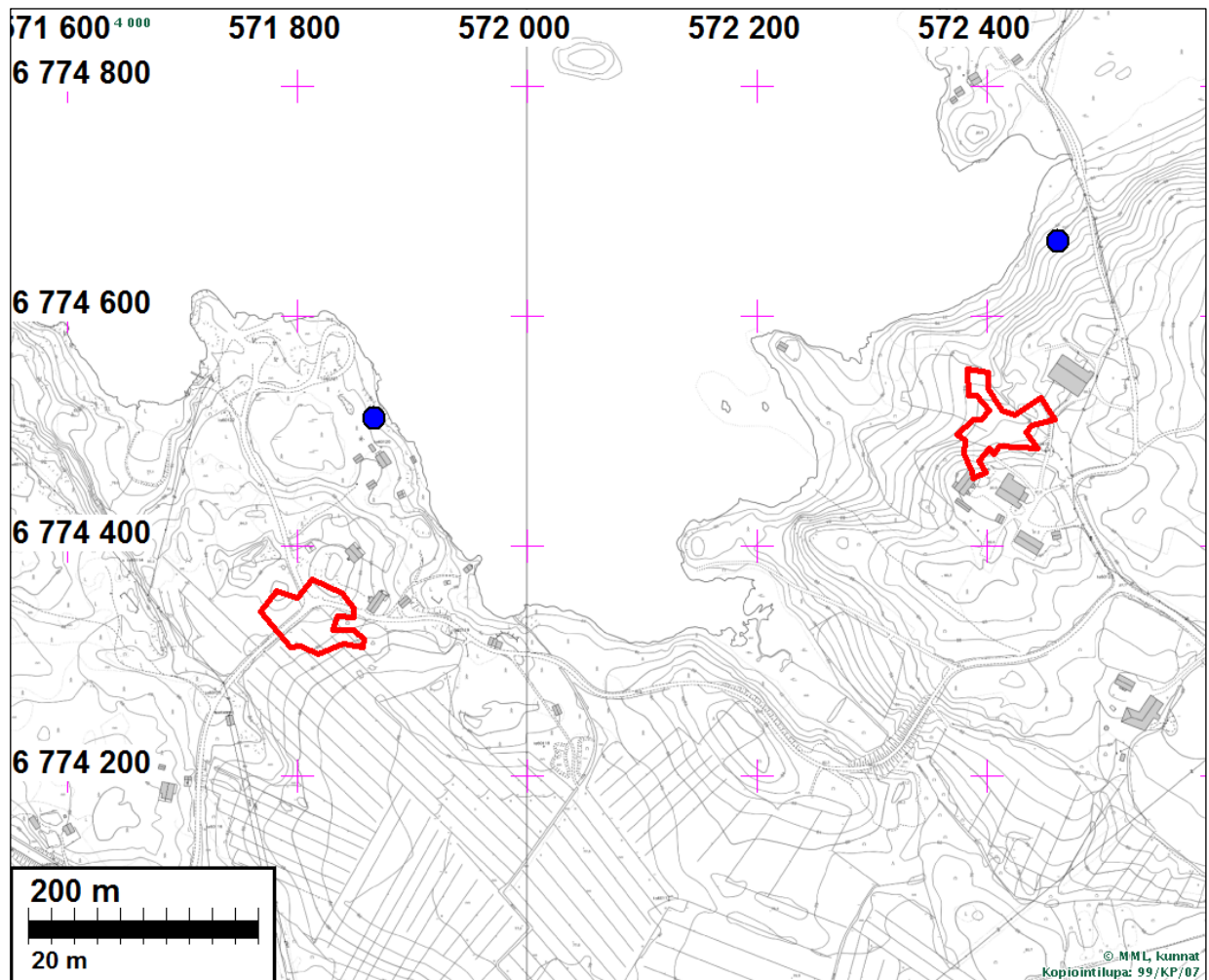

Hartikka on sijainnut samalla paikalla ainakin isojaosta lähtien ja todennäköisesti jo aiemminkin. Kuvattu koilliseen.

Seuraava vanha kylä idässä on Muukkola. Isojaossa kylässä oli kolme taloa Muukkola 1 Niemimuukko, Muukkola 3 Turkia ja Muukkola 3 Kangasmuukko. Maanmittaushallituksen uudistusarkiston hakemistosta ei ilmene, miksi numero 2 puuttuu. Joka tapauksessa myös vuoden 1767 kartassa kylään on merkitty samat kolme taloa, ja niiden sijainnit kartan tarkkuuden rajoissa näyttävät olevan samat kuin isojakokartassa. Kartasta digitoidut talojen sijainnit kuitenkin osuvat ilmeisesti asemointivirheestä johtuen 100–200 m koilliseen isojakokartan tonteista.

Muukkolan läntisin talo on Niemimuukko. Sen isojaon aikainen tontti on sijainnut Muukonniemen itäosassa olevan laakean kumpareen etelärinteellä. Tontin läpi kulkee Turkianlahdentie, ja siltä pohjoiseen eroava tie, joka menee niemen kärkeen. Tontin koillisosa tienristeyksestä koilliseen on nykyisin Perätalon ja viereisen omakotitalon tonttia ja suurelta osin laakeaa avokalliota. Vanhan tontin luoteisosa tienristeyksen luoteispuolella on nykyisin tiheää pensaikkaa ja nuorta metsää kasvavaa entistä peltoa. Alueella maastoa on jostain syystä joskus muokattu voimakkaasti ja maata koottu tai läjitetty vallimaisiksi kasoiksi. Tiheän kasvillisuuden vuoksi tämän toiminnan luonteesta on vaikea saada selvää kuvaa, mutta mahdolliset asutusjäännökset ovat todennäköisesti tuhoutuneet. Tontin pääosa Turkianlahdentien eteläpuolella on peltoa. Pellolla ei ole mitään maan pinnalle näkyviä asutusjäännöksiä tai rakenteita. Pelto kasvoi nurmea inventoinnin aikana, joten havaintomahdollisuudet olivat huonot.

Seuraava vanha talo Niemimuukosta itään on Turkia Turkianlahden kaakkoisrannalla. Isojakokarttaan merkitty talon tontti sijaitsee talon nykyisen pihapiirin ja sen koillispuolelle olevan suuren pihattonavetan välissä olevalla peltokaistaleella. Pelto oli inventoinnin aikana nurmea kasvavana laitumena. Maan pinnalla ei näkynyt asutusjäännöksiä eikä vanhaan asutukseen viittavia rakenteita.

Muukkolan kylän Niemimuukon (läntisempi) ja Turkian (itäisempi) isojaon aikaiset tonttialueet on merkitty punaisella viivalla. Vuoden 1767 kartasta digitoidut taloa kuvaavien karttamerkkien sijainnit on merkitty sinisellä pallolla. Vuoden 1767 kartan asemointi on epätarkka.

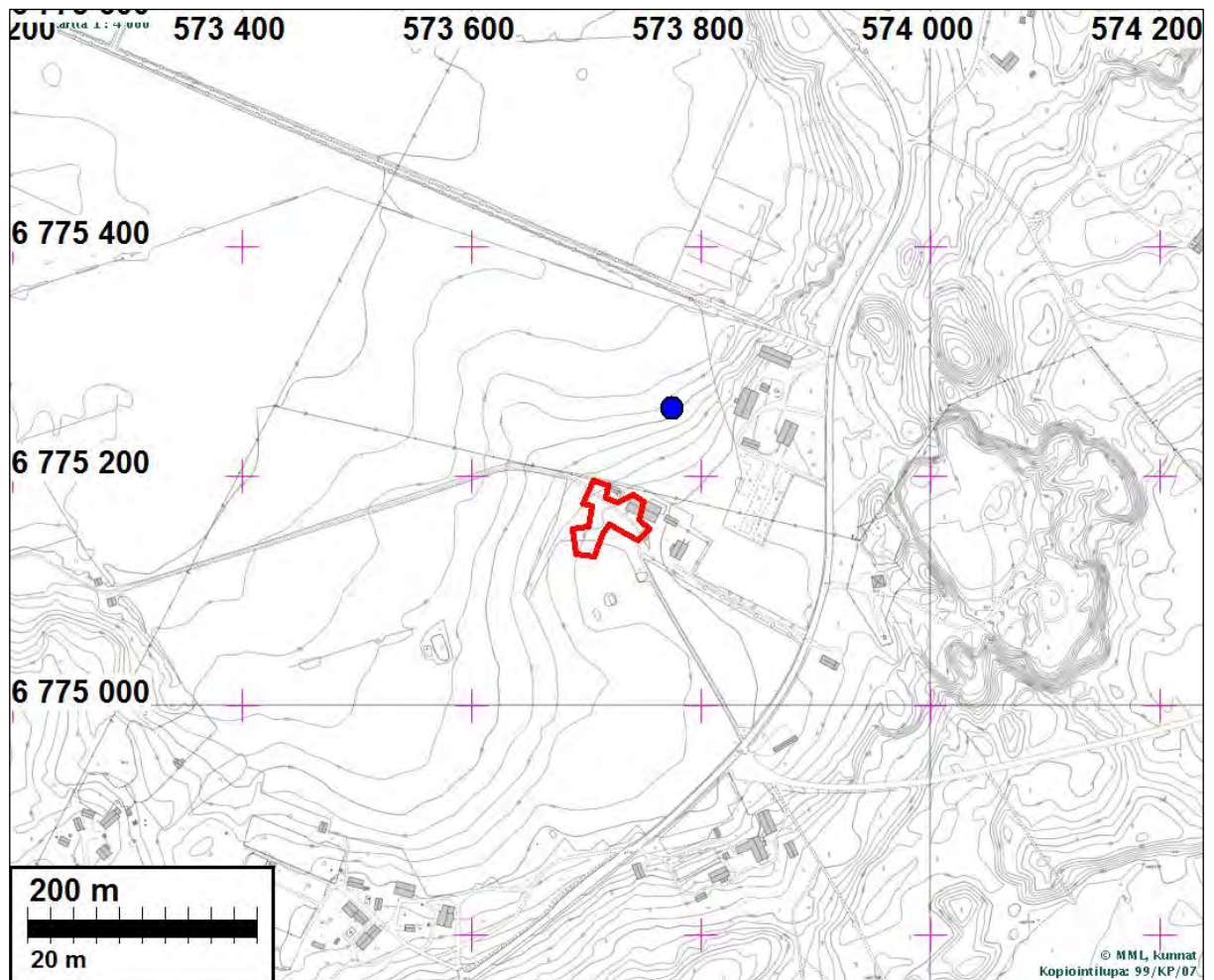

Muukkolan Niemimuukon tontti on isojaon aikaan sijainnut pääasiassa risteyksen oikealla puolelle pellolla. Kuvattu koilliseen.

Muukkolan Hartikan isojaon aikainen tontti on peltona, joka inventoinnin aikaan oli laitumena. Kuvattu luoteeseen.

Muukkolan kylään kuuluu vielä idempänä sisämaassa sijaitseva Kangasmuukon talo. Talon isojaon aikaisella tontilla on nyt Vanha Kangas-Muukko -nimisen talon pihamaa ulkorakennuksineen. Paikkaa ei tutkittu maastossa tarkemmin.

Kangasmuukon isojaon aikainen tonttialue on merkitty punaisella viivalla. Vuoden 1767 kartasta digitoitu taloa kuvaavan karttamerkin sijainti on merkitty sinisellä pallolla. Vuoden 1767 kartan asemointi on epätarkka.

Kangasmuukosta pohjoiseen, Saimaan rannalla, sijaitsevat Ilottulan kylän vanhat talonpaikat. Vuoden 1767 karttaan on merkitty rannalle lähekkäin kaksi taloa, joille ei ole merkitty nimiä. Konseptikartassa taloilla on kuitenkin merkitty samat nimet kuin isojaossa: läntinen talo on Linn (Ilottula 1) ja itäinen Tuosa (Ilottula 2, konseptikartassa ja isojakoasiakirjoissa "Dosa"). Vuoden 1767 kartasta digitoidut talojen sijainnit osuvat yli sata metriä isojakotonteista koilliseen, samalla lailla kummankin talon osalta, joten talojen suhteellinen sijainti toisiinsa nähden ja todennäköisesti myös sijainti maastossa on ollut 1767 sama kuin isojaon aikaan. Isojaon jälkeenkin Linnan talo (myöhemmin Linnahovi) on sijainnut koko ajan samalla paikalla. Tuosa sen sijaan siirrettiin isojaon yhteydessä yli kilometrin päähän sisämaahan, ja Tuosan vanha tontti rannalla liitettiin jäljempänä käsiteltävän Tyysterin talon maihin. Tontin maankäytöstä ei ole sopivien karttojen puuttuessa tietoa 1800-luvun jälkipuolelta eikä 1900-luvun alkupuolelta, mutta se oli kokonaan peltona vielä vuoden 1971 peruskartassa. Sen jälkeen entisen tontin liepeille on syntynyt vapaa-ajan asutusta.

Tuosan talon vanha tontti tarkastettiin maastossa. Tällöin todettiin, että lähes koko entisen tontin peittää tasainen, hiekkapintainen, ilmeisesti ratsastuskäyttöön rakennettu kenttä. Paikalla näyttää olleen matala rannansuuntainen harjanne, sillä kentän pohjoispäässä on matala maa-leikkaus. Vaikka leikkaus ei ole korkea, on kentän tasauksen yhteydessä mitä ilmeisimmin poistettu sen alueella mahdollisesti olleet asutusjännökset. Pieni osa isojaon aikaisesta tontista on jäänyt kentän ulkopuolelle sen eteläpäässä. Tällä alueella on kentältä poistetusta maasta muo-

dostuva maavalli ja aiemmin pelloilta raivattuja kiviä. Muuten entisen tontin liepeillä etelässä ja kentän länsipuolelle loivasti rantaan laskevalla maalla, entisellä pellolla, aluskasvillisuus on erittäin rehevää, ja havaintomahdollisuudet melko heikot. Mitään vanhaan asutukseen viittaavaa ei näillä suunnilla havaittu. Kentän länsireunaa kulkee pohjoiseen, niemessä oleville kesämökeille menevä tie. Sen varrella, hiukan kentän luoteiskulmasta pohjoiseen, tien ja sen länsipuolella olevan vanhan rantatörmän välissä (N 6775920 E 572980), havaittiin kellarikuoppa. Sen koko on noin 4 m x 2 m, ja syvyys 1,5 m. Seinien alaosat on ladottu luonnonkivistä, ja oviaukko on lännessä, törmän rinteessä. Vaikka kellari saattaa liittyä vanhaan, isojakoa edeltävään asutukseen paikalla, ei sitä mielestäni ole yksittäisenä rakenteena syytä pitää kiinteänä muinaisjäännöksenä, kun muut paikalla mahdollisesti olleet asutusjäännökset ovat mitä ilmeisimmin tuhoutuneet kenttää rakennettaessa. On myös mahdollista, että kellari on rakennettu vasta myöhemmin joko pelkästään sopivalle paikalle pellon reunaan tai käytettävissä olleilta kartoilta puuttuvaan isojaon jälkeiseen asutukseen liittyen.

Ilottulan Tuosan isojaon aikainen tontti on tasoitettu ratsastuskentäksi. Kuvattu etelään.

Ainoa Ilottulan Tuosan tienoilla havaittu rakenne oli kellarikuoppa vanhan tontin pohjoispuolella, mutta senkään iästä ei ole tietoa. Kuvattu itään.

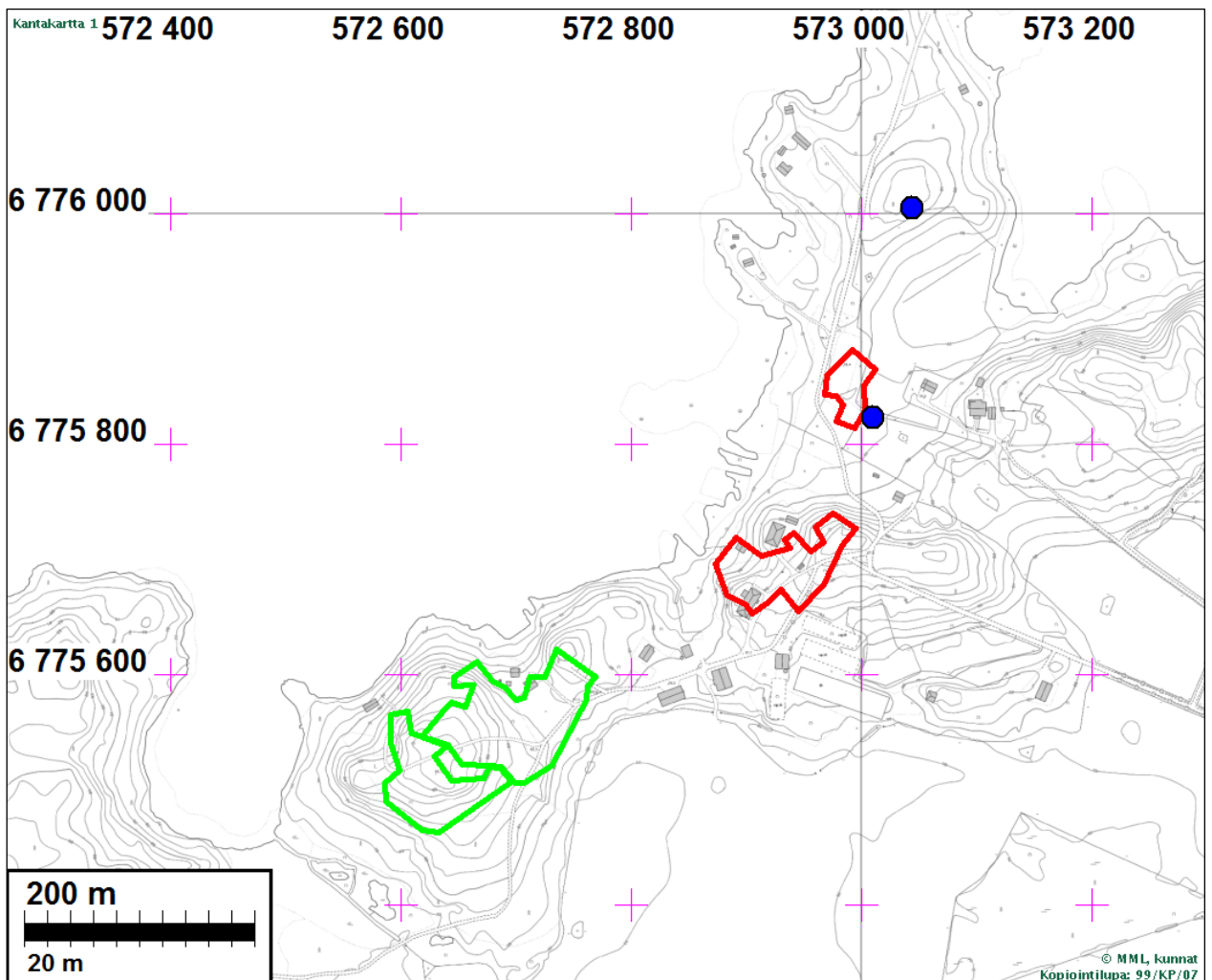
Linnan talon isojaon aikaisen tontin eteläosa on Linnahovin asuinrakennuksen ja rakennetun piha-alueen peitossa. Pohjoisempana on uusi omakotitalo ulkorakennuksineen. Maastoa on muokattu voimakkaasti, eikä vanhempien asutusjäännösten säilyminen ole todennäköistä, joten paikkaa ei tutkittu tarkemmin maastossa.

Tuosan ja Linnan isojaon aikaisten tonttien lisäksi Ilottulassa tarkastettiin niiden länsipuolella Saimaan rannalla sijaitseva Paukkulanmäki. Tälle mäenkumpareella, joka isojaossa kuului Linnan talolle, on isojakokartassa merkitty kaksi kylän muista pelloista erillistä peltolohkoa, joiden nimenä asiakirjoissa on Paukkulanpelto (7 ”Paukulanpeldo” ja 7a ”Dito yläpuoli”). Peltojen sijainti ja nimi viittaavat vahvasti siihen, että paikalla on sijainnut Paukkula-niminen asutus ennen isojakoa. Koska paikalle ei ole merkitty taloa vuoden 1767 karttaan, asutus on todennäköisesti hävinnyt jo ennen tätä. Ylösen mukaan Paukkunen tai Paukkonen on esiintynyt sukunimenä Lappeella jo 1500-luvun puolivälistä lähtien (Ylönen 1976, s. 73, 75, 83). Tietoa Paukkusten asumisesta juuri Ilottulassa ei ole.

Maastossa tavatut syntyperäiset kyläläiset kertoivat, että paikan nimi on Paukkulanmäki, ja että siellä on ollut peltoa, mutta he eivät tienneet paikalla koskaan olleen asutusta. Siten mahdollisuudet vanhojenkin asutusjäännösten säilymiseen ovat periaatteessa kohtalaisen hyvät. Mäelle on vielä vuoden 1971 peruskartassa merkitty metsän keskelle niityksi rajattuja alueita. Nykyisin mäellä kasvaa koivuvaltaista enimmäkseen harvahkoa metsää. Alarinteillä on kuusikkoa. Mäen laen yli kulkee tie luoteisrannalla olevalle kesämökille. Entisillä peltoalueilla on harvakseltaan matalia kiviröykkiöitä. Kaikki havaitut vaikuttivat raivausröykkiöiltä. Paikoin on havaittavissa myös vallimaisia kivikasaumia peltotilkkujen reunoilla ja niiden sisällä olleiden kalliopaljastumien reunoilla. Maan pinnalla ei havaittu asumusjäännöksiä, mutta on hyvin mahdollista, että ne ovat tuhoutuneet tai peittyneet myöhemmässä viljelymaan raivauksessa. Mäen lakialuetta ja rinteiden loivia yläosia tutkittiin myös metallipaljastimella. Alueella havaittiin varsin runsaasti rautaa. Esille otetut rautalöydöt olivat tyypillistä pelloilta ja vanhempien asumusten liepeiltä tavattavaa materiaalia (hevosenkengän katkelma, hevosenkenkänaula, epämääräisiä pieniä raudan katkelmia). Raudan määrä on niin suuri, että se viittaa alueen aktiiviseen käyttöön vielä 1800-luvulla ja 1900-luvun puolella. Rauta ei kuitenkaan välttämättä liity asutukseen vaan on voinut joutua pelloille maatöissä ja jätteen mukana. Toisaalta mökkien ulkopuolelta löytyi niin vähän muuta metallia kuin rautaa, että metallin kulkeutuminen alueelle näyttää loppuneen jo 1900-luvun alkupuolella. Ainoat ei-rautaiset löydöt olivat pieni pronssirengas (valjaiden osa?) ja muutaman senttimetrin pituinen pätkä lyijytankoa. Nämä löydöt ovat luonteeltaan sellaisia, että ne voivat hyvin liittyä muutaman sadan vuoden takaiseen asutukseen. Molemmat löytyivät mäen laelta, 10–15 m mökkitiestä pohjoiseen ja noin 20 m päästä toisistaan. Koska mahdollisesti vanhaan asutukseen liittyvien löytöjen määrä on vähäinen, eikä paikalla havaittu asutukseen viittaavia rakenteita, ei paikkaa voi tähänastisten havaintojen perusteella pitää kiinteänä muinaisjäännöksenä. Lisäksi tarkastettiin mäen koillispuolella, mäen ja seuraavan kumpareen välisessä notkelmassa sijaitsevan kesämökin pihapiiriä ja kasvimaita. Isojakokartan Paukkulanpelto ulottuu kesämökintontille, ja paikka olisi topografialtaan varsin sopiva talonpaikaksi. Mitään vanhaan asutukseen viittaavaa ei havaittu. Mökin asukkaat eivät kertomansa mukaan ole myöskään löytäneet mitään erikoista.

Maastoa Ilottulan Paukkulanmäen laella, mahdollisella vanhalla talonpaikalla. Mitään selviä asutusjäännöksiä ei havaittu. Kuvattu mäen ylittävältä mökki-tieltä koilliseen.

Ilottulan kylän Linnan ja Tuosan isojaon aikaiset tonttialueet on merkitty punaisella viivalla. Vuoden 1767 kartasta digitoidut taloa kuvaavien karttamerkkien sijainnit on merkitty sinisellä pallolla. Vuoden 1767 kartan asemointi on epätarkka. Isojakokartan Paukkulanpelto (mahdollinen autoitunut vanha talonpaikka) on merkitty vihreällä viivalla.

Ilottulan kylään kuuluu myös idempänä sijaitseva Tyysterin talo (Ilottula 3 Tyyster), jonka nimenä isojakoasiakirjoissa on Lira Dysteri. Vuoden 1767 kartassa talolla ei ole nimeä, mutta kon-

septikartassa nimenä on ilmeisesti Lira, josta näkyy loppu ra ja i:n piste kartassa olevan reiän vieressä. Vuoden 1767 kartasta digitoitu talonpaikka yli sata metriä pohjoiskoilliseen isojaon aikaisesta tontista, kuten kaikilla muillakin inventointialueen koilliskulman taloilla, joten talo lienee sijainnut isojaon aikaan samalla paikalla kuin aiemminkin.

Talon isojaon aikainen tontti sijaitsee mäen laella ja länsirinteellä. Osa siitä on nykyisin nimellä Penttilä kartalle merkityn talon pihapiiriä, mutta kaakkoisosa rakentamatonta aluetta, jolla nyt kasvaa metsää. Tätä aluetta tarkastettiin maastossa varsin perusteellisesti. Vanhan tontin yläosa mäen laella on suurelta osin laakeaa avokalliota. Painanteissa on hiekkamaata. Kasvillisuus on harvakseltaan puita ja pensaita kasvavaa kuivaa ketoa. Mäen lakialueella ja rinteiden yläosassa on joitakin matalan vallimaisia kiviaitoja tai viljelymaan raivauksessa syntyneitä valleja. Alempana kasvillisuus muuttuu vähitellen rehevämmäksi ja lopulta paikoin tuomea ja muita lehtipuita kasvavaksi tiheiköksi. Maaperä on hiekkamultaa. Alempanakin rinteellä on kuitenkin kalliopaljastumia ja suuria kiviä. Vaikka tämä osa isojakokartassa tontiksi merkitystä alueesta onkin ympäristöltään hyvin säilynyttä, ei sillä havaittu mitään maan pinnalle näkyviä rakennusjäännöksiä tai muita asutusjäännöksiä. Eri korkeuksille rinteeseen ja mäen laelle, rakennusten kannalta sopiville tasanteille, kaivettiin seitsemän koekuoppaa. Ainoa löytö oli yksi tiilen pala. Maaperä kuopissa oli hiekkamultaa, alempana tummempaa, ylhäällä ketoalueella vaaleampaa, vain vähän orgaanista ainesta sisältävää. Kuopissa ei siis havaittu mitään erityisesti asutusjäännöksiin viittaavaa. Havainnot viittaavat tältä osin viljelyyn, kuten mäen lakialueella havaitut kivivallitkin. Nykyisinkin talon pihapiiriin kuuluva osa vanhasta tontista on varsin tiheään rakennettua ja perusteellisesti muokattua, joten siellä asutusjäännösten säilyminen on epätodennäköistä.

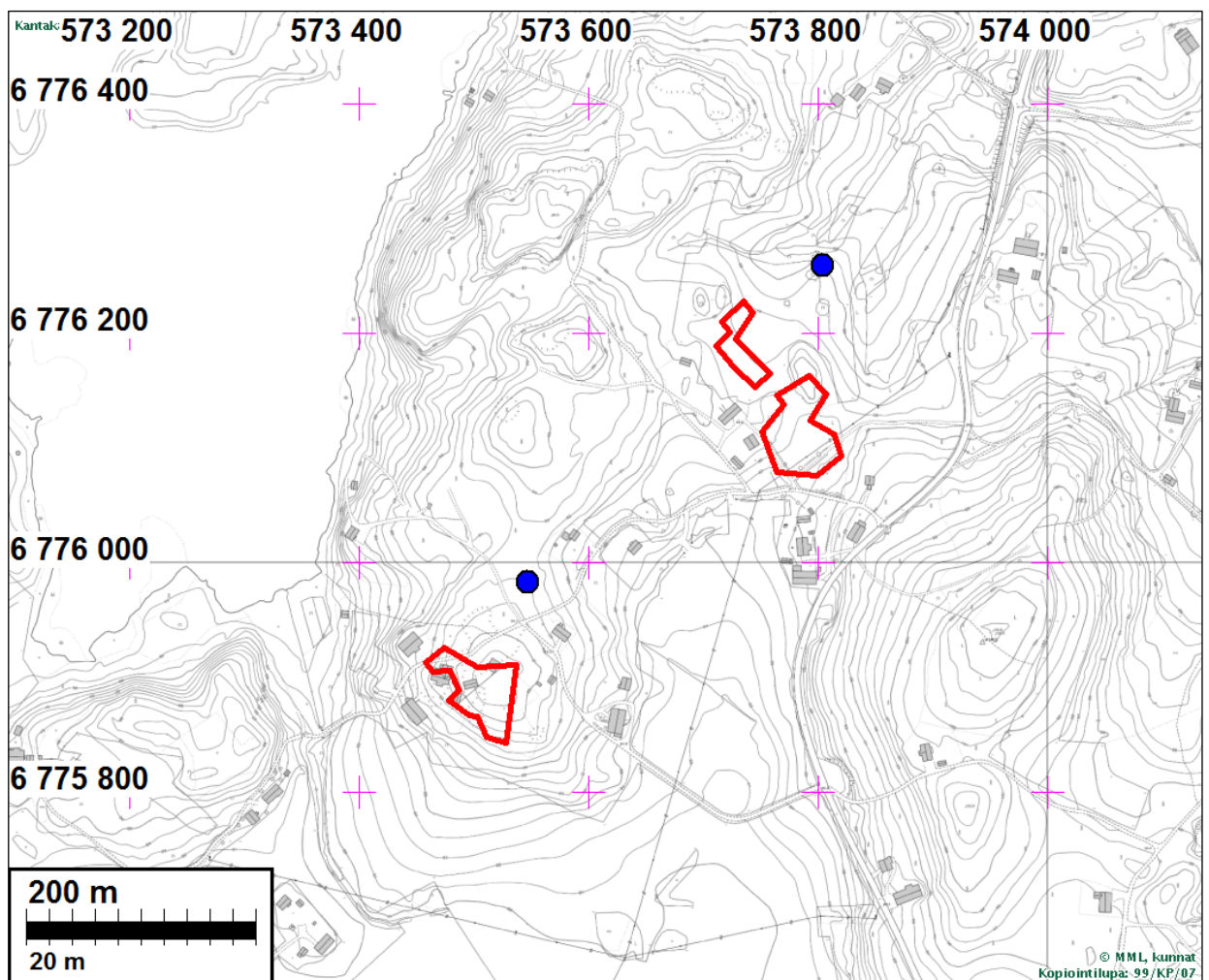

Ilottulan Tyysterin vanhan tontin nykyisin rakentamatonta osaa mäen laella. Paikalla oli kivivalleja tai -aitoja peltolohkojen reunoilla, mutta asumusten jäännöksiä ei havaittu. Kuvattu luoteeseen.

Inventointialueen itäisin vanha talo on Tyysteristä vajaat puoli kilometriä koilliseen sijaitseva Tyrisevä, joka ainakin isojaossa kuului Saarnialan kylään (Saarniala 3 Tyrisevä). Muut Saarnialan kylän kuusi isojaossa ollut talo sijaitsevat sisämaassa Salpausselän eteläpuolella. Tilanne näyttää olleen samanlainen myös aiemmin. Vuoden 1767 kartassa Tyrisevä ja muut Saarnialan talot ovat likimain samoilla paikoilla kuin isojaon aikaankin. Tyrisevän nimenä kartassa näyttäisi olevan lähinnä Tirsala, mutta konseptikartassa nimen alku on Tyrise ja viimeinen tavu epäselvä, joten sama talo lienee kysymyksessä. Vuoden 1767 kartasta digitoitu talonpaik-

ka osuu 150–200 m pohjoiskoilliseen isojaon aikaisesta tontista, kuten kaikilla muillakin inventointialueen koilliskulman taloilla, joten talo lienee sijainnut isojaon aikaan samalla paikalla kuin aiemminkin. Isojakokarttaan talolle on kuitenkin merkitty lähekkäin kaksi melko isoa tontin osaa, mikä voi viitata siihen, että talo on käytännössä ollut kahtia jakautuneena. Myös isojakoa edeltävällä ajalla 1800-luvun alussa Steinheilin kartassa paikalle on merkitty kaksi taloa kuvaavaa täplää (nimenä ”Tirila”). Käytettävissä olevan vanhemman karttamateriaalin perusteella ei voi päätellä kumpi näistä 1800-luvun tontin osista on alkuperäinen vuoden 1767 kartassa näkyvän talon tontti.

Isojakokartan tontin osat osuvat Tyrisevän talon nykyisen pihapiirin itä- ja pohjoispuolille aivan lähelle taloa. Nämä alueet ovat enimmäkseen peltoa, joka on nyt jäänyt viljelemättömäksi ja osittain jo metsittynyt. Alueella on myös joitakin kallioita ja kivikkokumpareita, jotka ovat osittain luontaista kivikkoa ja osittain sisältävät pelloilta raivattuja kiviä. Alueella ei havaittu vanhemman asutuksen jälkiä. Koska pellot ovat olleet vielä äskettäin viljelyksessä, on maanmuokkaus ja kivenraivaus todennäköisesti tuhonnut mahdolliset vanhemmat asutusjäännökset.

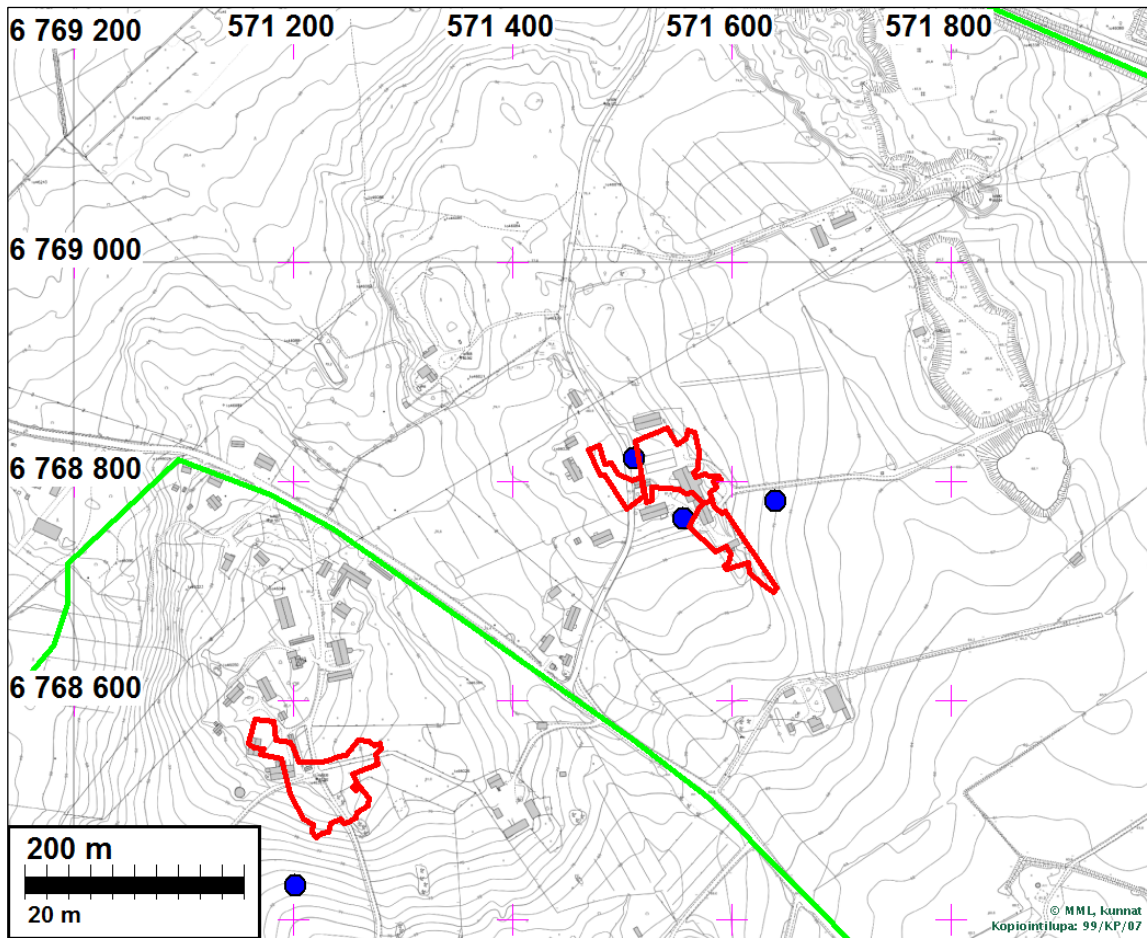
Iltottulan kylän Tyysterin ja Saarnialan kylän Tyrisevän isojaon aikaiset tonttialueet on merkitty punaisella viivalla. Lounainen tontti on Tyysteri, ja koillisen kaksi vierekkäistä tontin osaa kuuluvat Tyrisevälle. Vuoden 1767 kartasta digitoidut taloa kuvaavien karttamerkkien sijainnit on merkitty sinisellä pallolla. Vuoden 1767 kartan asemointi on epätarkka.

Saarnialan Tyrisevän talon isojaon aikaista tonttia. Kuvattu lounaaseen.

Itäisellä osa-alueella on vanhaa asutusta Saimaan rantavyöhykkeen lisäksi aivan sen kaakkoi-simmassa osassa, sisämaassa Nuijamaantien suunnalla. Pääosa tämän suunnan historiallisen ajan asutuksesta sisältyy Eteläisen osayleiskaava-alueen inventointiin (Pelkola, pääosa Musto-laa, Lasola ja Rasala) ja Nuijamaantien osayleiskaava-alueen inventointiin (kylät Karhusjärvestä kaakkoon). Tämän inventoinnin alueella ovat Lempiälän ja Karhusjärven kylät.

Vuoden 1767 kartan mukaan Lempiälän kolmitaloinen kylä on sijainnut pari kilometriä Karhus-järvestä luoteeseen, Nuijamaan suuntaan kulkevan tien koillispuolelle. Kartasta digitoidut talojen paikat osuvat varsin tarkasti samalle pienialaiselle mäen laelle, jolla kylän kolme talon tonttia ovat sijainneet myös isojaon aikaan. Aivan tarkkoja vuoden 1767 kartasta digitoidut sijainnit eivät tässäkin tapauksessa ole, sillä yksi taloista osuu niiden mukaan mäen jyrkälle itärinteelle, joka on topografisesti talonpaikaksi sopimaton. Yleisesti voidaan kuitenkin sanoa, että kylän talot näyttävät vuonna 1767 sijainneen samalla paikalla kuin isojaon aikaankin. Isojakokartalla tontit sijaitsevat vierekkäin lähes jonossa luoteesta kaakkoon siten, että luoteisin on kylän läpi etelästä pohjoiseen kulkevan sivutien (nykyinen Rasalantie) länsipuolella ja kaksi sen itäpuolella. Isojaossa yksi kylän taloista (Lempiälä 3 Villa) siirrettiin vanhalta tontiltaan inventointialueen ulkopuolelle. Sen tontti (isojakokartassa F), joka sijaitsi kaakkoisimpana liitettiin keskimmäisen talon (Lempiälä 1 Rasa) tonttiin (D). Luoteisin talo (Lempiälä 2 Lempiälä) pysyi entisellä tontillaan (E). Sittemmin asutus mäellä on väliaikaisesti vähentynyt, sillä Senaatin kartastossa (lehti XV-46) mäelle on merkitty vain yksi asuttu tontti Rasan kohdalle. Vielä vuoden 1971 peruskartassa Rasa on ainoa talo mäen päällä, mutta sen tilakeskus on laajentunut kaakkoon vanhalle Villan tontille, ja koko Rasalantien itäpuoli on tiheään rakennettua. Nykyisin myös Rasalantien länsipuolelle on rakennettu kaksi omakotitaloa, joiden rakennetut piha-alueet peittävät entisen Lempiälän talon tontin. Siten koko isojaon aikainen kylätontti on jäänyt uudemman rakennus-toiminnan jalkoihin, ja mahdolliset vanhat asutusjäänteet ovat tuhoutuneet.

Isojaon aikaiset tonttialueet on merkitty punaisella viivalla. Vuoden 1767 kartasta digitoidut taloa kuvaavien karttamerkkien sijainnit on merkitty sinisellä pallolla. Vuoden 1767 kartan asemointi on epätarkka. Inventointialueen likimääräinen raja on merkitty vihreällä viivalla. Kolme vierekkäistä tonttia kartan keskellä ovat Lempiälän kylää. Lounaassa inventointialueen ulkopuolella näkyy myös Rasolan tontti.

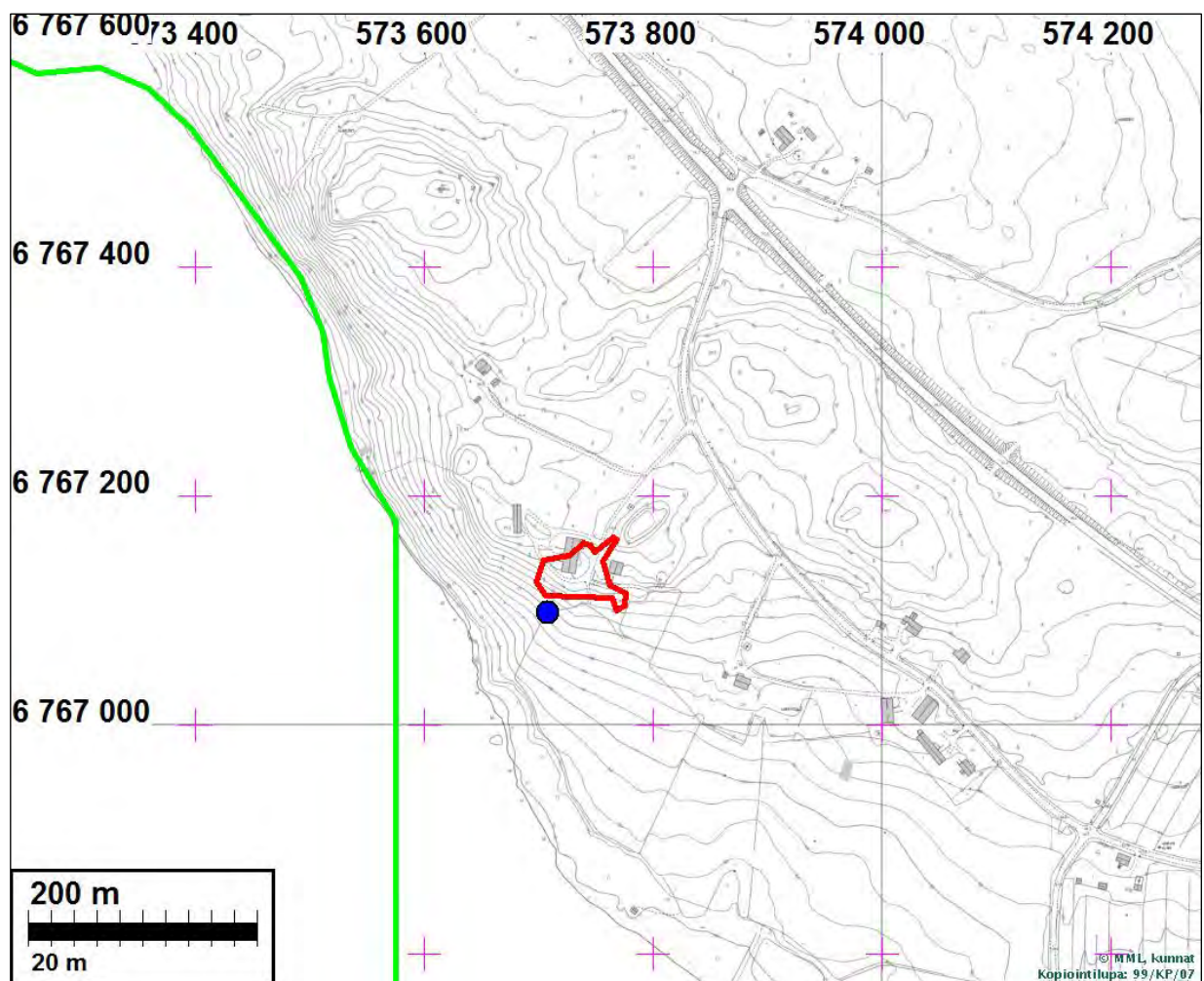

Lempiälän kylän vanhat tontit ovat nykyisinkin asuttuja. Tien oikealla puolella Lempiälän talon vanha tontti, ja taustalla tien vasemmalla puolella Rasan tonttia. Kuvattu etelään.

Karhusjärven kylään kuului isojaossa kuusi taloa, jotka kaikki sijaitsivat yksittäin Karhusjärven ympäristössä. Asutuksen alkuperä on epäselvä, sillä Karhusjärveä ei mainita kylänä vuoden 1558 veroluetteloissa. On kuitenkin todennäköistä, että ainakin osa asutuksesta on jo tuolloin ollut olemassa, mutta laskettu kuuluvaksi muihin lähiseudun kyliin (Lempiälä, Rasala, Pelkola, Lyytikkälä). Kuudesta talosta muut paitsi Karhusjärvi 3 Hölsä sijaitsivat inventointialueella. Vii-

destä inventointialueella olevasta talosta muut, paitsi Karhusjärvi 2 Alasunimento on merkitty jo vuoden 1767 karttaan.

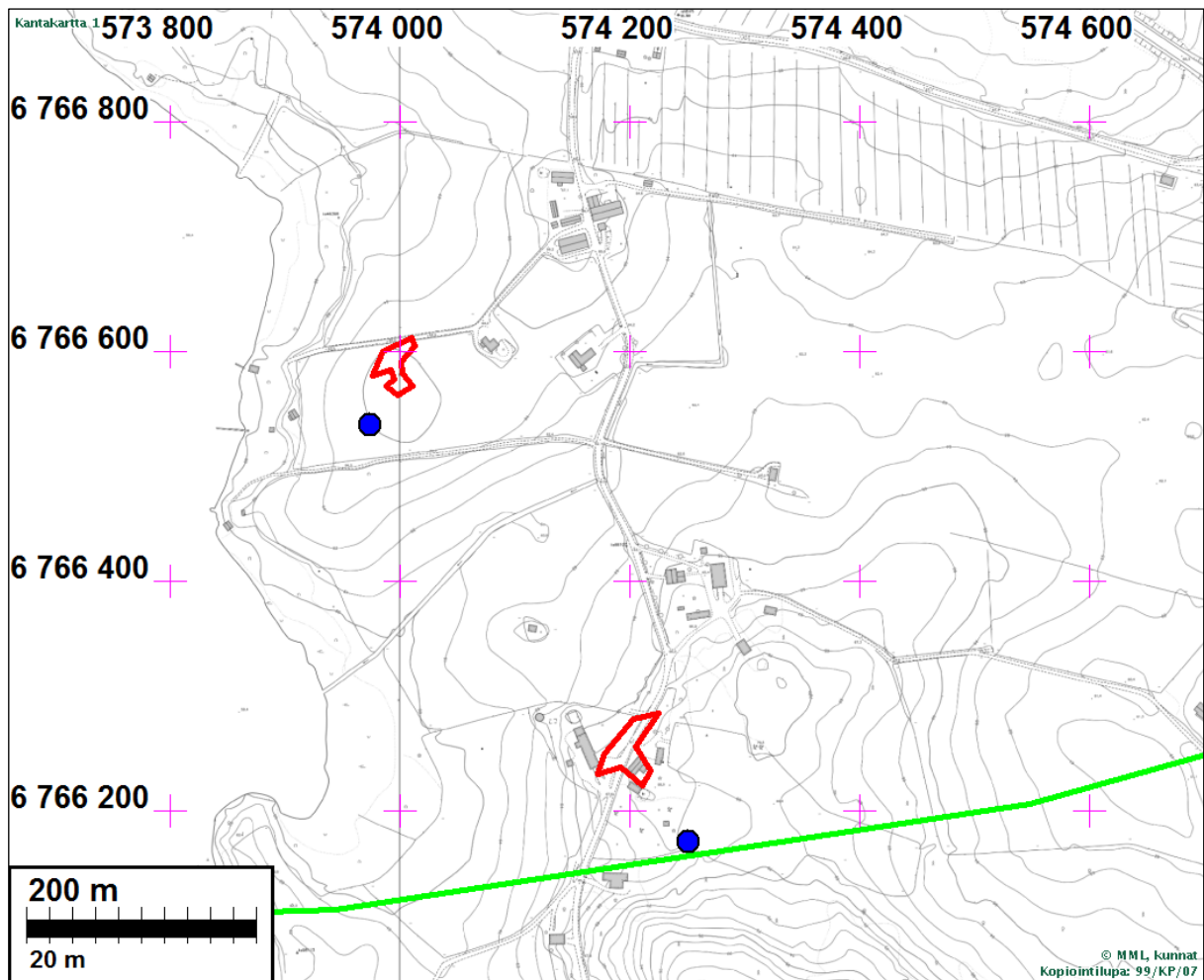
Kolme taloista sijaitsee Karhusjärven itärannalla. Näistä pohjoisin, Karhusjärvi 5 Porvali, on merkitty vuoden 1767 karttaan nimellä ”Porvari”. Se näyttää olleen vuonna 1767 samalla paikalla kuin isojaon aikaan. Talo on merkitty samalle kohdalle myös Senaatin kartastossa vuonna 1896 (lehti XV-46) ja 1900-luvun peruskartoissa. Koska tontti on ollut koko ajan asuttuna, ei vanhempien asutusjäännösten säilyminen ole todennäköistä. Itse tonttia ei tutkittu maastossa tarkemmin, mutta ympäristöä talon eteläpuolella ja lähempänä rantaa tarkastettiin jonkin verran. Muinaisjäännöksiä ei havaittu.

Karhusjärven Porvalin talon isojaon aikainen tonttialue on merkitty punaisella viivalla. Vuoden 1767 kartasta digitoitu taloa kuvaavan karttamerkin sijainti on merkitty sinisellä pallolla. Vuoden 1767 kartan asemointi on epätarkka.

Seuraava vanha talo etelässä Karhusjärven itärannalla on Karhusjärvi 4 Martinpelto. Se on vuoden 1767 kartassa merkitty lähelle rantaa samalle kohdalle kuin isojakokartassa. Nimi on epäselvä (”Tas”...”eldo”). Konseptikartassa nimenä on ”Tasupeldo”. Talo on jo 1800-luvulla siirtynyt kauemmas rannasta, nykyiselle paikalleen Martinpellontien varrelle. Talo on merkitty sinne vuoden 1896 Senaatin kartastossa (lehti XV-47), jossa vanhalla paikalla on vielä joitain rakennuksia pellolla. Inventoinnin aikana (Nuijamaantien osayleiskaava-alueen inventoinnin yhteydessä huhtikuussa 2014) pelto vanhalla tontilla oli kynnettyä, ja paikalla havaittiin vanhaan asutukseen liittyviä löytöjä. Paikkaa voidaan niiden perusteella pitää kiinteänä muinaisjäännöksenä. Kohde on tarkemmin kuvattu inventointikohteena Karhusjärvi Taskupelto (2).

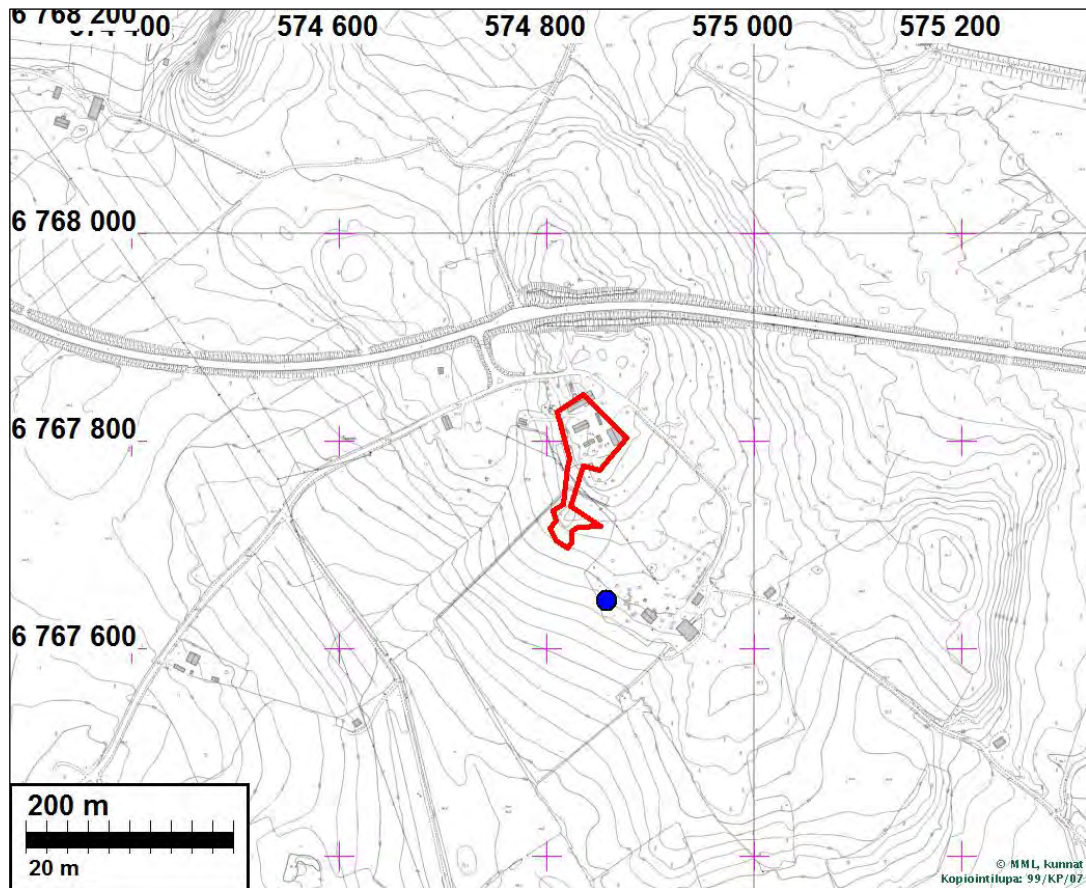
Kolmas vanha talo Karhusjärven itärannalla on Karhusjärvi 6 Hirvenpelto. Talo on merkitty vuoden 1767 karttaan nimellä "Hirvi", ja se näyttää silloin sijainneen samalla paikalla kuin isojaossa ja myöhemminkin. Näin ollen vanhojen asutusjäänteiden säilyminen tontilla ei ole todennäköistä. Taloa ympäröivät pellot olivat inventoinnin aikana kasvillisuuden peitossa. Ympäristöä on tutkittu vuoden 2012 inventoinnissa paremmissa olosuhteissa peltojen ollessa kynnettyinä.

Karhusjärven Martinpellon ja Hirvenpellon talojen isojaon aikaiset tonttialueet on merkitty punaisella viivalla. Martinpelto on pohjoisempi ja Hirvenpelto eteläisempi talo. Vuoden 1767 kartasta digitoidut taloa kuvaavien karttamerkkien sijainnit on merkitty sinisellä pallolla. Vuoden 1767 kartan asemointi on epätarkka. Inventointialueen likimääräinen raja on merkitty vihreällä viivalla.

Karhusjärven kylästä inventointialueeseen kuuluu vielä idempänä sisämaassa sijaitseva Sunimenton talo. Isojaossa se jakautui taloiksi Karhusjärvi 1 Yläsunimento ja Karhusjärvi 2 Alasunimento. Alasunimento sai maansa aiemmin asumattomalta alueelta Sunimenton ja muun Karhusjärven kylän välistä. Ennen isojakoa Sunimenton talo on merkitty Yläsunimenton tienoille vuoden 1767 karttaan nimellä "Sunimandu" tai "Sunimändu". Konzeptikartassa nimenä on selvästi "Sunimendu". (Koska muutaman kilometrin päässä olevan Mentulan kylän nimi on kyseisissä kartoissa kirjoitettu "Mändula" ja "Mendula" vastaavasti, lienee talon nykyasussaan kummalliselta vaikuttava nimi alun perin tarkoittanut Suni Mentu(se)n taloa erotuksena muista lähi-seudun Mentu(s)ista. Samaan tapaan on ehkä muodostettu läheisessä Metsäkansolan kylässä tavattava talon nimi Paavoseppä.) Talon vuoden 1767 kartalta digitoitu sijainti osuu noin 150 m etelään isojaon aikaisesta tontista. Koska talo on kaukana kaikista muista kartalle merkityistä taloista, eikä sen lähellä ole muitakaan kohteita, joiden sijaintia voisi verrata uudempiin ja tar-

kempiin karttoihin, on vaikeaa arvioida onko tämä ero sijainnissa todellinen vai johtuuko se vuoden 1767 kartan tavallista suuremmasta asemointivirheestä tällä seudulla. Joka tapauksessa kummallakin paikalla on nykyisin rakennettua ympäristöä, pohjoisempana Sunimento ja sen eteläpuolella Pihlajavaara-niminen talo, joka on samalla paikalla jo ainakin Senaatin kartastossa vuonna 1896 (lehti XV-47). Talojen ympärillä oleva alue oli inventoinnin aikana lammaslaitumena. Paikkaa ei tutkittu tarkemmin maastossa.

Sunimonton isojaon aikainen tonttialue on merkitty punaisella viivalla. Vuoden 1767 kartasta digitoitu taloa kuvaavan karttamerkin sijainti on merkitty sinisellä pallolla. Vuoden 1767 kartan asemointi on epätarkka.

Karhusjärven Sunimento sijaitsee samalla paikalla kuin isojaon aikaan. Kuvattu kaakkoon.

Tulos

Inventoinnissa paikannettiin ja tarkastettiin Lappeenrannan keskustaajaman osayleiskaava-alueella sijaitsevat isojakokartoissa näkyvät talonpaikat ja eräitä vanhemmissa kartoissa näkyviä mahdollisia talonpaikkoja, joilla voidaan olettaa säilyneen vanhempia asutusjäännöksiä.

Tarkastuksissa havaittiin yksi kiinteänä muinaisjäännöksenä pidettävä asuinpaikka Karhusjärvi Taskupelto **(2)**. Muita historiallisen ajan muinaisjäännöksiä etsittiin pääasiassa kartta- ja asiakirjalähteiden avulla, mutta niitä ei löytynyt. Inventoinnin yhteydessä havaittiin, että Lappeenrannan linnoitukseen liittyviä sivulinnakkeita (Nikolain vallit ja Kimpisen linnake) ei ole merkitty muinaisjäännösrekisteriin. Kimpisen linnakkeen asemakaavaan merkitty suoja-alue on lisäksi liian suppea. Kimpisen Linnake **(1)** ehdotetaan merkittäviksi muinaisjäännösrekisteriin.

Turussa 7.8.2014

Antti Bilund

Lähteet

Arkistolähteet

- Aminoff, C. G. 1832a. Lauritsalan, Mälkiän ja Puhakan isojakokartta. G 43:18/1-2. Kansallisarkisto.
- Aminoff, C. G. 1832b. Muukkolan ym. kylien isojakokartta. G 43:19/1-6. Kansallisarkisto.
- Brandenburg, A.v. 1832. Kourulan isojakokartta. G 43i:30/1-3. Kansallisarkisto.
- Brandenburg, A.v. 1833. Kinnarilan isojakokartta. G 43i:29/1-2. Kansallisarkisto.
- Brandenburg, A.v. 1834a. Montolan isojakokartta. G 43:9/1-3. Kansallisarkisto.
- Brandenburg, A.v. 1834b. Rutolan isojakokartta. G 42:7/1-6. Kansallisarkisto.
- Brandenburg, A.v. 1834c. Tapavainolan isojakokartta. G 43:14/1-3. Kansallisarkisto.
- Brandenburg, A.v. 1834d. Ylökkälän ja Oikkolan kylien isojakokartta. G 43:12/1-4. Kansallisarkisto.
- Forsell, O. 1695. Geometrisch Delineation ... Hans Broteri Rusthåll uti Ruttois by Lapwesi sochn . och häradh afflägner... . G 41:7/1. Kansallisarkisto. Kansallisarkisto.
- Gahmberg, J. 1832. Mustolan ym. kylien isojakokartta. G 42:18a/1-17. Kansallisarkisto.
- Gahmberg, J. 1833. Armilan ym. kylien isojakokartta. G 43i:28/1-16. Kansallisarkisto.
- Geographisk Charta öfwer Lappwäsi Soken uti Kymmenegårds Prowince och Lappwäsi Härad. VKKA, V 24a:1 Ia.* 228/- -. Kansallisarkisto.
- Geographisk Charta öfver Lapvesi sokn. VKKA, V 24 :1 Ia.* 227/- -. Kansallisarkisto.
- Lagerstedt, John 2012. Salpalinja. Sotahistoriallisten kohteiden arkeologinen inventointi 2009 – 2012. Museovirasto.
- Logren, J. 1787. Geometrisk Charta öfver Skinnarila Byss ägor uti Lappvesi Soken, och Willmanstrands Creits, Wid undersöknings mätningen författadt. Maanmittaushallituksen verollepanokartat. 125 Lappee 34. Kansallisarkisto.
- Orraeus, A. 1832. Lavolan isojakokartta. G 42:8/1-6. Kansallisarkisto.
- Palmroth, J.W. 1825–1845. Karhusjärven ym. kylien isojakokartta. G43:22/1-15. Kansallisarkisto.

- Palmroth, J. W. 1826. Lasolan ym. kylien isojakokartta. G 43:22/1-15. Kansallisarkisto.
- Richenberg, Henr. 1725. Charta öfwer Dysternemi Egor Belägit i Lappwässi Sochn och Härad afmät 1725. G 41:2/1. Kansallisarkisto.
- Wallgreen, Carl 1767. Charta öfver Mustala, Lappvesi, Pujalka, Kahila, Barkarila, Lukala, Pickala, Hardickala, Bajarila och Mikonsari Byars ägor i Kymmene Gårds Province Lappvesi Härad och Sokn, till Skatlläggning afmätte. Maanmittaushallituksen verollepanokartat, 125 Lappee 1A a-e. Kansallisarkisto.

Kirjalliset lähteet

- Partanen, Jukka 2011. Lappee uuden ajan alussa. (Kauskilasta keisarin aikaan. Lappeen historia I. Esihistoriasta vuoteen 1965. s. 119-177.)
- Syrjö, Veli-Matti 1985. Lappeen kihlakunnan historia II. 1620-luvulta 1860-luvulle.
- Toivanen, Pekka 1979. Lappeenrannan kaupungin historia 1649 – 1743.
- Ylönen, Aulikki 1976. Lappeen kihlakunnan historia I. 1620-luvulle.

Muinaisjäännökset

LAPPEENRANTA 1 KIMPISEN LINNAKE

Mjtunnus: uusi kohde
 Mj.tyyppi: kiinteä muinaisjäännös
 Laji: puolustusvarustus
 Ajoitus: historiallinen

Koordin: N: 6770 400 E: 564 600

Tutkijat: Bilund 2014 inventointi

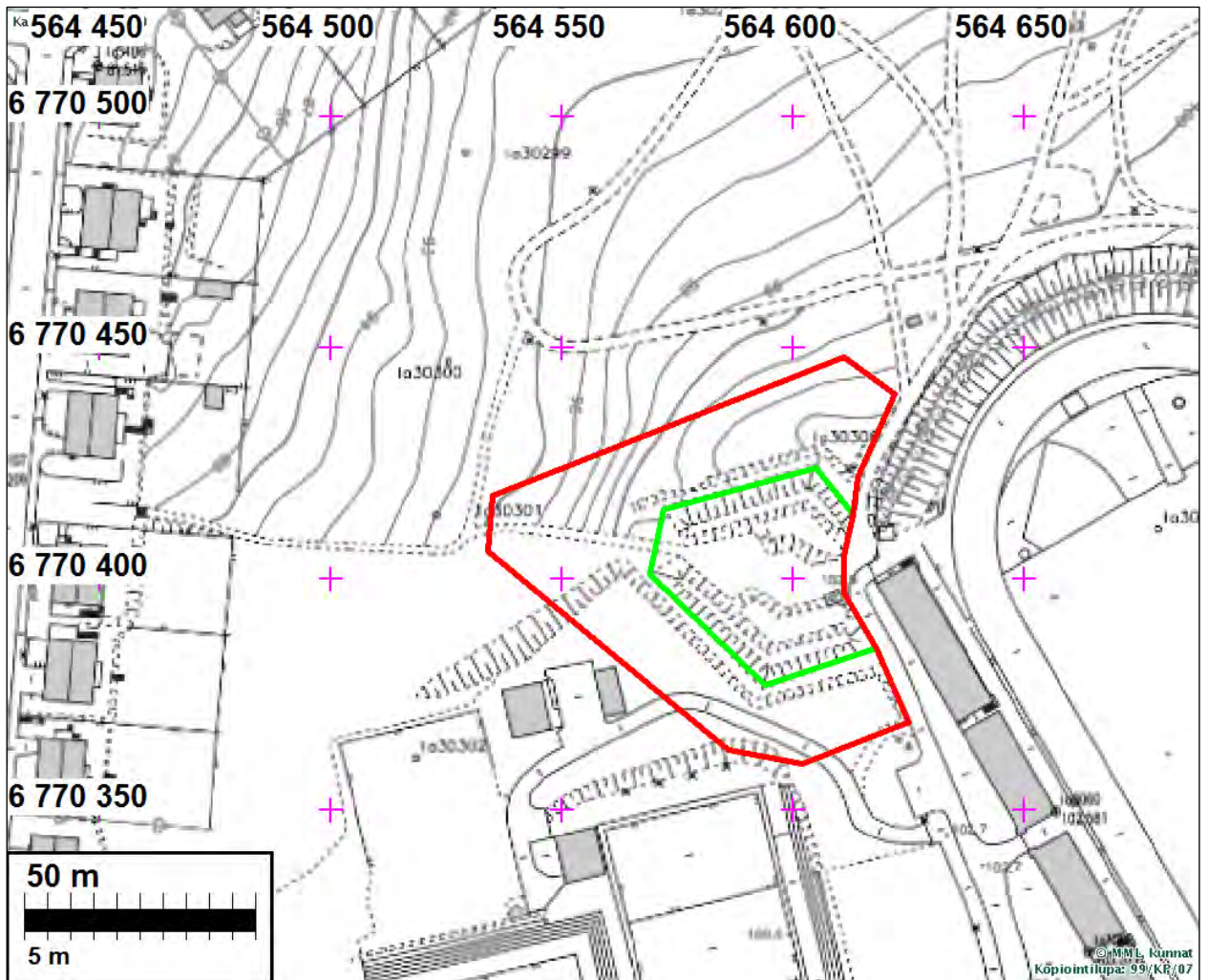
Huomiot: Inventoinnin yhteydessä havaittiin, että venäläisten 1790-luvulla Suorovin johdolla Lappeenrannan linnoituksen ympäristöön rakentamat sivulinnakkeet (Nikolain vallit etelässä ja Kimpisen linnake idässä) eivät ole kiinteinä muinaisjäännöksinä muinajäännösrekisterissä, vaikka tämän aikakauden linnoitukset yleisen tulkinnan mukaan ovat kiinteitä muinajäännöksiä. Kyseiset linnakkeet on ilmeisesti dokumentoitu kunnostustöiden yhteydessä paljon yksityiskohtaisemmin kuin tällaisessa inventoinnissa on mahdollista. Seuraavassa keskitytäänkin vain muinajäännöksen rajaukseen, koska voimassa olevassa asemakaavassa oleva sm-alueen rajaus on selvästi liian suppea.

Kohde tarkastettiin inventoinnissa 10.6.2014. Kimpisen linnake on vinoneliön muotoinen. Linnakkeen itäkärki on tuhoutunut. Kohde on asemakaavassa rajattu sm-alueeksi, kaavamääräyksellä ”Alueen osa, jolla sijaitsee muinaismuistolain mukainen muinaismuistoalue.”(Lappeenrannan kaupunki, Ajantasa-asemakaava, kaavatunnus: 405–1477, <http://kartta.lappeenranta.fi/ims/>) Asemakaavaan merkitty sm-alue sisältää vain osan linnoituksen rakenteista, sillä sen raja kulkee rintavarustuksen ulkoreunaa pitkin. Rintavarustuksen edustalla oleva kivistä ladottu kontreskarppi (eli vastavallin tukimuuri) ja vallien etuluiska jäävät rajauksen ulkopuolelle. Koska voimassa oleva asemakaavan mainitaan karttapalvelussa tulleen voimaan 18.8.1980, on hyvin mahdollista, että silloin ilmeisesti kunnostamattomien rakenteiden uloimmat osat eivät ole olleet maastossa kovinkaan helposti havaittavissa, ja rajaus on siten tehty liian suppeaksi. Tilanne näkyy hyvin oheisesta laser-

keilausaineistosta muodostetusta kuvasta, johon on lisäksi piirretty asemakaavan mukainen sm-alueen rajaus. Kuvasta näkyy lisäksi linnakkeen länsipäässä rintavarustuksessa olevan aukon kohdalta länteen lähtevä tie noin 20 m matkalla. Tämä on itse asiassa pengerretty ramppi, joka laskeutuu rinteessä olevan jyrkän kohdan ylittäen rantaa kohti. Kyseessä on ilmeisesti alkuperäinen, linnakkeeseen rinteiden suojassa tullut tykkitie. Siten senkin tulisi kuulua muinaisjäännösalueeseen. Ehdotettu muinaisjäännösalue, joka sisältää ulomman vallin ja tien, on esitetty toisessa kartassa. Muinaisjäännösalueen ulkopuolelle on jätetty stadionin rakennustöissä tuhoutunut linnakkeen itäkärki ja vallien ulkoluiskan eteläisin kärki, jonka tenniskenttiä varten tehty maaleikkaus on tuhonnut.

Kimpisen linnake laserkeilausaineistosta muodostetussa maastomallissa. Kuvaan on punaisella viivalla rajattu voimassa olevan asemakaavan mukainen sm-alue, jonka reuna seuraa rintavarustuksen vallin ulkoreunaa. Sen ulkopuolella näkyvät kontereskarppi ja vallin ulkoluiska. Linnakkeen länsipuolella näkyy linnakkeesta rannan suuntaan laskeutuva pengerretty tie.

Kimpisen linnake kantakartalla. Ehdotettu muinaisjäännösalueen raja-
aus on merkitty punaisella ja voimassa olevan asemakaavan sm-alueen raja-
aus vihreällä.

Kimpisen linnakkeen itäpää kuvattu-
tuna etelään. Vasemmalla on Kim-
pisen stadion, jonka alle linnakkeen
itäkärki on jäänyt. Oikealla näkyy
etualalla koillisen vallin ulkoluiska,
taaempana rintavarustuksen koilli-
nen valli, rintavarustuksen kaakoi-
nen valli ja kauimmaisena kaakoi-
sen vallin kontereskarppi.

Kimpisen linnakkeen lounaissivua kuvattuna etelään. Vasemmalla näkyy rintavarustuksen valli, joka on asemakaavan sm-alueella. Keskellä näkyy kivistä ladottu kontereskarppi ja siitä oikealle laskeva vallin etuluiska, jotka ovat sm-alueen ulkopuolella.

LAPPEENRANTA 2 KARHUSJÄRVI TASKUPELTO

Mjtunnus: uusi kohde
 Mj.tyyppi: kiinteä muinaisjäännös
 Laji: asuinpaikka
 Ajoitus: historiallinen

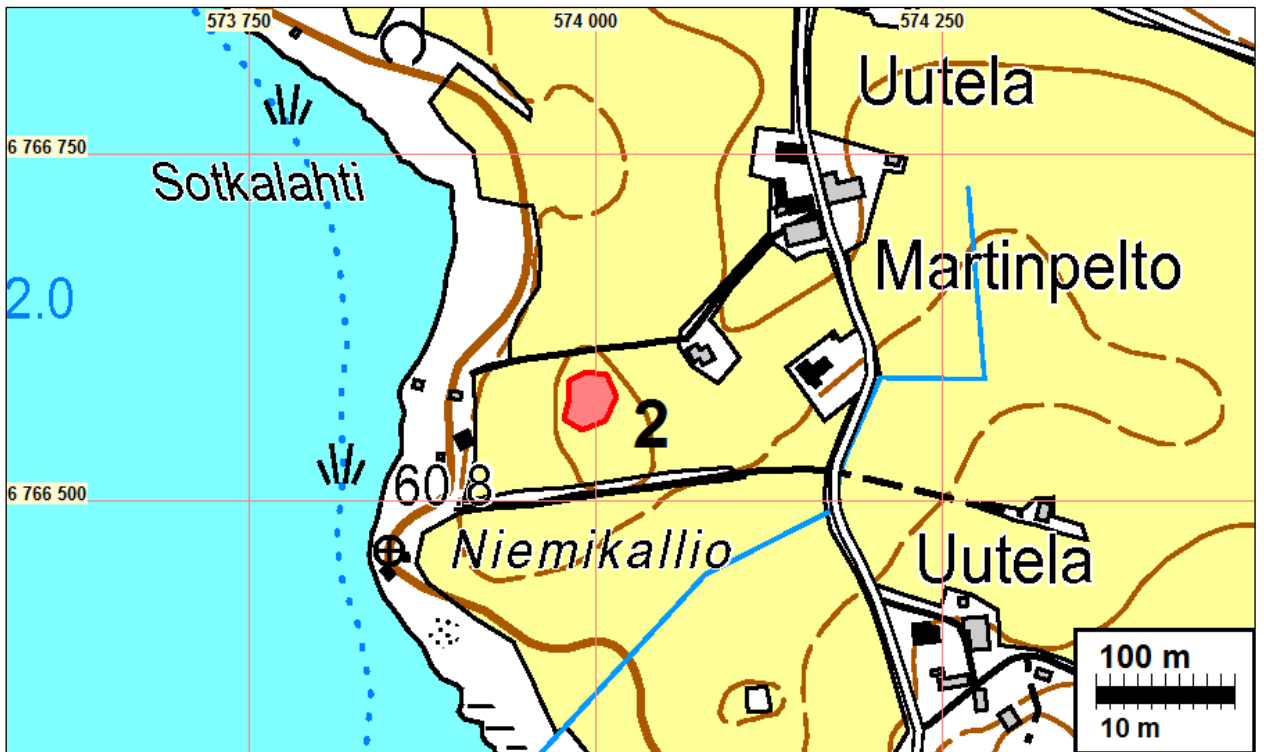
Koordin: N: 676 6571 E: 573 980

Tutkijat: Laakso 2014 inventointi

Huomiot: Kohde tarkastettiin 16.4.2014 hyvien havainto-olojen vallitessa. Asuinpaikka sijaitsee laakean, pyöreämuotoisen peltokumpareen korkeimmalla kohdalla. Maaperä on hiekkansekaista savea.

Kynnöspellolta poimittiin asuinpaikkaan viittaavia historiallisen ajan löytöjä, mm. keramiikkaa sekä taso- ja astialasia. Kohde rajattiin pintapoimintahavaintojen perusteella.

Paikka on merkitty asutuksi vuoden 1767 konseptikarttaan nimellä Tasupeldo, saman vuoden puhtaaksi piirrettyyn karttaan nimellä Tas..eldo (nimen keskiosa on tuhoutunut) ja Steinheilin karttaan nimellä Tasinpeldo. 1800-luvun puolivälin pitäjänkartassa (karttalehti 3133 12) paikalla on edelleen Taskunpeldo-niminen talo. Paikannimi liittyy Tasku-sukunimeen; Karhusjärven kylässä mainitaan Veijo Saloheimon (2006:160) mukaan ainakin vuonna 1580 asukkaana Matti Hannunpoika Tasku. Alueen varhaisin asutus saattaa olla huomattavasti 1700-luvun karttoja vanhempaa.

Muinaisjäännösalueen rajaus on merkitty punaisella.

Ote isojakokartasta vuodelta 1827. Karhusjärvi (G43:22/1-15)

Asuinpaikkaa lännestä.

Asuinpaikkaa etelästä.

Liite museoviranomaisille: inventoinnissa tarkastetut alueet:

Koko tutkimusalue tutkittiin ja arvioitiin kokonaisuudessaan eri menetelmin. Tarkemmin maastossa tarkastettiin kartalla violetilla korostuksella esitettyjä alueita.

